

T.C.

Marmara Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Yönetimi ve Denetimi

Tezli Yüksek Lisans

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BİREYSEL DEĞERLERİ İLE OKUL
KÜLTÜRÜNE İLİŞKİN ALGILARININ İNCELENMESİ**

İlkay ALP

(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2017

T.C.

Marmara Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Yönetimi ve Denetimi

Tezli Yüksek Lisans

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BİREYSEL DEĞERLERİ İLE OKUL
KÜLTÜRÜNE İLİŞKİN ALGILARININ İNCELENMESİ**

İlkay ALP

(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Yusuf ALPAYDIN

İstanbul, 2017

Tüm kullanım hakları

M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.

© 2017

ONAY

İlkay ALP tarafından hazırlanan “ Ortaokul Öğrencilerinin Bireysel Değerleri ile Okul Kültürüne İlişkin Algılarının İncelenmesi” konulu bu çalışma 7 Aralık 2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI	Yrd. Doç. Dr. Yusuf ALPAYDIN	
JÜRİ ÜYESİ	Prof. Dr. Münevver ÇETİN	
JÜRİ ÜYESİ	Yrd. Doç. Dr. Hanifi PARLAR	

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad Soyadı: İlkay ALP

Doğum Yılı: 1969

Doğum Yeri: Konya

EĞİTİM

1988 Kadıköy İmam Hatip Lisesi

1994 İ.T.Ü. Fen Edebiyat Fakültesinden mezuniyet

2015 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Tezli Yüksek Lisans Programına Giriş

DENEYİM

1998 -2001 Özel Meltem Koleji – Fen Bilimleri Öğretmeni

2001- Fazilet Eğitim Kurumları – Müdür Yardımcısı

İLETİŞİM BİLGİLERİ

E-Posta : alpilkay@yahoo.com

Telefon : 0505 564 10 99

ÖNSÖZ

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin bireysel değerleri ile okul kùltürüne ilişkin algıları arasındaki ilişkilerini, öğrenci değerlerini ve okul kùltürünü algılama düzeylerini öğrencilerin cinsiyetlerine, öğrenim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediği belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmaya 2016 -2017 Eğitim Öğretim Yılı'nda İstanbul İli Anadolu yakasında bulunan Üsküdar ilçelerindeki devlet ve özel ortaokullarda okuyan 389 6., 7. ve 8. Sınıf öğrencisi katılmıştır.

Araştırmanın aşamalarında elinden gelen her türlü desteği esirgmeden çalışmalarına ışık tutan danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Yusuf ALPAYDIN'a, İngilizce çevirilerime yardımcı olan hiçbir zaman manevi desteğini eksik etmeyen sevgili eşim Hasan Zeki ALP'e, çalışmalarında motivasyonumu artırmak için elinden geleni yapan biricik oğlum Dr. Musa Berkay ALP'e ve ayrıca araştırmalarımnda tezine, makalesine ve diğer çalışmalarına başvurduğum tüm araştırmacılara sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İlkay ALP

ÖZET

Bu araştırmada, ortaokul öğrencilerinin bireysel değerleri ile okul kültürüne ilişkin algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında İstanbul İlinde Üsküdar ilçesindeki devlet ortaokul, imam hatip ortaokulu ve özel ortaokulda okuyan 6.,7. ve 8. Sınıf öğrencilerinden 389 kişi oluşturmuştur. Araştırmada, çalışma evreninin büyük olması nedeniyle örneklem alma yoluna gidilmiştir.Yapılan çalışmanın örnekleme ise uygun örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırmada kullanılan ölçekler, öğrenciler için kişisel bilgi formu, öğrencilerin okul kültürü hakkındaki görüşlerini belirlemek amacı ile Battal Göldağ tarafından geliştirilen Okul Kültürü Ölçeği, öğrencilerin değer tercihlerini belirlemek amacıyla Portre Değerler Anketi kullanılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli uygulanmıştır. Araştırmada 5 alt probleme cevap aranmıştır. Verilerin çözümlenmesinde frekans analizi, betimleyici analizler (ortalama ve standart sapma), bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi , LSD Post-Hoc ve Pearson Korelasyon Analizi tekniklerinden yararlanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgular şunlardır:

Ortaokul öğrencilerinin ön plana çıkardıkları değerler sırası ile *evrenselcilik, güvenlik, uyarılım, iyilikseverlik, hazcılık, öz yönelim, geleneksellik, başarı ve güç 'tür*. Erkek ve kız öğrenciler okul kültürünü aynı düzeyde algılamaktadırlar.

Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri *öğretmene karşı tutum* değişkenine göre, anneleri ve babaların eğitim seviyeleri arttıkça, daha olumlu bir tutum sergiledikleri, *okula karşı tutum, okul-çevre ilişkisi, okul kültürel normları* değişkenlerine göre annelerin eğitim seviyesi arttıkça daha olumlu bir tutum sergiledikleri, okula *aidiyet duygusu* değişkenine göre annelerinin eğitim seviyesi düştükçe okula daha az aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür. *Okul değerleri, okula karşı tutum ve okul-çevre ilişkisi değişkenlerine göre* babalarının eğitim seviyesi arttıkça okul değerlerine daha olumlu bir tutum sergiledikleri, okula *aidiyet duygusu değişkenine* göre ise babalarının eğitim seviyesi düştükçe daha çok aidiyet duygusu hissettikleri, babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin, babaları okuyazar olan veya ortaokul mezunu olanlara göre okula daha az aidiyet duygusu hissettikleri

görülmüştür. *Okula karşı tutum değişkenine* göre, 8. sınıf öğrencilerinin, 6. ve 7. sınıflara göre okula karşı daha olumsuz bir tutum sergiledikleri, okul *çevre ilişkisi ve okula aidiyet duygusu* değişkenlerine göre, 6. sınıfların, 7. ve 8. sınıf öğrencilerine göre daha olumlu bir tutum sergiledikleri ve okula daha fazla aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür.

Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı daha olumsuz bir tutum sergiledikleri, okul *değerleri değişkenine* göre imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okul değerlerine karşı daha olumlu bir tutum sergiledikleri, okula *karşı tutum, okul-çevre ilişkisi, okula aidiyet duygusu değişkenlerine* göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okula daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul kültürel normları değişkenine göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilere göre daha olumsuz bir tutum sergiledikleri, resmi ortaokulda okuyan öğrencilerin, imam hatip ortaokulunda okuyanlara göre *okul kültürel normlarına* karşı daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, kız öğrencilerin *hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik* değerlerine erkek öğrencilerden daha fazla önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin değer tercihleri *evrenselcilik, yönelim, güvenlik, uyarılım, iyilikseverlik, hazcılık, özyönelim, geleneksellik, başarı ve güç* şeklinde bulunmuş, en fazla önem verdikleri değer *evrensellik*, en az önem verdikleri değer ise *güç* olarak bulunmuştur. *Geleneksellik değişkenine* göre annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin daha çok önem verdiği, uyarılım *değişkenine* göre öğrencinin annesinin eğitim seviyesi arttıkça önem verme seviyesi de aynı oranda artmaktadır. *Öz yönelim değişkenine* göre babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin, babası lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olanlara göre daha az önem verdiği söylenebilir.

İmam hatip ortaokulu olan öğrencilerin, özel ortaokulda okuyanlara göre güç ve başarı değerlerine daha çok önem verdiği bulunmuştur. *Okul-çevre ilişkisinde, okula aidiyet duygusu ve okul kültürel normlarında* ki pozitif değişim olduğunda değerler de pozitif bir şekilde artış görüldüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Örgüt Kültürü, Okul Kültürü, Değer, Bireysel Değerler

ABSTRACT

With this study, individual values of the secondary school students and researching their perceptions relevant to school culture have been targeted.

The work group of the study is comprised of 389 persons who are the students at 6th, 7th and 8th Class of the state secondary school, imam-hatip secondary school and private secondary school in Uskudar County, at the Anatolian Side of İstanbul Province, within the 2016–2017 school years. Since the population of the study is too large, a sampling way is preferred. The sampling of the study performed has been constructed by implementing a proper sampling method. For the scales implemented for the study, a personal information form for the students, and a School Culture Scale developed by Battal Goldag have been utilized in order to determine the opinions of the students on school culture, and a Portrait Values Survey. In this study we seek answers to 5 sub-problems. Descriptive analysis (such as mean and standard deviation values), independent sample t test, one-way analysis of variance, and LSD Post-Hoc & Pearson Correlation Analysis techniques are utilized for analyzing the data. The findings obtained from this study are as follows: Value preferences that the secondary school students featured are respectively *universalism, security, stimulation, benevolence, hedonism, self-direction, traditionalism*. Boy and girl students perceive the school culture with the same levels. It has been seen that regarding to *the attitude to teacher* variable of the perception levels of school culture of the students, the students whose parents' education levels increase have shown more positive attitude; and that regarding to *the attitude to school, the school-environment relationship, the school cultural norms* variables, the students whose mothers' education level increase have shown more positive attitude; and that regarding to *the school sense of belonging* variable the students whose mothers' education level decrease they feel less school sense of belonging. It has been seen that regarding to *the school values, the attitude to school and school-environment relationship* variable, the students whose fathers' education level increase have shown more positive attitude to the school values, and that regarding to the school sense of belonging variable, the students whose fathers' education level decrease have shown much more school sense of belonging, and the students whose fathers are graduated from university have shown less school sense

of belonging rather than those whose fathers are literate or graduated from secondary schools. It has been seen that regarding to *the attitude to school* variable the students in class 8 have shown more negative attitude to school rather than the students in classes 6 and 7, and that regarding to *the school – environment relationship* and *the school sense of belonging* variable the students in class 6 have shown much more positive attitude and much more school sense of belonging rather than the students in class 7 and 8. It has been also seen that regarding to the perception levels of the students, the students in private secondary schools have shown more negative attitude to their teachers rather than the students in other schools; that regarding to *the school values variable* the students in imam hatip secondary schools have shown more positive attitude to the *school values, comparing to the students in other schools; and that regarding to the attitude to school, school-environment relationship and the school sense of belonging* variable, the students in the private secondary schools have shown more negative attitude to school comparing to the students in other schools. It has been seen that regarding to the *school cultural norms variable*, the students in private secondary schools have shown more negative attitude to school cultural norms rather than the students in imam hatip schools; and that the students in state secondary schools have shown more positive attitude to school cultural norms rather than to the students in imam hatip secondary schools. It has been concluded that regarding to the *value perception levels of* the students, the girl students have shown much more significance to *hedonism, stimulation, self-direction, universalism, benevolence and security values* comparing to boy students. Value preferences of the students are found as *universalism, direction, security, stimulation, benevolence, hedonism, self-direction, traditionalism, success and power*; and also found that the most significant values for them is *universalism* and, the least significant value is *power*. Regarding to *the traditionalism* variable, the students whose mothers are graduated from primary schools show more significance and to *the stimulation* variable, while the education level of the student's mother increases, the students' significance degree also increase at the same rate, respectively. It can be said that, regarding to *self-direction variable*, the students whose fathers are graduated from secondary school have shown less importance comparing to students whose fathers are graduated from high school, university or any post-graduate program. It has found that the students of the imam hatip schools have shown much more importance to power and success values rather than the students of the private secondary schools.

At the school – *environment relationship*, it has also found out that whenever a positive variance happens at *school sense of belonging* and *school cultural norms*, values also increase in positive manner.

Keywords: Organizational Culture, School Culture, Value, Individual / Personal Values

İÇİNDEKİLER

ONAY	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
ÖZGEÇMİŞ	iv
ÖNSÖZ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER.....	xii
TABLolar LİSTESİ	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç/ Hipotez.....	4
1.3. Önem	5
1.4. Sınırlılıklar	6
1.5. Sayıtlar (Varsayımlar)	7
1.6. Tanımlar.....	7
BÖLÜM II: ALAN YAZIN / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
2.1. OKUL KÜLTÜRÜNÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....	9
2.1.1. GENEL OLARAK ÖRGÜT	9
2.1.2. ÖRGÜT KÜLTÜRÜNÜN KURUMSAL TEMELLERİ VE İŞLEVLERİ.....	11
2.1.3. ÖRGÜT KÜLTÜRÜNÜN ÖGELERİ.....	12
2.1.3.1. Gözlemlenebilir Düzey Örgütünün Kültürü Öğeleri	15
2.1.3.1.1. Semboller	15
2.1.3.1.2. Dil	15
2.1.3.1.3. Hikâye ve Mitler	16
2.1.3.1.4. Kahramanlar ve Liderler	17
2.1.3.1.5. Törenler.....	18
2.1.3.2. Gözlemlenmeyen Örgüt Kültürü Öğeleri	18
2.1.3.2.1. Değerler.....	19
2.1.3.2.2. İnançlar	19
2.1.3.2.3. Varsayımlar	20
2.1.4. ÖRGÜT KÜLTÜRÜ MODELLERİ.....	20

2.1.4.1. Cameron ve Quinn'in Örgüt Kültürü Modeli	21
2.1.4.1.1. Klan Kültürü – İşbirliğine Dayalı Kültür.....	22
2.1.4.1.2. Hiyerarşi Kültürü – Yapılaşmış Kültür	23
2.1.4.1.3. Pazar Kültürü – Pazar Merkezli Kültür (Piyasa Kültürü).....	23
2.1.4.1.4. Adhokrasi Kültürü-Girişimci Kültür	24
2.1.4.2. Harrison ve Handy Örgüt Kültürü Modeli	25
2.1.4.2.1. Güç Kültürü (Zeus)	25
2.1.4.2.2. Görev Kültürü (Athena)	26
2.1.4.2.3. Rol Kültürü (Apollo).....	27
2.1.4.2.4. Birey Kültürü (Dionysos).....	27
2.1.4.3. Deal ve Kennedy Örgüt Kültürü Modeli (Çevre Kültürü).....	28
2.1.4.3.1. Sert Erkek-Maço Kültürü (The Tough-Guy-Macho Culture).....	28
2.1.4.3.2. Sert Çalış Sıkı Oyna Kültürü (The Work Hard- Play Hard Culture)	29
2.1.4.3.3. Kendi Örgütüne Oyna Kültürü (Play to Your Organization Culture).....	29
2.1.4.3.4. Şirketin Üzerine İddiaya Girme Kültürü (Bet-Your-Company culture)	30
2.1.4.3.5. Süreç Kültürü (Process culture).....	30
2.1.5. OKUL KÜLTÜRÜ.....	31
2.1.5.1. Okul Kültürü Kavramı.....	31
2.1.5.2. Okul Kültürünün Oluşturulması	33
2.2. DEĞERLER.....	39
2.2.1. DEĞER VE DEĞERLER KAVRAMININ TANIMI VE İŞLEVİ	39
2.2.2. DEĞER KAVRAMININ KURAMSAL TEMELLERİ	45
2.2.2.1. Milton Rokeach'in Değer Kuramı	45
2.2.2.2. Spranger Değer Kuramı.....	48
2.2.2.3. Shalom H. Swartz Değer Kuramı	49
2.2.3. BİREYSEL VE ÖRGÜTSEL DEĞERLERİN UYUMU	53
2.2.4. OKUL KÜLTÜRÜ DEĞER İLİŞKİSİ.....	56
2.3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	59
2.3.1. YURT İÇİ ARAŞTIRMALAR.....	59
2.3.2. YURT DIŞI ARAŞTIRMALAR	65
BÖLÜM III: YÖNTEM	67
3.1. Araştırmanın Modeli.....	67
3.2. Evren ve Örneklem	67
3.3. Veri Toplama Araçları	68
3.4. Verilerin Toplanması	71
3.5. Verilerin Çözümlemesi	72

BÖLÜM IV: BULGULAR	77
4.1. Kişisel Bilgilere Yönelik Bulgular.....	77
4.2. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	81
4.3. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	83
4.4. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	85
4.5. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	106
4.6. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	133
BÖLÜM V: SONUÇ	136
5.1. Yargı.....	136
5.2. Tartışma.....	142
5.3. Öneriler.....	160
KAYNAKLAR	162
EKLER	173
Ek 1: Kişisel Bilgi Formu.....	173
Ek 2: Portre Değerler Anketi.....	174
Ek 2: Portre Değerler Anketi (devamı).....	175
Ek 3: Okul Kültürü Ölçeği.....	176
Ek 4: Okul Kültürü Ölçeği İzin Belgesi.....	177

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2. 1	Araştırmacılara Göre Örgüt Kültürü Öğeleri.....	13
Tablo 2. 2	Rokeach Amaç Değerler.....	46
Tablo 2. 3	Rokeach Araç Değerler.....	47
Tablo 2. 4	Schwartz değer listesindeki değerlerin birey düzeyi güdüsel tipleri.....	52
Tablo 3. 1	Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları	69
Tablo 3. 2	Portre Değerler Anketinin Ölçeklerinin Değer Tipi Ortalamaları ve Güvenirlik Katsayıları.....	70
Tablo 3. 3	Örnekleme Alınan Okullara Gönderilen Ölçekler ve Dönüş Oranları	72
Tablo 3. 4	Okul Kültürü Ölçeğine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları	73
Tablo 3. 5	Portre Değerler Ölçeğine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları.....	74
Tablo 3. 6	Okul Kültürü ve Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları	75
Tablo 4. 1	Cinsiyete İlişkin Frekans Analizi Sonuçları	77
Tablo 4. 2	Sınıf Düzeyine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları	77
Tablo 4. 3	Okul Türüne İlişkin Frekans Analizi Sonuçları.....	78
Tablo 4. 4	Anne Eğitim Düzeyine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları.....	79
Tablo 4. 5	Baba Eğitim Düzeyine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları	79
Tablo 4. 6	Anne Mesleğine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları	80
Tablo 4. 7	Baba Mesleğine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları.....	81
Tablo 4. 8	Portre Değerler Ölçeğine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları.....	82
Tablo 4. 9	Öğrencilerin Değer Tercihleri Sıralaması.....	83
Tablo 4. 10	Okul Kültürü Ölçeğine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları	84
Tablo 4. 11	Cinsiyet ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları.....	85
Tablo 4. 12	Sınıf Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları*	87
Tablo 4. 13	Sınıf Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları	88

Tablo 4. 14	Okul Türü ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları*	90
Tablo 4. 15	Okul Türü ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları	91
Tablo 4. 16	Anne Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	94
Tablo 4. 17	Anne Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları	96
Tablo 4. 18	Baba Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	100
Tablo 4. 19	Baba Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları	102
Tablo 4. 20	Cinsiyet ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları	106
Tablo 4. 21	Sınıf Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	108
Tablo 4. 22	Okul Türü ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları*	109
Tablo 4. 23	Okul Türü ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları	110
Tablo 4. 24	Anne Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	112
Tablo 4. 25	Anne Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları	115
Tablo 4. 26	Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	121
Tablo 4. 27	Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları	124
Tablo 4. 28	Okul Kültürü ve Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçlar	134

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2. 1	Cameron ve Quinn Sınıflaması.....	21
Şekil 2. 2	Schwartz Değer Kuramındaki Değer Tipleri ve Ana Değer Grupları Arasındaki İlişkilerle İlgili Modeli	50
Şekil 2. 3	Bireysel-Örgütsel Uyumun Boyutları.....	54

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. Problem

Değerler; insanların bakış açısını, kişiliğini, kendini tanımasını ve yaşadığı çevreyi değerlendirmesini sağlayan temel ölçütler olarak hizmet görmektedir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 11. maddesinde "Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır" denilmektedir (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973).

Sosyal hayatı şekillendiren ve düzenleyen değerlerin yapısını muhafaza ederek yeni nesillere sistemli bir şekilde aktarılması gerekmektedir. Amerikada 1920 yıllarda karakter eğitimi olarak başlayan çalışmalar 1970'li yılların ortalarında yaygınlaşmıştır. Rokeach, Simon, How, Raths, Harmin, Kirschenbaum, Kohlberg adlı bilim adamlarının değerler ve karakter eğitimi ile ilgili çalışmaları ön plana çıkmıştır. 1990 yıllarda bireysel uyum değerleri ön plana çıkarken, toplumsal ve ahlaki değerlere verilen önem azalmıştır. 1990'lı yıllardan günümüze gelindiğinde artan toplumsal sorunlar ve olumsuz gelişmeler karşısında, aileler ve eğitimciler okullardaki değerler ve ahlak eğitiminin ne kadar önemli olduğunu ve gerekliliği ifade etmişlerdir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008, s. 73). Bireylerin değerleri kazanımı aile, okul, arkadaş çevresi gibi sosyal hayatın içerisinde gerçekleşmektedir. Değerler; insanların bakış açısını, kişiliğini, kendini tanımasını ve yaşadığı çevreyi değerlendirmesini sağlayan temel ölçütler olarak hizmet görmektedir. İnsanların kişiliklerinin oluşmasında ve sosyalleşmelerinde eğitim kurumları önemli bir rol üstlenmektedir. Eğitimi kısaca değer paylaşmak ve aktarmak olarak tanımlarsak ortaokul dönemi bu değerlerin aktarıldığı, kişilik oluşumlarının temellerinin atıldığı en önemli bölümdür. Başta aile olmak üzere toplum ve okulun başlıca görevi insani değerleri özümsemiş bireyler yetiştirmektir, bu çerçevede okulun temel iki görevi vardır (Ekşi, 2003, s.79).

1. Akademik yönden başarısı yüksek bireyler yetiştirmek,
2. Temel değerleri bireylere özümsetmek

Toplum içerisindeki bireylerin değerleri kazanımı, ailesi ve içinde bulunduğu sosyal çevrede plansız bir şekilde yaşayarak, beceri kazanımı şeklinde gerçekleşir. Okullar, kendi kültürlerini öğrencilere çeşitli şekillerde aktarırlar. Birinci yolu plansız ve örtük olarak okul kültürü yoluyla değer aktarımı gerçekleşirken, ikinci yolu ise planlı ve programlı bir şekilde eğitim programları vasıtası ile aktarılır. Öğretmen ve yöneticilerin beden dili, mekânların kullanımı, güç ve statü sembollerinin kullanımı ile okul kültürü öğrencilere sözsüz olarak aktarılır.

Okullar, öğrencilerinden okul kültürünü benimsemelerini bekler; fakat bunu yazılı bir şekilde öğretme yoluna gitmezler. Öğrenciler, genellikle zaman içerisinde deneyimleri sonucu öğrenirler. Okul kültürü, okulun yazısız ve bazen sözsüz, semboller aracılığıyla gönderdiği mesajlardan oluştuğu için, o okulun "örtük programını" oluşturur (Merter ve Akbulut, 2011,s. 51).

Bir birey olarak öğretmenler, kendi değer yargılarına, tutumlarına ve kendine has özelliklere sahiptir. Bu özellikleri sınıf ortamına getirerek örtük bir biçimde öğrencilere aktarırlar. Sınıf içerisinde öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkinin olumlu olması aktarma işleminin daha kolay yapılmasını sağlamaktadır.

Sınıf içerisinde her öğrenci, farklı çevrelerden gelmiş, farklı değerler ve tutumlara sahip olmuş olsa da öğretmenleri ile birlikte bir kültür oluştururlar. Bu kültür aynı sınıfta bulunup etkileşime girdikçe üretilir ve sınıf iklimine yerleşir. Her öğretmenin sınıf uygulamaları altında yatan kendi kişisel özellikleri değer ve inanç sistemleri ile etkilenen davranış örnekleri vardır (Merter ve Akbulut, 2011, s.42).

İnsanlar, davranış örneklerini aynı zamanda inançlarından alır. İnanç, insanların bir şeye karşı olan bağlılıklarıdır. Bu bağlılık bir şeyi doğru, güvenilir saymadan oluşabileceği gibi korku ve umut gibi duyguların sonucunda da oluşabilir. Oluşan bu inançlar insan davranışlarını etkilemektedir.

Değerler, öğrencilere hem örtük program vasıtasıyla dolaylı olarak hem de resmî eğitim programları vasıtasıyla doğrudan da aktarılmaktadır "Örtük program, değerlerin ve ahlaki özelliklerin öğretmen tarafından öğretimidir" (Merter, Doğan ve Filiz, 2011, s.5). Diğer

tarafından okul ortamında değerler; okulun sosyal normları, okulun kuralları, okuldaki etkinlikler, öğretmen ve yöneticilerin davranışları ile kapalı bir şekilde benimsenmelidir.

Bireyler içinde yaşadıkları kültürün özellikleriyle biçimlenirler. Kişilerin davranış ve kişilik özelliklerinin önemli bir bölümünü kültürel çevre oluşturur. Kültürün en önemli özelliği öğrenilir ve de öğretici olmasıdır. İnsanlar kültürü yaşlılarından ve büyüklerinden kültürel veraset yoluyla kazanır. Kültür aktarımının en fazla gerçekleştiği kurum okuldur (Şahin-Fırat, 2010, s.75).

Okulun normları, tarihi, okul çalışanlarının tutumları, zamanla okul içerisinde bir okul kültürünün oluşumuna neden olur. Oluşan okul kültürü okulda nelerin önemli, nelerin önemsiz olduğunu, okuldaki davranış şekillerini belirlerken personelin ortak bir davranış sergilemesini sağlar. Okulda okul kültürü sayesinde öğretmen ve öğrenciden neler beklenmesi gerektiğini tayin eden en önemli unsurdur (Balcı, 2007, s.187).

Eğitim ve öğretimde değerler çok önemlidir. Çünkü değerler insan davranışlarını ve tercihlerini belirleyici başat unsurlarıdır. Okul ise değerler üzerine bina edilmiş öğrenme ve yaşam alanlarıdır (Turan, S. ve Aktan, 2008).

Bireylerin yaşamında kişiliğinin oluşumunda, davranışlarının belirlenmesinde, karakterinin şekillenmesinde aktif rol oynayacak olan duyuşsal alanla ilgili değerler kalıtsal değildir. Hayatın içerisinde kazanılır. Kişilerin bazı değerleri benimsemesi, hayata geçirmesi ve yeni değerleri özümsemesi bir eğitim sorunudur (Yeşil ve Aydın, 2007; Kouchok, 2008).

Okul kültürü aracılığıyla hem okulun, hem öğretmenlerin, hem yöneticilerin hem de eğitim programlarında yer alan toplumun değerleri öğrencilere aktarılmaktadır. Her okulun kendine özgü bir kültürü olduğu için öğrencilere aktarılan değer çeşitleri de farklılaşmaktadır. Her okulda okul kültürü aracılığıyla değerler öğrencilere aktarılırken, okulun öğretmen ve idarecilerine önemli görevler düşmektedir. Öğretmen ve idareciler bu görevlerini yerine getirirken önemli rolleri de üstlenmektedirler. Bu nedenle araştırma ortaokul öğrencilerinin bireysel değerleri ile okul kültürüne ilişkin algıları arasında ilişki varmıdır, sorusuna cevap vermek üzere planlanmıştır.

1.2. Amaç/ Hipotez

Bu araştırmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin bireysel değerleri ile okul kültürüne ilişkin algıları arasındaki korelasyonu incelemektir. Ayrıca öğrenci değerlerini ve okul kültürünü algılama düzeylerini öğrencilerin cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, anne ve baba eğitim düzeylerine ve öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye çalışılmaktadır.

Problem Cümlesi:

Ortaokul öğrencilerinin bireysel değerleri ile okul kültürüne ilişkin algıları arasında ilişki var mıdır?

Alt Problemler:

1. Ortaokul öğrencilerinin ön plana çıkardıkları değerler nelerdir?
2. Ortaokul öğrencileri okul kültürünü nasıl algılamaktadır,
3. Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri,
 - a) Cinsiyetlerine,
 - b) Anne eğitim düzeyine,
 - c) Baba eğitim düzeyine
 - d) Sınıf düzeylerine,
 - e) Öğrenim gördükleri okul türüne, göre farklılaşmakta mıdır?
4. Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri
 - a) Cinsiyetlerine,
 - b) Anne eğitim düzeyine,
 - c) Baba eğitim düzeyine
 - d) Sınıf düzeylerine,
 - e) Öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?
5. Öğrencilerin bireysel değerler ölçeği alt testleri sonuçları ile okul kültürü alt testleri sonuçları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. Önem

Değerler birey ya da toplumun benimsediği ve idealize ettiği var olma ya da hareket etme biçimidir. Toplum içerisindeki insanların tutumlarının biçimlenmesinde, bir davranışın değerine tercih edilmesinde önemli bir yere sahiptir (Sarı, 2005, s.73).

Yönetmel ve örgütsel değerlerdeki değişim, toplum değerlerindeki değişimlerin sonucunda dolaylı veya dolaysız olarak gerçekleşmektedir. Yönetmel ve örgütsel değerler, teknolojik, siyasal ve ekonomik değişimlerin etkisi ile paralel bir şekilde değişmektedir. Yönetmel alanda, başarı ve gelişimleri sürdürebilmek için değerlerdeki değişimleri bilmek gerekmektedir (Kara, 2007, s.159). Toplum tarafından benimsenen ve önemsenen değerlerin bireylere aktarılmasında okullara önemli görevler düşmektedir. Okullarda oluşturulan okul kültürü bu değerlerin aktarılmasında önemli bir rol üstlenmektedir.

Okulda öğrenciler okul kültürü yoluyla değerleri, kuralları, inançları ve normları öğrenirler. Eğer okulda aktarılan kültür toplumun normlarına uygunsa, aynı paralelde ise öğrencilerin bu değerleri özümsemesi ve öğrenmesi daha kolay olacaktır (Sarı, 2007, s.6).

Toplumun uygun gördüğü değerler sadece öğretmenlerin sınıf içerisindeki öğretim ve öğrenme etkinlikleriyle, çeşitli öğretim yöntem ve teknikleriyle öğrencilere aktarılmazlar. Değerlerin öğrencilere kazandırılmasında öğretmenlerin kullanacakları öğretim yöntem ve tekniklerinden, etkinliklerden, hedef ve kazanımlardan, değerlerin içerisinde yer aldığı içerikten oluşan resmî programın yanında, okul kültürünün de içerisinde yer aldığı örtük program da etkilidir.

Bir örgütü geleceğe taşıyacak olan unsur, değerler sermayesidir. Bu sermaye, içerisinde bulunan bireylerin oluşturduğu değerlerin, örgüt yapısının, belirlediği politikalarının, örgütün dış paydaşlarıyla kurduğu ilişkilerin toplamından oluşturulacaktır. Değerler sermayesini oluşumuna katkıda bulunan bireysel değerler, toplumsal değerler ve yapısal değerler çevreyle olan birlikteliklerini kendi içyapılarından süzerek örgüte aktarmakta, globalleşen dünyada örgütlere çok çeşitli avantajlar kazandırmaktadır (Akdemir, 2007, s.46).

Örgüt olarak okullar, içerisinde oluştukları toplumların karakteristik özelliklerini taşırlar. Öğrencilerin okul yaşantıları ve okulda oluşturulan okul kültürü toplumun önem verdiği değerlerin öğrencilere aktarılmasında ve kazandırılmasında önemli bir etkiye sahiptir.

Eğitim kurumlarının temel amacı olan değer aktarmayı gerçekleştirmeleri ancak değerlerin öğretilmesiyle mümkündür. Bu alışma, değerlerin öğretiminde resmî programın yanında okul kültürünün de önemli bir etkiye sahip olduğu konusunda eğitimle ilgilenen kişileri düşünmeye yönlendirebileceğinden, okul kültürünün değerler eğitimi üzerinde etkisini göstermesi bakımından dikkat çekicidir ve çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Değerlerin aktarımında başat rolü oynayan okullarda hangi değerlerin aktarılacağı ve hangi değerlerin kazandırılması günümüzde çok önemli hale gelmiştir. Dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi yurdumuzda da bireylere aktarılacak değerler konusunda ciddi tartışmalar yaşanmaktadır. Bu açıdan öğrencilerin hangi değerlere sahip olduğu, hangi değerleri önemsendiği ve kazandırılması gereken değerlerin neler olduğunun tespit edilmesi çok önemlidir. Yapılan araştırmanın sonuçlarıyla, öğrencilerin hangi değerlere sahip olduğu, yönelimleri, öğrenci değerleri ile kurum değerlerinin arasındaki ilişki olup olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen araştırma bulgularının sonucunda, öğrenci değerlerinin oluşumunda ve öğretilmesinde okul kültürünün çok önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu alışma

1. 2016 -2017 Eğitim Öğretim Yılı'nda İstanbul İli Anadolu yakasında bulunan Üsküdar ilçelerindeki devlet ve özel ortaokullarda ortaokul öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Bu araştırma için geliştirilen veri toplama araçlarındaki madde ve sorular, ilgili yurtiçi ve yurtdışı alanyazın taraması ile öğrencilerle yapılan ölçek çalışmaları doğrultusunda elde edilen bilgiler ile sınırlıdır.
3. Araştırma örneklem grubunun verdiği yanıtlarla sınırlıdır.

1.5. Sayılılar (Varsayımlar)

1. Araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerin veri toplama araçlarına içten ve doğru olarak cevap verdikleri varsayılmıştır.
2. Veri toplama araçlarının öğrencilerin görüşlerini ortaya koyacak nitelikte oldukları varsayılmaktadır.
3. Alınacak örneklemin, evreni temsil etme gücüne sahip olduğuna inanılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Örgüt: "İnsanların bir ya da daha fazla gereksinmesini gidermek için, insan, madde kaynakları düzeninin ve işleyişinin sürekli yenileştirildiği organik bir sistemdir" (Hasanoğlu, 2004, s.44).

Örgüt Kültürü: "Örgütün aktivite alanlarını belirleyen, bu aktivitelerin neler olabileceğini biçimlendiren ve oluşturan, kurduğu sistem ile kurumsal aktivitelerini destekleyen bir olgudur" (Şimşek ve Fidan, 2005, s.4).

Okul Kültürü: "Okul kültürü, okulun değer sistemi, okulu yönlendiren görüşlerin, politikaların, programların ve okul yönetiminin önlemleri ile desteklenen günlük görüşlerin toplamını ifade eder" (Demirtaş, 1997, s.45).

Değer: "Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü" (Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr>).

Değerler: “Bir kimsenin, çeşitli insanları, insanlara ait nitelikleri, onların istek ve niyetlerini ya da davranışlarını değerlendirirken başvurduğu bir ölçü, bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda içselleştirdiği ve davranışlarını yönlendiren standartlar” (Güngör, 1998, s. 28).

Bireysel Değerler: Toplumu oluşturan bireylerin önemseydiği, sahip olduğu, yaşamında ideallerini gerçekleştirmek için tercih ettiği seçimlerdir (Başol, O., Bilge, E., ve Kuzgun, Ş., 2012, s. 60).

Birey-Örgüt Değer Uyumu: Örgütün öncelediği değerler ile örgütü oluşturan bireylerin değerleri arasındaki uyum (Balcı,2002,s.33) olarak tanımlanmaktadır.

Güçlü Okul Kültürü: Bir okulda oluşan okul kültüründe, okulun paydaşlarını oluşturan yönetici, öğretmen ve öğrencilerin ortak değer, tutum ve saygıtlar etrafında toplanmaları ile güçlü okul kültürü oluşur (Çelik, 2012, s. 67).

BÖLÜM II: ALAN YAZIN / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Okul Kültürünün Kavramsal Çerçevesi

2.1.1. Genel Olarak Örgüt

Bütün toplumlar gereksinimlerini karşılayabilmek, ilerlemelerini, refahlarını ve gelişimlerini sağlayabilmek için formal örgütlere ihtiyaç duyarlar. İhtiyaç duyulan bu örgütler, kurumların kuruluş amaçlarını ve toplumların temel işleyişlerini belirleyen bireylerin tek başına çözemedikleri sorunları, gerçekleştiremedikleri işlerin üstesinden gelen araçlardır (Terzi, 2000, s.1). Bireylerin çeşitli alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan, bütün üretim kaynaklarını bir araya getirilerek oluşturulmuş yapılara örgüt denmektedir. Bu yapılarda kurum içerisindeki insanlar benzer özellikleri ve ortak amaçları vardır. Kişiler bu amaç ve ülkü birliği içinde bir araya gelirler (Göldağ, 2015, s. 23).

Örgüt kültürüne ilişkin alan taraması yapıldığında araştırmacıların ortak görüş birliğine vardığı bir tanıma rastlanılmamıştır. Genellikle farklı yaklaşımlardan yola çıkılarak oluşturulan örgüt kültürü kavramını tanımlamaya çalışmışlardır. Daft örgütü, belli bir ülkeye ve ideye odaklanmış, bilinçli olarak oluşturulmuş sosyal bir varlık olarak tanımlamaktadır. En az iki ya da daha fazla bireyden oluşması ise örgütün sosyal bir varlık olduğunun göstergesi olduğunu ifade etmektedir (Daft, 2004, s. 10).

Hasanoğlu örgütün canlı, sürekli değişime ve gelişime açık olduğunu göstergesinin örgütün organik olmasına bağlamaktadır (Hasanoğlu, 2004, s. 44).

Baytok örgütleri ortak bir amacı hayata geçirmek için bir araya gelen insan toplulukları olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda bir takım özelliklere sahip bir grup insan tarafından oluşturulan kurumlar olarak ifade eder (Baytok, 2006, s. 6).

Şimşek, örgütü kişilerin tek başına yapamayacakları, gerçekleştiremeyecekleri amaçları örgüt mensuplarının bir araya gelerek yapabilecekleri kurumlar olarak ifade etmiştir. Aynı zamanda aynı ülkü birliği içinde bir araya gelen grup elemanları çaba, yetenek, bilgi ve becerilerini bir araya getirerek gerçekleştirmek istedikleri eylemleri işbölümü ve kolektif

çalışmayla üstesinden gelebileceklerini, bireylerin içinde buldukları bu düzen ve yapıya ise örgüt olarak tanımlamıştır (Şimşek, 2003, s.86).

Hallet, örgütleri, "Belirli bir hedef veya amaçları sürekli yerine getirmek açık niyeti ile kasten oluşturulmuş sosyal ilişkilerin kümesi" olarak ifade etmektedir (Hallet 2003, s. 129).

Terzi (2000, s. 23) örgüt kültürü tanımlarını farklı görüşlere göre katagorilere ayırmıştır.

Bu katagoriler;

1. Rasyonalist görüşe göre, "bir hedefin etkili olarak gerçekleştirilmesi için bir araç olarak görülmekte ve paylaşılmış düşünceler, ideolojiler, değerler, varsayımlar, beklentiler, tutumlar, belirli bir topluluğun birlikte geliştirdiği normlar" şeklinde örgüt kültürü ifade edilmektedir.
2. İşlevci yaklaşımda, örgüt kültürünün hangi özelliklere barındırdığı, nasıl oluştuğu, geliştiği ve nasıl yayıldığı konuları üzerinde durulmaktadır. Buradan da "belirli bir grubun içsel bütünleşme ve dışsal uyum sorunlarını çözümlerken yarattığı, keşfettiği, geliştirdiği, geçerli kabul edilecek, yeni üyelere sorunlara ilişkin doğru bir algılama, düşünme ve hissetme yolu olarak öğretilen kadar etkin, varsayımlar veya inançlar bütünü" tanımlamak mümkündür (Sargut, 2001, s. 107).
3. Sembolik görüşe göre, örgüt kültürü paylaşılan değerler ve semboller sistemi olarak ifade edilir. Bu görüşte semboller çok önemlidir, kültürün merkezine alınır, semboller sayesinde insanların kültürü zihinlerinde oluşturabileceklerini, ifade ederler.

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere kısaca örgüt; ortak bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmiş, canlı, sürekli değişime ve gelişime açık insan topluluklarıdır. Örgütler her zaman kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulurlar. Bünyelerinde bulunan insan ve madde kaynaklarını efektif ve verimli bir şekilde kullanabilmeleri ancak, yöneticilerin yönetimdeki tutumları, yetkinlikleri ve becerilerini doğru bir şekilde kullanmaları ile mümkündür. Örgütlerin istedik amaçlara ulaşabilmeleri yöneticilere bağlıdır (Peker, 1995, s.1).

2.1.2. Örgüt Kültürünün Kurumsal Temelleri ve İşlevleri

Örgüt kültürü kavramı ilk olarak 1979 yılında İngiliz sosyolog Pettigrew “*Administrative Science Quarterly*”de yayınlanan “Örgüt Kültürleri Üzerine (On Studying Organizational Cultures)” adlı makalesi ile literatüre girmiş ve 1980’lerin başında yönetim alanında önem kazanmaya başlamıştır. İnsan ilişkileri akımı aracılığıyla insan kaynağı önemli hale gelmiş, grup ilişkileri, grup normları, değerler, semboller gibi hususlara dikkat çekilmiştir. Yönetim teorisindeki değişiklikler örgüt kültürü olgusunu önemli hale getirmiş, nasıl tanımlandığı, nasıl ölçüleceği ve nasıl değiştirilebileceği hususlarında pek çok araştırmacı çalışmaya başlamıştır. Örgüt kültürü, bir örgütün aktivite alanlarını belirleyen, yapılan etkinliklerin içeriğini şekillendiren, örgütün faaliyetlerini biçimlendiren ve destekleyen bir olgudur (Şimşek ve Fidan, 2005, s.4).

Aydoğan örgüt kültürünü bireylerin psikolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılayan, öğrenilmiş davranışlardan oluşan bir topluluk olarak ifade etmektedir. Örgüt içerisindeki paylaşılan değerler örgüt üyelerine bir kimlik kazandırmakta ve örgüte olan bağlılığı artırmaktadır. Aynı zamanda örgüt kültürü bireylerin davranışları hakkında yorum yapmamızı sağlayabildiği gibi bir örgütü diğerinden farklı olmasını sağlamaktadır (Aydoğan, 2004, s. 6).

Varol’a göre örgüt kültürünün işlevlerini aşağıdaki hususlar gibi özetlemek mümkündür (Varol, 1993, s.186–187)

1. Paylaşılan değerlerin bir sonraki kuşaklara aktarımını sağlar, bu sürekliliği sağlanmış olur.
2. Örgütün kimliğinin oluşmasını sağlayarak gelişimleri için uygun zemin hazırlar.
3. Örgüt kültürü sayesinde tüm kademelerdeki örgüt mensuplarının örgüt içerisinde nasıl davranması gerektiği hususunda yol göstericidir. Paylaşılan değerler sayesinde örgüt mensuplarının aidiyet duygularını artırır, örgüt mensuplarının birlik ve beraberliğini artırarak motivasyonun gerçekleşmesini sağlar.
4. Örgütün kalıcılığını ve devamını sağlar.

Örgüt kültürü, örgütün çevrede bilinirliğini, toplum içerisindeki başarısını, kişilerle olan ilişkileri ve düzeylerini belirleyen en önemli araçlardan biridir. İçerisinde bulunduğu ortam ve çevreyle ters düşmez, her kültür içinde bulunduğu toplumun değerlerini, kurallarını ve normlarını içerisinde barındırır. Çevresiyle uyumlu olan bir kültür çevresine olumlu katkı sağlayacak ve gelişmesine neden olacaktır. Eğer bulunduğu çevrenin norm ve değerlerine uyum sağlamazsa örgüt kültürünün yaşaması mümkün olmaz (Eren 2008, s. 136).

Bir başka ifadeyle örgüt kültürü yoluyla kurallar, ortak amaca yönelik değerler, paylaşılan zihinsel modelleri ve sosyal normlar vasıtası ile örgüt içerisinde bulunan kişilerin hareketlerini kontrol etmekte, bu sayede örgüt üyelerinin paylaşılan değerler çevresinde birleşerek ortak hareket ve zihin modelleri oluşturarak örgütsel davranış modelleri gelişmesi sağlanmış olacaktır. Örgüt kültürü sayesinde örgüte yeni katılan bireylere örgüt içerisinde nasıl hareket etmeleri gerektiği, örgüt mensupları arasında düşünce, algı, davranış ve dil birliği oluşturularak örgüt üyelerinin sosyalleşmeleri sağlanmış olacaktır.

2.1.3. Örgüt Kültürünün Öğeleri

Kültür toplumun birbiri ile olan ilişkilerini, tutum ve davranışlarını, belirleyen bir sistemdir. Aynı zamanda birbiri ile bağlantılı öğelerin olduğu karmaşık bir bütündür. Kültürü oluşturan boyut ve öğeleri birbirinden ayırmak ve çözümlenmek olanaksızdır. Örgüt Kültürünü açıklamak ve anlayabilmek için bir takım öğelere ayırabiliriz (Şişman, 2007, s. 82).

Araştırmacılar tarafından örgüt ve kültür arasındaki bağın kurulmasında kullanılan ikinci temel yaklaşım olan örgütsel kültür araştırmalarında, kültür örgüt içi bir değişken olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede örgütler kültür üreten kurumlar olarak ifade edilir. Mal ve hizmet üreten sosyal araçlar olmalarının yanısıra, rituel, destan ve törenler gibi kültürel artefaktları da ürettikleri kabul edilmektedir. Örgüt kültürü hakkında yapılan çalışmalarda kültür kavramı genellikle sistem teorisi çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu tür araştırmalarda kültür, paylaşılmış inanç ve değerler olarak birkaç önemli işlevi yerine getirir (Terzi, 2000, s.17).

Araştırmacılar örgüt kültürünün nasıl şekillendiği, çalışanlar tarafından nasıl kullanıldığını anlayabilmek için kültürü birtakım öğelere ayırarak çözümlenmeye gitmişlerdir.

Aşağıdaki Tablo 2.1’de bazı araştırmacıların örgüt kültürü öğelerini görebiliriz.

Tablo 2. 1 Araştırmacılara Göre Örgüt Kültürü Öğeleri

Araştırmacının Adı	Araştırmacılara Göre Örgüt Kültürü Öğeleri
Ouchi (1981),	İnançlar, mitler, seremoniler ve sembollerden oluşur.
Stoner (1989)	Varsayımlar, değerler, gözle görülen davranışsal öğelerden oluşur.
Meek (1988)	Semboller, dil, mimari özellikler, artifaktlar (insanlar tarafından yapılan şeyler), ideoloji ve törenlerden oluşur.
Dyer (1985)	Sözlü, davranışsal ve fiziksel artifaktlar (paylaşılan mitler, hikâyeler ve dil “sözlü artifaktları”, ritüel ve törenlerde yapılan eylemler “davranışsal artifaktları”, teknoloji, fiziksel çevrenin düzenlenme, kullanılan iş elbiseleri gibi unsurlar da “fiziksel artifaktları” oluşturmaktadır)
Hofstede (1997) ve Robbins (2001)	Örgütsel kültürün değerler ve çalışanlara aktarılan uygulamalar (törenler, toplantılar, kahramanlar, dil, giyim, iletişim biçimleri) olmak üzere iki tür öğeden oluşmaktadır.
Barney(1991)	Değerler, inançlar, semboller ve varsayımlardan oluşmaktadır.
Kozlu (1986)	Paylaşılan temel değerler, lider ve kahramanlar, merasim, hikâye ve efsaneler olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır.
Schein (1990)	Temel Sayıltılar, Temel Değerler ve Artifaktlar olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır.
Duncan	Gözle görülen ve görülmeyen öğeler olarak sınıflandırmıştır.

Örgüt kültürünün öğelerini incelediğimizde Artifaktlar, Temel Değerler ve Temel sayıltılar (varsayımlar), ana hatlarını oluşturur. Bu öğelerin paralelinde şekillenen Kahramanlar, Ritüeller, Tören, Seremoni, Hikâyeler, Sembol ve Dil gibi unsurlar örgüt kültürünün öğeleri içerisinde yer almaktadır. Bu sınıflamalardan yola çıkarak ve Schein’in sınıflaması da temel alınarak örgüt kültürünün öğelerini üç boyutta açıklayabiliriz.

1 - Artifaktlar; Örgüt kültürünün duyu organları ile fark edilebilen özellikleridir. Bunlar mitler, semboller, efsaneler, hikâyeler kısaca kültürün gözle görülen görünür unsurlarıdır.

Artifaklar sayesinde örgüte yeni katılan bireylere örgüt tanıtılır aynı zamanda örgütün fiziksel ve sosyal çevresini oluşturur (Şişman, 1994, s. 65).

2- Temel değerler; örgütteki bireylerin gelişen olaylar karşısındaki tutumları, olayları yorumlamaları ve değerlendirmelerdeki ölçütleridir. Örgüt liderinin öngördüğü yanlışları, doğruları, neyin yararlı ve yararsız olduğu durumları tanımlar. Örgüt içerisindeki bireylerin davranışlarının oluşumunu sağlayan, şekillendiren, yanlış ve doğruluğunu belirleyen inanışların bütünüdür. Kültür, insanların paylaştığı değer ve inançlarla başladığı için, söz konusu değerlerin bütünü, örgütteki temel anlayış sistemini oluşturmaktadır. Örgüt bu temel anlayışı, hem iç hem de dış uyumlaştırma ve bütünleştirme sorunlarında kullanır (Seymen, 2008, s.54).

Değer kavramı, insana kendi kültürünün özelliklerini yansıtan, üstün tutulan, ulaşılmak ve gerçekleştirilmek istenen, aynı zamanda kişiliğinin temel belirleyicisi olan en temel unsurdur. Değerler sosyal hayatta ne kadar önemli ise örgütlerde de aynı öneme sahiptir. Bireyler, yaşamlarını özümstedikleri değerler sistemine göre düzenlemektedirler (Şişman, 2007, s. 93). Örgütte neyin önemli olup, neyin önemli olmadığını belirleyen değerler bilinçli duygusal isteklerdir.

3- Temel sayılılar (varsayımlar); Örgüt kültürünün temelini oluşturan varsayımlar gözle görülmeyen inançlar, yargılar ve normlardan oluşur. Örgüt mensuplarının duygu, düşünce ve hareket tarzlarını belirleyen, bireylerin örgütsel yaşama dayalı taşıdıkları doğru-yanlış, anlamlı-anlamsız ön kabullerini oluşturan kendilerince tartışmasız doğrulardır. (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2005, s.341).

Bir kültürel varsayım, örgüt içerisinde o kadar tutarlı bir biçimde bağlanmış ve kanıksanmış olunabilir ki hiç kimse onu çığnemeye cesaret edemez. Temel sayılılar, örgüt içerisindeki problemleri çözme sürecinde başarısı kanıtlanmış yöntemler olduklarından süreç içerisinde zihin alanlarına yerleşirler (Terzi, 2000. s, 46).

Örgüt kültürü öğelerini iki gruba ayırmak mümkündür. Gözlemlenebilir unsurlar, örgütün içinde gözlenebilen mitler, hikâyeler, semboller, törenler vb.gibi öğeler olarak

sıralanabilirken, gözlemlenemeyen unsurlar ise derin düzeyde yer alan ve davranışa biçim veren değer, varsayım ve normlar gibi öğelerden oluşmaktadır.

2.1.3.1. Gözlemlenebilir Düzey Örgütünün Kültürü Öğeleri

Örgüt yüzeyinde gözlenebilen uygulamaların bütünüdür. Bunlar semboller, kahramanlar, hikâyeler, dil ve törenlerden oluşmaktadır. (Terzi, 2000, s. 39).

2.1.3.1.1. Semboller

Semboller örgütte bir olayı, duygu ve düşünceyi ifade eden örtük anlamlar içeren kodlardır. Örgüt yaşamında temel değerler semboller aracılığıyla aktarılır. Semboller aracılığıyla örgütün genel özellikleri hakkında bilgiler verilebilmektedir. Binaların mimarisi, çalışanların kullandıkları odalar ve düzenleri, örgütün logosu, marşı, sloganı örgütün özellikleri hakkında bilgi veren sembollerini oluşturur.

Semboller örgüt içerisinde bulunan kişiler vasıtası ile özel anlamlar yüklenen ve kodlanan sözler, hareketler ve simgelerdir. Kültürün içinde önemli bir yer tutan en kapsamlı öğesidir. Aynı zamanda örgüte yeni katılan bireylerin örgütü tanımasını ve öğrenmesini kolaylaştıran bir sosyal öğrenme aracıdır (Şişman, 2007, s. 96).

2.1.3.1.2. Dil

Örgütsel kültürü aktaran temel araç dildir. Kültürel açıdan duygu, düşünce ve fikirlerin anlatılıp birlik, beraberlik ve dayanışmanın sağlanmasında dilin rolü çok büyüktür. Örgütte öğrenilen şarkılar, konuşma tarzları ve iletişim stilleri örgütsel dili oluşturmaktadır (Coşkun, 2010, s.83). Örgütteki kültürel ve paylaşılan değerlerin aktarılmasında önemli bir role sahiptir. Kültürü bütünleştiren, yaşatan en önemli sistemlerinden biridir.

2.1.3.1.3. Hikâye ve Mitler

Örgütsel inançları ve değerleri örgüt içerisine yerleştirmek için alınan gerçek hikâyelerin söze dökülmüş ifadelerine hikâye denir. Örgütsel kültür anlamında hikâye ve mitler, örgütlerde birey, grup ve alt kültür unsurlarının örgütün geçmişiyle ilgili önemli faydalar sağlamış olan kahramanlar ve liderler hakkında kuşaklar arasında büyük bir övgü ve takdir duygusuyla anlatılan ve aktarılan olağanüstü nitelikler taşıyan inançlar, hikâye ve mitleri oluşturur (Tutar, 2013, s.370). Güçlü okul kültürü oluşumunda hikâyeler başrol oynamaktadır, aynı zamanda değerlerin yaşamasını sağlayarak örgüt kültürünün tahsisinde önemli figürler içerisindedir. Aynı zamanda örgütlerin sahip oldukları kültür hakkında önemli bilgiler sunar, çalışanlara bilgi verir, örgüte uyum sağlamalarında da son derece önemli rol oynar.

Mitler, hikâyelerden farklı olarak örgütün, değerlerini, kuruluşunu, başarılarını anlatan gerçek olmayan hikâyelerdir. Kurum içerisinde alınacak kararlar için bir referans olur ve nesilden nesile aktarılarak örgüt değerlerinin gelişimine katkı sağlayarak kurum kültürünün oluşmasına yardımcı olur. Mitler örgüt içerisinde karar verme sürecinde düşünülmeden gerçekliği kabul edilen sözel ifadelerdir. Bu sayede örgüt paydaşlarının davranış kalıplarını açıklayarak yapılandırır (Göldağ, 2015, s.73)

Mitler, örgüt içerisinde örgüt üyelerinin üye olma gururunu ve onurunu oluşturmak için uydurulan, örgütün başarıları ve iş görenlerin başarı hikâyelerinden oluşmaktadır. Pek çoğu masal ve efsane türündedir. Geçmişte yaşanmış olaylardan uydurulan, işgörenlerin üstünlüğünü ve başarılarını gösteren mecaz ve sloganlardır. İş görenler için gerçekçi olmayabilir fakat örgütü anlatan, çelişkileri yansıtan, bilinçaltı istekleri bildiren, çatışmaları ortaya çıkaran olgudur (Başaran, 2000, s. 298).

Mitler pozitif ve negative yönlü olabilmektedir. Bazen örgüte aidiyeti pozitif anlamda güçlendirirken, negative yönde örgütün bölünmesinde neden olabilmektedir. Kişinin yapmayı istediği davranışı destekleyen, güven veren, şüphelerin azalmasına yardımcı olan ve yaratıcılığı teşvik eden unsurların en önemlisidir (Terzi, 2000, s.52).

Hikâye ve Mitler aracılığıyla örgüt kültürü ve değerleri örgüt üyelerine aktarılarak, örgüt çalışanları arasında örgüte bağlılığı artırılmış olur, aynı zamanda çalışanların örgütü tanımalarına da yardımcı olurlar.

2.1.3.1.4. Kahramanlar ve Liderler

Örgüt kültürünün temel değerlerinden olan kahramanlar örgüt için çok önemli bir figürdür. Yenilikçi ve reformcu yapıları sayesinde örgüt içerisindeki kişileri etkileyerek örgüt içerisinde muhafaza edilen değerlerin değişmesine ve yıkılmasını sağlayarak, örgütte ana rol model olurlar. Bu sayede örgütü değiştirerek örgütün dış dünyayla entegre olmasını sağlayarak, başarılı bir insan profili oluştururlar. Örgüt kültürünün temel değerlerini güçlendirici bir etkiye sahiptirler, reformisttirler ve örgütteki kişileri etkileyici özellikleri vardır (Seymen, 2008, s. 51). Başarılı örgüt kurucuları, sahipleri, başarılı yönetici ve örgüt çalışanlarının hikâyeleri sürekli olarak anlatılır unutulmasına izin verilmez (Şişman, 2007, s. 96).

Güçlü ise kahramanı şu şekilde ifade etmiştir; örgütte geçmiş dönemlerde çok başarılı işlere imza atmış, yararlı hizmetlerinden dolayı örgüt içerisinde popüler hale gelmiş olan ve örgütü zafere ulaştırmış kişilere kahraman denilmektedir. Örgütteki kahramanlar birden fazla olabilmektedir (Güçlü, 2003, s. 154).

Örgüt üyelerinin motivasyonunu güçlendiren, örgütün güçlenmesi için çalışmalarda bulunan, dışarıya karşı örgütü temsil eden yönetim kademesindeki kişiye lider denir (Kozlu, 1986,s. 67). Kahramanlar ve liderler örgütün ortak değerlerini korumada ve aktarmada örnek model olurlar ve personeli motive etmede yardımcı olurlar. Lider ve kahramanlar pek çok yönden birbirinden ayrılmaktadır. Liderler örgüt mensuplarını motive ederek aynı ruh içerisinde toplanmasını sağlayan, ülkü birliği oluşturan, dışarıya karşı kurumu temsil eden yöneticidir, kahraman ise yönetimin her kademesinde olduğu gibi yönetim görevi olmayan kişilerden de olabilir. Kahramanlar örgüt kültürü içerisinde kurum çalışanları tarafından büyük beğeni toplayan yaşamını yitirmiş ya da yaşayan gerçek veya gerçek olmayan kişilerden oluşabilmektedir. Bu nedenle kahramanlar liderlik vasıfları olmamasına rağmen kurum içerisinde başarıları ve bireysel özellikleri nedeniyle imrenilen, taklit edilen ve yolundan gidilen kimselerdir (Tiktaş, 2012, s.13).

2.1.3.1.5. Törenler

Örgüt içerisinde bulunan kurum çalışanlarının başarılarını ödüllendirmek amacıyla ya da kuruma katılması, ayrılması ya da emekli olması nedeniyle örgütteki birlik ve beraberliği sağlamak için yapılan toplu etkinliklere tören denir. Örgütte çalışanların görev ve sorumluluklarını özendirmek amacıyla yapılan törenlerde, madalya, ödül, belge verme, eğitime ve özel bir toplantıya katılma, bir ürünün üretiminin tamamlanması için yapılan etkinliklerde tören içerisinde yer almaktadır (Başaran, 2008, s. 400).

Toplumların birlik ve beraberliğini sağlayan törenler toplum için ne kadar önemliyse örgüt içinde aynı öneme sahiptir. Örgütlerde törenleri örgütün temel değerlerini ve amaçlarını yerleştirmeye, kalıcı hale getirmeye ve örgüt kültürünü kuvvetlendirmek için yapılan planlı aktivitelerdir. Örgüte yeni katılan üyelerin örgütü tanımaya yardımcı olduğu gibi örgüt içerisindeki birlik ve beraberliği artırır, örgüte aidiyet duygusunu güçlendirir (Terzi, 2000, s. 48).

Örgütün sürekliliğini sağlamayı amaçlayan ve örgütte “biz” duygusunu oluşturmayı hedefleyen törenler örgütte bütünleşmeyi sağlar. Örgüt üyelerini örgütün amaçları etrafında toplayarak örgüte aidiyet duygusunu pekiştirir. Kurum piknikleri, mezuniyetler, çay ve yemek toplantıları, kutlamalar ve anma merasimleri örnek olarak sayılabilir. Planan bu aktiviteler sayesinde örgüt çalışanları arasındaki ilişkiler gelişir, örgüt kültürü çalışanlara aktararak kuruma bağlılıkları artırılmış olur.

2.1.3.2. Gözlemlenmeyen Örgüt Kültürü Öğeleri

Örgüt kültürünü oluşturan en temel öğeleri arasında yer almaktadır. Doğrudan gözlenebilmesi mümkün değildir. Gözlemlenmeyen öğeler olarak sınıflandırılan değerler, inançlar ve varsayımlar, örgüt kültürünün oluşumunda kurum çalışanlarının ve kurumu idare edenlerin davranışlarının, iş yapma biçimlerinin belirlenmesinde, örgüt içerisinde bulunan kişilerin aralarındaki ilişkilerin şekillenmesinde ve çevreleri ile olan münasebetlerinin düzenlenmesinde aktif olarak rol oynar.

2.1.3.2.1. Değerler

Değerler, “örgüt üyelerinin durum, olay, nesne ve bireyleri iyi veya kötü olarak değerlendirmede kullandıkları ölçütlerdir”(Şişman, 2002, s. 94). Değerler aynı zamanda örgüt mensuplarına neyin iyi, neyin kötü olduğunu belirtirken, örgütte istenilen davranış kalıplarını, başarıya ulaşma yollarını ve iyi, kötü standartlarının oluşmasını sağlar. Bu nedenle değerler örgüt kültürünün gözle görülmeyen örgütün özelliklerini taşıyan en temel unsurlarıdır. Örgütte bulunan değerler örgütteki veya örgüt dışındaki insan ve çevre ilişkileri, bu ilişkiler sonucunda meydana gelen durumlara ilişkin temel gerçekler oluşturmaktadır (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2001, s. 43). Örgütteki değerler örgüt mensuplarının başarıya ulaşabilmeleri için yapmaları gereken davranışları, örgütün temel kimliğini taşıyan belli başlı unsurlara sahiptir. Örgüt içerisinde istenilen, arzu edilen görüş ve isteklerin altındaki varsayımları da yansıtır (Terzi 2000, s. 44).

Değerler, örgütte bulunan bütün örgüt mensupları tarafından kabul edildiği için, örgüt kültürünün gözlemlenemeyen kısmını oluşturur, kurum çalışanlarının işlerine ve yaptıkları çalışmalara yön verir ve kurumun karakterinin meydana gelmesini sağlar.

2.1.3.2.2. İnançlar

Kişilere özgü, öznel bilgilerden oluşan gerçeğin geçmişte ve günümüzde ne ifade ettiğini bildiren bireysel görüşlere inanç denilmektedir. Bir başka ifade ile inançlar örgüt mensuplarının evreni, dünyayı, çevresini ve kendini algılama biçimi olarak da ifade edilmektedir (Şişman, 2002, s. 83). İnançlar geçmişte ve günümüzdeki gerçeklerin öznel değerlendirmesi olarak da ifade edilir. İnançlar sayesinde kişilerin olayları nasıl anlam yüklediğini anlayabiliriz. İnançların oluşumunda sosyal ve kültürel kodların yanında, kişinin kişisel özellikleride etkilidir (Taşçıoğlu, 2010, s.17).

İnançların teşekkülünde deneyimler, tecrübeler, yaşanmışlıklar, sosyal ve kültürel etkileşimler, dini ve çevresel olgular da etkilidir. İnanç insanların yaşadıkları, çevresinden öğrendikleri ve toplumu etkileyen nesilden nesile aktarılan yaşam tarzları olarak ifade edilir. Bireylerin sosyal gerçekleri nasıl anlamlandırdığını, gerçeklerin şimdi ve geçmişte nasıl olduğuna dair bilgilerin oluşturulduğu bütün olarak tanımlamak mümkündür.

2.1.3.2.3. Varsayımlar

Varsayımları kısaca tanımlarsak, örgütte bulunan bireylerin algı, düşünce, duygu ve davranışlarını yöneterek o kişilerin örgütteki yaşama yönelik zihinlerindeki ön yargıları oluşturan tartışılması mümkün olmayan ön kabullerdir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2005, s. 341). Varsayımlar örgüt içerisindeki bir sorunun çözümü için geliştirilmiş ve örgüt üyelerince tartışılmaya açık olmayan, sorgusuzca doğruluğu denenmeden kabul edilmiş düşüncelerdir. Örgütte değişmesi ve değiştirilmesi çok zordur. Örgüt mensuplarının gereksinimlerine veya arzularına, idarecilerin kararları nasıl aldıklarına, sosyal çevrenin özelliklerine, örgüt mensuplarının şu andaki ve gelecekteki davranış şekilleriyle alakalı olan varsayımlar zaman içerisinde kabul görmüş değerler ve inançlar neticesinde meydana gelmiştir.

Bir kültürel varsayım, örgüt içerisinde o kadar tutarlı bir biçimde bağlanmış ve kanıksanmış olunabilir ki hiç kimse onu çığnemeye cesaret edemez. Bu nedenle varsayımlar örgütte yaşanan sorunların çözümünde ya da çözüm sürecinde başarısı ispatlanmış çözüm yöntemleri olduklarından süreç içerisinde örgüt mensuplarının alanından ayrılarak bilinçaltına yerleşirler (Terzi, 2000, s. 46).

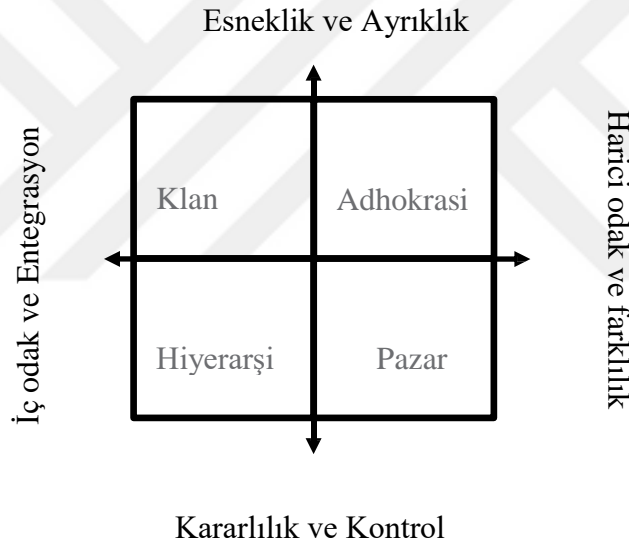
Örgütte oluşturulan kültürün araştırılmasında, örgütteki bireylerin paylaşılan varsayımları ve örgüt mensuplarının sahip oldukları ortak değerler, yönetimin analiz edilmesi yoluyla elde edilmesi mümkündür. Değerlerin kabulünde sıkıntılar yaşanabilir. Örgüt üyelerince kabul edilmesinde zorluklar yaşanabilir fakat varsayımlar için aynı durum söz konusu değildir. Varsayımların örgüt bireyleri açısından kabulü daha kolaydır. Varsayımlara sahip olmayan ya da kabul etmeyen örgüt mensupları örgüt mensupları tarafından dışlanır (Schien, 2004, s. 23–36).

2.1.4. Örgüt Kültürü Modelleri

Alan taraması yapıldığında pek çok örgüt kültürü modelleri ya da sınıflandırılması yapılmıştır. Bu çalışmada en çok dikkati çeken örgüt kültürü modelleri ele alınmıştır.

2.1.4.1. Cameron ve Quinn'in Örgüt Kültürü Modeli

Cameron ve Quinn, oluşturdukları modelde, örgütün içerisinde oluşan ve gelişen kültürün örgütsel başarıya etkilerini araştırmışlardır. Aynı zamanda bilim adamları yaptıkları çalışma sonucunda stratejinin örgütün maddi boyutta başarısının yanında örgüt içerisindeki bireylerin arzu ettikleri ücret beklentisiyle, personel idaresinin uyumu ve ilişkisi olduğunu belirtmişlerdir. Örgüt içerisinde daha etkili ve başarılı yeni yaklaşımların bulunması ve hayata geçirebilmesi örgüt içerisindeki çalışanların değişiklik ve yaratıcılık istek ve arzularına bağlı olduğu sonucuna varılmıştır (Eren, 2010, s. 147).

Şekil 2. 1 Cameron ve Quinn Sınıflaması

Kaynak: Cameron ve Quinn, 2006, s. 35'ten uyarlanmıştır

Şekil 2.1'deki boyutlar ve çeyrekler insan davranışını karakterize eden, rakip değerlerin yanında farklı oryantasyonları açıklamada çok güçlü gözükmemektedir. Bu boyutların güçlülüğü ve sonuçtaki çeyreklerin her birisi bir kültür çeşidini anlamamızı sağlar. Çeyreklerin her biri örgütsel kültürü oluşturan aynı unsurları yani, temel varsayımları, oryantasyonları ve değerleri temsil eder (Cameron ve Quinn, 2006, s. 36). Cameron ve Quinn sınıflamasına dayalı olan bu modele "Rekabetçi Değerler" modeli denmektedir. Rekabetçi Değerler modelinin özünde yatan örgütsel faaliyet için örgüt mensuplarının her

birinin barındırdıkları değer yargılarının deneysel analizi oluşturmaktadır. Cameron ve Quinn, yaptığı araştırmalarda örgütsel başarı ile örgüt kültürü arasındaki korelasyonu incelemişlerve“ Rekabetçi Değerler” ismiyle anılan bir model geliştirmişlerdir. Bu model örgüt çalışanlarının sahip oldukları değerleri ile örgütsel başarı arasındaki ilişki deneysel analizlerle tespit edilmiştir. Cameron ve Quinn kültürü, varsayımlar, değer yargıları ve yorumlarla izah edilebileceğine ve aralarında bulunan ortak hususlar aracılığıyla organize edilebileceğine buradan da yeni kültür tiplerinin oluşturulabileceği kanısına varmışlardır. Bu model de 4 farklı tip kültür çeşidi tanımlanmıştır. Bunlar Klan, Adhokrasi, Hiyerarşi ve Pazar kültürüdür. Aşağıda geniş biçimde Rekabetçi Değerler kültür tipleri açıklanmaktadır (Eren, 2001, s.148).

2.1.4.1.1. Klan Kültürü – İşbirliğine Dayalı Kültür

Toplumların gelişim tarihinde aileden sonra ilk oluşturulan örgüttür. Örgütün lideri mentor, yol gösterici ve bir aile üyesi gibi görülür. Örgüt üyeleri birbirine çok bağlıdır, çalışanların birçok şey paylaştığı arkadaşça bir çalışma ortamının olduğu kültür tipi olarak özetlenebilir. Klan kültürüne sahip örgütlerde örgüt mensuplarının takım çalışması yapması, aralarında birliğin artması, paylaşılan değerleri benimsemeleri, çalışanların kendilerini geliştirici çalışmaların içerisinde bulunmaları ve birlik, beraberlik duygularının gelişimi teşvik edilir.

Klan kültürüne sahip örgütlerde dayanışma ve iş birliği ön plandadır. Arkadaşlık ilişkileri ve yardımlaşma, sadakat ve bağlılık kurum kültürü haline gelişmiştir. Yöneticiler liderdir, yol gösterici ve örgüt çalışanlarının gelişimi, birlik ve beraberliklerinin artırıcı etkinlikleri düzenleyen kişilerdir, örgütte uyum ve ahenk vardır.

Yaygın olarak hastanelerde, üniversitelerde ve birtakım endüstri firmalarında bu kültür egemendir (Şişman, 2007, s. 145). Bu kültüre sahip örgütler, İnsanların kendilerinden birçok şeyi paylaştıkları çalışmak için oldukça samimi yerlerdir. Örgüt, sadakat ve gelenekle bir arada tutulur. Katılım yüksektir. Örgüt insan kaynakları gelişiminin uzun vadeli faydalarına vurgu yapar. Tutarlılık ve ahlaka büyük bir önem verilir. Başarı müşterilere hassasiyet ve insanlara karşı ilgi açısından tanımlanır. Örgüt ekip çalışmasına, katılıma ve uzlaşmaya öncelik verir (Cameron ve Quinn, 2006, s. 222).

2.1.4.1.2. Hiyerarşi Kültürü – Yapılaşmış Kültür

Yapılaşmış kültür kavramıyla da ifade edilen Hiyerarşi Kültürünün temeli Max Weber'in bürokrasi kuramına dayanmaktadır. Bu kültür daha çok sanayi sektörlerinde ve sürekliliği daha uzun bir süre devam eden örgütlerde görülür. Büyük işletmeler ve devlet kurumları en iyi örnekleridir. Yöneticiler/liderler iyi organizatör ve koordinatör olmakla övünürler. İyi işleyen bir örgütü korumak çok önemlidir. Uzun dönemde denge, öngörülebilirlik ve yeterlilik aranır. Bu anlamda daha çok denge, kontrol, resmi işbirliği, merkezileşmiş kararlar, dikey iletişim ve üyelik bu kültürün baskın özellikleridir. Düzen, resmi kural ve düzenlemeler ile sağlanır (Kuşçu, 2011, s. 39).

Bu, kültürde kurallar ve politikalar kültürün birliğini sağlamaktadır. Örgütün ulaşmak istediği hedefe ulaşmasında etkin rol oynamaktadır. Bu sayede, örgütte etkinlik ve istikrar sağlanmakta, ürün ve hizmet kalitesinde yükselme, verim artışı gözlenmektedir. Bu nedenle örgütler için ideal bir form olduğu kabul edilmektedir. Bu kültürde, açık ve net olan karar verme mekanizmaları, prosedür ve uygulama çizelgeleri, kontrol ve hesap verme mekanizmaları başarı ve istikrar için en önemli unsurlar olduğu kabul edilmektedir. Hiyerarşi Kültürünün temelini resmi kurallar, politikalar, prosedürler ve formal yapı oluşturmaktadır. Kültürü bir arada tutan olgulardır. Örgütteki yöneticiler iyi koordinatör ve organizasyon becerisi yüksek kişilerdir (Cameron ve Quinn, 2006, s. 37).

2.1.4.1.3. Pazar Kültürü – Pazar Merkezli Kültür (Piyasa Kültürü)

Bu kültür tipinde üretkenlik ve etkinlik temel değerdir. Rekabet ve başarı örgütün temellerini oluşturur. Örgütteki yöneticiler kurum çalışanlarını rekabete, başarıya ve üretkenliğe zorlarlar. Başarıyı amaçlayan kararlar, formal bir işbirliği ve güçlü kontrol mekanizmaları vardır. Kurmu bir arada tutmak için “kazanma” kavramından yola çıkılır. Başarı ölçütleri olarak pazarda söz sahibi olunma önemsenmektedir. Rekabetçi bir pazarın varlığı, pazar liderliği ve pazarda var olmak kültür için olmazsa olmazdır. Rekabetin büyüklüğü ve zorluğu örgüt için çok önemlidir (Kuşçu, 2011, s.39).

Bu kültüre sahip örgütler, sonuç odaklı örgütlerdir asıl kaygı işin yapılmasıdır. İnsanlar rekabetçi ve hedef odaklıdır. Liderler üretici aynı zamanda rekabetçidir. Örgütü bir arada

tutan yapıştırıcı, kazanmak üzerine olan vurgudur. Ün ve başarı ortak kaygılardır. Başarı, pazar payı ve pazara yayılımla tanımlanır. Rekabetçi fiyatlandırma ve pazar liderliği önemlidir. Örgüt tarzı ise, sıkı, dürtükleyici rekabettir (Cameron ve Quinn, 2006, s. 222). Örgüt çalışanları içerisinde de bir rekabet vardır, başarıya odaklıdır, ödüller ve ücretler performansa göredir. Liderler güçlü, kararlı ve başarıya odaklıdır (Şişman, 2007, s. 145).

2.1.4.1.4. Adhokrasi Kültürü-Girişimci Kültür

İlerleyen zaman ve gelişen hızlı değişim var olan kültür modellerinin yeterli olmadığı yeni bir modele ihtiyaç olduğu sonucuna varılmıştır. 21.yy la beraber gelecekle ilgili tahmin edilebilirliğin düşük olması, ürün yaşam eğrisi arasındaki korelasyonun azalması Adhokrasi Kültürü'nün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu kültürde, örgütte bulunan kişiler geçici görevler verilerek görev bittiğinde başka alanlara yönlendirilebilir. Temel hedef belirsizliğin olduğu durumlarda hızlı hareket, esneklik, yaratıcılık ve adaptasyondur. (Cameron ve Quinn, 2006, s.43).

Girişimci Kültür olarak da adlandırılan bu kültürde inovasyon, yaratıcılık ve uyum en belirgin özellikleri arasındadır. Büyüme ve gelişime odaklanan bu kültürde bireysel inisiyatif alma ve tek başına yeni girişimlerde bulunma özendirilir. Uzun vadeli planları büyüme, yeni pazarlar, kaynaklar elde etme üzerinedir. Örgüt liderleri yenilikçi, risk alan ve yaratıcı özelliklere sahiptirler. Kurumda deneyim sahibi, yenilikçi, müteşebbis ruha sahip çalışanlar ön plandadır. Adhokrasi Kültürüne sahip olan kurumlar inovasyona büyük önem verirler temel amaçları büyümek ve gelişmektir. Liderlerinin girişimci, yaratıcı ve risk alabilme özelliklerine sahip olması gerekmektedir. Bu kültüre sahip örgütler, çalışmak için dinamik, müteşebbis ve yaratıcı yerlerdir. İnsanlar risk alırlar. Liderler, yenilikçi ve risk alıcı olarak düşünülürler. Örgütü bir arada tutan yapıştırıcı, deneyim sahibi ve yeniliğe katılımcıdır. Vurgu, liderlik tarafındadır. Örgütün uzun vadeli odağı, büyüme ve yeni kaynakları elde etmek üzerinedir. Başarı, yeni ve özel ürün, hizmetler üretmek anlamına gelir. Bir ürün ve hizmet lideri olmak önemlidir. Örgüt bireysel inisiyatif ve özgürlüğü cesaretlendirir (Cameron ve Quinn, 2006, s. 222).

Bu kültür tipi dinamik, girişimci ve yaratıcı iş yerlerini tanımlamak için kullanılmaktadır. Çalışanlar genelde öne çıkıp risk almaktadır. Örgüt çalışanlarının birliğini sağlayan olgu

deneyim ve yeniliğe olan bağlılıktır. Teknolojide gelişmiş olmak önemlidir. Değişime hazır olma ve yeni fırsatlarla karşılaşma çok önemlidir. Uzun dönemde gelişme ve yeni kaynaklar edinme önceliklidir. Başarı biriciktir ve yeni ürünler veya hizmetler anlamına gelir. Bireysel inisiyatif ve özgürlük desteklenir, bu kültür tipi daha çok yüksek teknoloji, bilişim ve telekomünikasyon sektöründe faaliyet gösteren firmalarda görülmektedir (Kuşçu, 2011, s. 39).

2.1.4.2. Harrison ve Handy Örgüt Kültürü Modeli

Harrison ve Handy tarafından geliştirilen bu kültür önce Roger Harrison tarafından geliştirilen dört ideolojiyi birleştirilerek tek bir örgüt modeli halinde literatüre yeni bir örgüt kültürü modeli olarak sunmuştur. Handy (1985) örgüt kültürünü, kurumdaki bireylerin davranış şekillerini, düşüncelerini ve değerlerini şekillendiren bir kurallar sistemi olarak ele almakta ve buradan hareketle, örgütlerin sahip oldukları farklı kültürleri dört temel gruba ayırarak incelemektedir. Handy geliştirdiği bu modelde Harrison'ın belirlediği dört ideoloji isimlerini değiştirmeden güç kültürü, rol kültürü, görev kültürü ve birey kültürü olarak isimlendirmiştir. Bu kültürleri temel özellikleri şu şekilde ifade edilmiştir (Seymen, 2008, s. 93)

2.1.4.2.1. Güç Kültürü (Zeus)

Genellikle küçük girişimci örgütlerde görülen, az sayıda kural ve prosedürün bulunduğu, egemenlik ve çıkar ilişkilerinin ön planda olduğu bir kültür tipidir. Güç kültürünün temel özelliği merkeziyetçiliktir. Güç kültürüne sahip örgütlerde, otokratik bir yönetim uygulanır ve alınan kararlar örgüt mensuplarına sorulmadan üst yönetim ya da örgüt yöneticisi tarafından alınarak uygulanması istenir. Örgüt çalışanları kararları sadece uygulayıcılar, karara herhangi bir katılımları söz konusu değildir sadece uygularlar. Erg ve güç ön plandadır otoriteye karşı çıkmaz. Liderlerin güçlü, bilgili ve deneyimli olmaları gerekir. Bürokrasi en alt düzeydedir. Dolayısıyla en az sayıda kural, politika ve prosedürle çalışılır. Güç kültürünün simgesi, örümcek ağdır (Seymen, 2008, s.88). Güç kültürü sürekliliği

uzun süreli olan örgütlerde çok fazla görülmez. Örgüt üyelerinin az olduğu usta-çırak ilişkisinin egemen olduğu küçük ölçekli örgütler ile ast / üst ilişkilerine dayalı rütbe esasına göre işlev yapan askeri örgütlerde daha çok görülür. Bu örgüt kültürü yapısı patron hâkimiyeti olan küçük işletmelerde, gücün ve ast üst ilişkilerin keskin olarak tanımlandığı yerlerde gözlenebilir (Şişman, 2007, s.143). Bu örgüt kültürü modelinin özellikleri eski Yunan mitolojisindeki tanrıların en güçlüsü ve patronu baş tanrı Zeus'a benzetilir.

2.1.4.2.2. Görev Kültürü (Athena)

Bu kültürde biçimlendirilen örgütsel yapı örgütün amaçlarına yönelik şekillenmiştir. Örgütteki her şey örgütün amaçlarını gerçekleştirmeye yöneliktir, iş ve görev odaklı örgüt olarak tanımlamak mümkündür (Şişman, 2007, s. 133). Görev kültürüne sahip örgütler, proje örgütleridir. İşe göre eleman almayı ve işi bu işe uygun kişilerle birleştirmeyi amaçlarlar. Bu örgütlerde görevler dikey olarak dağıtılmasına rağmen, yatay görev bölümü de yapılmış proje örgütleri de vardır. Örgüt içerisindeki otoriteyi sağlayan güç, bireylerin sahip oldukları uzmanlık bilgileridir. Bireyler birbirlerine bilgi ve uzmanlık ağları ile bağlıdırlar. Görev kültürüne sahip örgütler; belli bir iş, işlev ya da proje yönelimlidirler. Doğru kişileri doğru işlerle birleştirmeyi amaçlar. İşler ya da projeler ancak böyle tanımlanabilir.

Bu tür örgütlerde dikey yapıda oluşturulmuş işlevsel birimler ile yatay yapıda oluşturulmuş proje örgütleri veya ekipleri bulunmaktadır. Güç ve otorite daha çok uzmanlığa dayalıdır. Bu kültürün simgesi ağıdır. Güç ağların birbirleri ile kesiştiği noktadadır (Seymen, 2008, s. 89). Görev kültürüne sahip örgütlerde olaylara çabuk tepki verme, değişimlere çabuk uyum sağlama örgüt içerisindeki bireyleri etkin kullanma, proje grupları, disiplinler arası uzmanlık, görev grupları ön plandadır. Bu örgüt modeline eski Yunan Mitolojisindeki bilgelik tanrısı Athena olarak da isimlendirilmektedir.

2.1.4.2.3. Rol Kültürü (Apollo)

Örgütte işlerin ve rollerin tanımına önem verilir. Herkes için tanımlanmış bir rol vardır. Bireyler kendi rollerinin gereğini yerine getirmek zorundadır. Bireysel inisiyatif yerine prosedürler ve kurallar vardır. Örgütsel davranışı belirleyen Weber'in bürokratik örgütsel yapısıdır. Mantık, neden, sistem ve prosedür örgütsel davranışı biçimlendiren olgulardır. Görevlerin iş tanımları nettir ve firmalar iş tanımlara uygun kişileri işe alarak kurum kültürüne uymalarını bekler. Kişilerin bireysel inisiyatif almaları beklenmez, iş tanımındaki görevleri eksiksiz yapmalarını beklenir. Bu kültürde kurallar, prosedürler keskin çizgilerle belirtilmiştir, tecrübeli yöneticiler tarafından işlerin organize edilmesi beklenir. Rol kültürleri, değişime tepki vermede yavaştır; fakat bireylere güvenlik duygusu ve her şeyi önceden bilme imkânı verir.

Bu tür kültür, özellikle büyük banka ve sigorta şirketlerinde görülür. Özellikle istikrar, iş tanımlarında açıklık ve sorumluluklarında sınır arayan bireyler için rol kültüründe çalışmak zevklidir (Vural, 2003, s.77). Ayrıntılı iş tanımları, hiyerarşik düzenlemeler ve katı biçimde belirlenmiş örgütsel roller vb. özelliklerle kendini gösteren rol kültüründe biçimsellik ve merkezîyetçilik ön plandadır. Rol kültüründe kararlar, inisiyatif yerine, belirlenen yazılı yetki ve sorumluluk tanımları çerçevesinde alınır, kurallarla uyulması beklenir (Seymen, 2008, s.89). Eski Yunan Tanrısı Apollo, düzeni ve kuralları simgelemesi ve her şeyin mantık çerçevesinde yapılabileceğini ya da yapılmasını savunmasından dolayı bu model Apollo adı ile anılmaktadır.

2.1.4.2.4. Birey Kültürü (Dionysos)

Güç, görev ve rol kültüründe merkezde örgüt vardır. Örgüt üyeleri örgüt için çalışırlar. Fakat birey kültüründe merkezde örgüt değil birey vardır. Birey kültürüne sahip örgütlerde örgüt bireyler için çalışır. "Güç, görev ve rol kültürlerinde iş görenler örgüt için çalışırlar fakat bu kültürde örgüt iş görenler için çalışır. Bu örgüt genellikle profesyoneller tarafından tercih edilen bir sistemdir". Kurumlar bireylere hizmet etmeye odaklıdır. Bireyin varlığı ön plandadır, kurum ikinci plandadır. Bireylerin arzu ve istekleri ile kurumdan ayrılabilirler kurum tarafından birey işten çıkarılmaz, uzmanlık ön plandadır, yönetsel güç

kurum çalışanları tarafından paylaştırılmıştır, kurum kurumdaki bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere vardır (Terzi, 2000, s.79). Birey kültürünün temel hareket noktası birey ve bireyin uzmanlaşmasıdır. Birey kültürünün temel amacı, örgüt içerisinde çalışan bireylerin veya örgüt üyelerinin temel ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Birey kültürünün egemen olduğu örgütlerde, örgüt içi örgütsel hiyerarşik denetim yoktur. Bunun yerine bireylerin kendi kendilerini denetlemelerini sağlayan öz denetim ve bireysel denetim vardır. Bu örgütlerde her birey birbirinden bağımsız veya özgürdür. Bireyleri birbirine bağlayan bağ, örgütlerin amaçlarıdır. Odak noktası birey ve uzmanlaşma düzeyi olan bu kültürde temel amaç, çok az sayıda olan örgüt üyelerinin gereksinimlerinin tatmin edilebilmesidir. Hiyerarşi yoktur ve bu nedenle örgütsel denetim yerine bireysel denetim geçerlidir (Seymen, 2008, s. 90). Bu kültür modelini Mitolojideki eski Yunan Tanrısı Dionysos'a benzetilir. Dionysos şarap ve haz ilahıdır. Bireyin tüm dünyada sadece kendisinden sorumlu olduğu görüşünü savunur.

2.1.4.3. Deal ve Kennedy Örgüt Kültürü Modeli (Çevre Kültürü)

Bu örgüt modelinin kurucuları Deal ve Kennedy isimli iki araştırmadır. Oluşturdukları örgüt kültürü çevre ve kültür arasındaki korelasyonu iki boyutlu değişken üzerinden dört farklı örgüt kültürü modeli perspektifinden ele almıştır. Bu kültürlerin ortaya çıkmasına neden olan değişkenlerden biri, işletmelerin stratejik kararlarına ilişkin olarak çevresel belirsizlik derecesi, ikincisi ise, kararın başarısı konusunda işletmenin çevreden aldığı geri beslemenin hızı ile ilgilidir (Eren, 2001, s.151).

2.1.4.3.1. Sert Erkek-Maço Kültürü (The Tough-Guy-Macho Culture)

Bu örgüt kültürü çevresel belirsizliğin yüksek olduğu durumlarda ortaya çıkar. Geri bildirimlerin ve riskli karar vermenin yüksek olduğu durumlarda bu örgütler karar almaktan çekinmezler ve anında sonuca ulaşırlar. Örgüt çalışanlarının kararların doğruluğu veya yanlışlığı konusunda muhakeme yapma imkânı olmayan örgütlerdir.

Çetin, "sert erkek" veya "maço kültürü"nü özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır (Çetin, 2004, s.43).

- a) Risk alan bireysellik dünyası, derhal ve doğrudan geri verim için heveslilik.
- b) Çoğunlukla yapılanma, yönetim danışmanlığı, büyük anapara, medya, yüksek risk, ani dönüş bu kültürün içindedir.
- c) Yüksek risk, yüksek kazanç, fikir bolluğu vardır.
- d) İdoller, büyük destek kazanan fikirler.
- e) Çok kısa vadeli, müşterek, çok yönlü bir kültürdür.
- f) Geri besleme ve başarısızlıktan ders alma ihtimali yoktur.
- g) Bu kültür toyluğu vardır ve iş arkadaşlarına güvensizliği teşvik eder.

2.1.4.3.2. Sert Çalış Sıkı Oyna Kültürü (The Work Hard- Play Hard Culture)

Riskin çok fazla olmadığı geri dönütlerin çok hızlı olduğu kurumlarda görülen kültür modelidir. Yoğun çalışan işletmelerde ve alınan kararların risklerinin düşük olduğu çevrelerde görülen bu kültüre sahip olunan işletmelerde çok sıkı çalışarak var olmaya çalışırlar. Bu kültürün kahramanları süper satıcılardır, takım çalışması egemendir; müşteri merkezlidirler, çok çalışarak yüksek performans elde edenler kahramandır. Kıyafet sektörü, perakende satış yapan marketler, teknoloji firmaları bu kültürün özelliklerini taşımaktadırlar

4.1.4.3.3. Kendi Örgütüne Oyna Kültürü (Play to Your Organization Culture)

Yüksek risk ve yavaş geri bildirim üzerine kurulu bir kültürdür. Bu kültürde idoller, uzun dönem belirsizlikler ile başa çıkmayı başaran, otorite ve teknik yarışmaya saygı duyan ve güvenen kişilerdir. Bu kültürler kısa dönem dalgalanmaları ve nakit akışı problemlerine karşı savunmasızdırlar (Çetin, 2004, s.45).

2.1.4.3.4. Şirketin Üzerine İddiaya Girme Kültürü (Bet-Your-Company culture)

Bu kültür biçiminde geri bildirim hızı düşük olmasına rağmen riskin çok fazla olduğu çevrelerde görülür. Karar verme yavaştır ve uzlaşma gerektirir. Tecrübeye çok önemlidir, kahramanlar, uzun yıllar kurumda çalışanlardır.

2.1.4.3.5. Süreç Kültürü (Process culture)

Süreç kültürü korumacılığa dayanan, ayrıntılara önem veren ve kendine ait özel bir dili ve sembolleri olan bir kültürdür. "Süreç kültürü bürokratik bir kültürdür. Bu kültüre sahip olan örgütlerde korumacılık ön plandadır. İşler zamanında yapılır. Ayrıntılara önem veren kişiler başarılı sayılırlar. Özel ve mesleki dil, selamlama biçimleri ve semboller yaygın olarak kullanılır" (Seymen, 2008, s.97).

Süreç kültürüne sahip örgütlerde hiyerarşik kademeler unvanlara göre belirlenir. Değişim ve reformlara karşıdırlar. Değişimci ve reformcu bireylerin başarısızlıkları örgüt üyelerine hikâyelerle anlatılır, muhafazakârlık, dürüstlük ve hiyerarşik kademeler arasındaki ayırım ve unvanlar önemlidir. Örgütsel hikâyeler başarılı olamayan reformcular hakkında anlatılmasına rağmen, bu kültüre sahip örgütlerde çok sayıda örgütsel kahraman yoktur. Sloganlar muhafazakârlığı ve dürüstlüğü vurgular. Herhangi bir değişim çabası olağan uygulamalarla mevcudun devamını sağlamak için engellenir" (Terzi, 2000, s. 84).

2.1.5. Okul Kültürü

2.1.5.1. Okul Kültürü Kavramı

Önceden planlanan, programlanan belirli hedeflere belirlenen sürelerde ulaşılmaya çalışılan, belirli yaş aralıklarındaki gruplara belirlenen sürelerde eğitim-öğretimin gerçekleştiği mekânlara okul denilmektedir. Okul aynı zamanda genel ve özel amaçları belirlenen ilkelere bağlı kalınarak belirli yaş gruplarındaki çocuklara aktarılan eğitim örgütüdür. Hükümetler eğitim politikalarını belirlerken planlanan müfredatın öğrencilere aktarılan yer olarak kullandıkları okullar, devletin planladıklarını aktarma alanı olurken, toplumun ihtiyaç duyduğu insan kaynağını şekillendirme, oluşturma ve geliştirme eylemlerini yürüttüğü örgütlerdir (Şirin, 2012, s.50).

Bu perspektiften bakıldığında okul, "Çevresinden aldığı başta öğrenci kaynağı olmak üzere diğer kaynakları (program, öğretmen, teknoloji vb.) belli alt sistemler yardımıyla işe koşan, çevreye eğitim hizmeti ve eğitilmiş insanları ürün olarak sunan, okulun işleyişini değerlendirerek dönütler sağlayan, bu doğrultuda program ve süreçlerini gözden geçirerek gerektiğinde değişiklikler yapmak suretiyle varlığını sürdürmeye çalışan açık, sosyal, dinamik bir sistem"dir (Şişman ve Turan, 2005, s.109).

Okullar girdisi ve ürünü insan olan örgütlerdir. Okulda etkin olan kültür yalnızca işgörenleri etkilemez, işgörenlerle birlikte örgütün ürünlerini de etkiler. Bu yönü ile okul diğer işletmelerden farklı bir yapıya sahiptir. Okulların, etkilediği insan sayısı fazla olduğundan ve bir ulusun geleceğini önemli ölçüde etkilediğinden dolayı güçlü bir kültüre sahip olması gereklidir. Bu güçlü kültür sayesinde okullar aracılığıyla toplum kültürü aktarılır, bireylerin sosyalleşmesi sağlanır ve insanlara olumlu davranışlar kazandırılır (Terzi, 2000, s. 98). Hükümetler kendi değerlerini, hedeflerini ve ihtiyacı olan insan gücünün şekillendiği, üretildiği yerler okullardır. Ancak ülkeler eğitim yoluyla kendi vizyon ve misyonlarını, kalkınmalarını gerçekleştirebilirler.

Okullar öğrencilere planlanan programlar doğrultusunda istendik amaçlara ulaşılan yerler olmasının yanında kendi içinde ya da dışında çatışan sosyal, politik ve ekonomik değerlerin düzenlendiği, öğretildiği kurumlardır. Okullar aynı zamanda bireylerin sosyal çevresine uyumuna hazırladığı gibi toplumun değerlerinin aktarıldığı, inşa edildiği formal

kurumlardır. En temel görevleri arasında kendi toplumuna uygun, toplumunun değerlerini muhafaza eden bireylerin yetişmesini sağlamaktır. Bu konuda en büyük görev okulun lideri olan okul müdürlerindedir. Okulun yöneticisi olan okul müdürleri, kültürel lider olarak en temel görevi farklı kültürel değerler arasında uyumu gerçekleştirebilmeleridir. Bütün bu tanımlar ile birlikte eğitim örgütlerinin özel anlamda okulların en birincil görevi işlediği hammadenin insan olduğunu bilerek davranmasıdır. Çünkü işlediği hammadde olan insan toplumdaki gelecek alacağı eğitimden sonra gene topluma dönecektir. Bu özellik diğer örgütlere göre okula daha fazla sorumluluk yüklemektedir. Okullar, formal bir yapı olmasına rağmen informal yönü daha aktiftir. Ayrıca kurum olmasına rağmen bireyleri eğittiği için birey boyutu kurum boyutunun önüne geçmektedir. Yetki yönü ise etki boyutunun gerisinde kalmaktadır (Bursalıoğlu, 2000, s. 50).

Örgüt kültürü kavramı ilk olarak 1930'lu yılların başında çıkmasına rağmen 1980'li yıllarda okul kültürünün temelleri atılmıştır. Peters ve Waterman okul kültürü kavramını örgüt kültürü kuramına dayandırarak eğitim yönetiminde yeni bir paradigmanın oluşmasını sağlamışlardır (Buluç, 2013, s. 109).

Okul kültürü, okuldaki yöneticilerin, öğretmenlerin ve diğer çalışanların zaman içerisinde oluşturduğu, içerisinde inançları, normları, varsayımları, tutumları, davranış biçimlerini belirleyen ve bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen bir yapıdır. Okul çalışanları okul kültüründen etkilendikleri ölçüde okul kültürünün oluşumunda, tahsisinde önemli rol oynarlar. Bir okulun kültürü o okulun yaşam biçimini yansıtır. Okullar kültürü üreten kurumlardır, kendi içinde bir kültür oluştururken, var olan toplumsal kültürün nesilden nesile aktarımını da sağlar. Sadece kültür üretmez aynı zamanda kültür aktaran da bir örgüttür. Okullar her zaman kendi kültürlerini oluşturarak öğrencilerde istedik davranış değişiminin gerçekleşmesi için uğraş verilen kurumlar olmuşlardır.

Balcı'ya göre okul kültürü, okulun tarihi ve gelenekleri, kuralları, kişilerin tutumları, inançları, değerleri, beklentileri, davranış ve eğilimlerden oluşur. Okul neleri vermek istiyorsa kurum kültürü yardımıyla bunu gerçekleştirebilir. Okulda nelerin önemli, nelerin önemsiz olduğu, kurum çalışanlarının nasıl hareket edeceği, eğitim ve öğretimde öğrenci ve öğretmenden neler beklendiğini okul kültürü tayin etmektedir (Balcı, 2007, s. 187).

Özdemire göre okul kültürü, kurum çalışanları ve öğrencileri yönlendiren, başarılı olmaları için yol gösteren değerler ve kurallar olarak da ifade edilebilir bir başka deyişle okulda tam anlamıyla yaşananlardır. Okulun duvarlarındaki asılı resim, okul panoları, okul üyelerinin bir birleri ile olan diyalogları, hitap şekilleri, törenler, toplantılar, olaylara karşı tepkiler, davranış biçimleri okulun kültürü hakkında bizlere bilgi verir. Okul kültürü yoluyla okulda istendik davranışları gerçekleştirme, ortak hedeflere ulaşma yolunda rehberlik etme, başarıya ulaşma noktasında pusula görevini yerine getiren kuralların oluşmasını sağlar (Özdemir, 2012, s.605). Okulların verimli olabilmesi ise farklı kültürel değerler içindeki üyelerin ortak bir kültür oluşturması ile mümkün olacaktır.

Demirtaş'a göre okul kültürü, okulu besleyen değerlerin, yönlendiren görüşlerin, plan ve programların bütünüdür. Aynı zamanda okul yönetiminin görüşleri ve önlemlerini de içine alır (Demirtaş, 1997, s.98). Okul kültürünün oluşumunda paylaşılan inançların, sembollerin ve değerlerin önemi çok büyüktür. Okuldaki faaliyetlere yol gösterici bir unsur olan kültür, okul paydaşları tarafından kabul edildiğinde okuldaki verimlilik artacaktır (Şişman, 2002, s.150). Aynı zamanda bir örgütteki yazılı olmayan kuralların bütünüdür. Oluşturan örgüt kültürü okullarda okul müdürü, yöneticiler, öğretmen ve öğrencilerle beraber oluşturulur, paylaşılan değerler, inançlar, tutum ve beklentiler ise okul kültürünün içeriğini oluşturur (Çelik 2002, s.30).

2.1.5.2. Okul Kültürünün Oluşturulması

Bütün örgütler içinde buldukları toplumun değerlerini, beklentilerini, kuralarını ve davranışlarını paylaşan dinamik sistemlerdir. Bu öğelerin çeşitli biçimlerde uygulamaları örgüte ayırt edici bir özellik, kişilik kazandırır. Dolayısıyla, örgüt kültürü, "örgüt açısından neyin mühim olduğunu, insanların nasıl davranacağını, birbirleriyle nasıl etkileşimde bulunabileceklerini ve neyi elde etmeye çalışmaları gerektiğini tanımlayan bir sistemdir. Bu inanç ve değerleri paylaşan örgüt üyeleri, örgütsel etkinliğin önemli öğelerinden sayılan bir grup kimliği duygusu geliştirirler. Okullarda geliştirilen grup kimliği duygusu ise, okul kültürünü oluşturur", okul kültürü içinde bulunduğu toplumun normlarını ve değerlerini barındırması gerekmektedir (Şimşek, 2005, s. 10).

1980'li yıllarda ortaya çıkan örgüt kültürü kavramı örgütsel davranış ve örgüt verimliliği analizinde rol oynamaktadır. Problemlerin çözümünde aktif rol oynayan örgüt kültürü zamanla yeni üyelere öğretilmeye başlanmıştır. Okul kültürü kendiliğinden oluşmayan, oluşumu için çaba ve emeğe ihtiyaç duyulan bir olgudur. Kültürün oluşumunda, gelişiminde, yerleşip kalıcı hale gelmesinde pek çok faktör rol oynamaktadır (Akıncı, 1997, s. 71). Okul kültürü okullarda çok önemli bir öge haline gelmiştir. Okula katılanların davranış biçimlerini, normlarını ve algılarını betimleyecek bir şekilde **“oyunun kuralı”** durumuna gelmiştir. Okul kültürünün oluşumu ve yerleştirilmesinden, kalıcı hale getirilmesinden okul müdürü sorumludur. Okul müdürü okul kültürünü oluştururken önce öğrencilerin ve kurum çalışanlarının geçmişteki deneyimlerini saptamalı, mevcut kültürü incelemeli, aksayan yönlerini tespit etmeli, okulun hedeflerini ve yerleştirilmeye çalışacağı değerleri tespit etmelidir. Okulda gerçekleşen olaylara müdahil olarak, başarıları takdir etmeli, başarıya ulaşabilmek için kurum paydaşlarını pozitif anlamda güdülemeli ve başarıları ödüllendirmelidir (Çelikten, M. 2006, s. 60). Okuldan okula farklılık gösteren okul kültürü, bir okulun kendi öz kimliğini oluşturur, onu diğer pek çok okuldan ayıran temel özellikleri yansıtır.

Okul müdürü, okul kültürünün önemini ve gücünü bilerek yönetsel süreçleri uygulamalı, bu şekilde daha verimli bir okul kültürü oluşturabilir. Kültürün oluşumunda planlama çok önemlidir. Okul müdürü planlama aşamasında okulu, kültürel faktörler bakımından analiz ederek doğru bir şekilde betimleyebilir (Savaş ve Demirkol, 2012, s. 264). Okul müdürleri aynı zamanda bir eğitim lideridir. Okul kültürünü oluşturma ve yerleştirme sürecinde öğretmenlerin temel değer ve inançlarını dikkate almalıdır. Güçlü bir okul kültürü oluşumunda en temel faktör öğretmen ve okul müdürünün ortak değerler ve inançlar etrafında birleşmesidir. Okul kültürü oluşumunda törenler, hikâyeleri semboller, mitler ve okulda kullanılan ortak dil önemli yer tutar (Terzi, 2000,s.100).

Saphier ve King (1985, s. 67) okul kültürünün 12 ögesini tanımlamıştır. Bu araştırmacılara göre bu normlar etkili okul kültürü oluşturulmasında zorunlu öğelerdir. Bu öğeler:

1. Birlikte çalışma;

- a) Birlikte çalışma ögesine sahip okullarda
- b) Profesyoneller birbirlerine yardım eder.
- c) Benzer problemler, benzer ihtiyaçlar, farklı yetenek ve bilgiler vardır.
- d) Okulda ortaya çıkacak grupçuluk konusunda öğretmenler arasında fikir alış verişi vardır.
- e) Herkes sadece kendi işini değil, başkalarının işini de düşünür.

2. Deneyim

- a) Öğretmenler yeni fikir ve teknikleri denemeleri için yöneticiler ve meslektaşları tarafından cesaretlendirilir. Bu sayede yeni şeyler öğrenilir, iş görmeyen tecrübeler ise bırakılır ve yeni şeyler denedikleri için de öğretmenler ödüllendirilir.
- b) Öğretmenler daima daha etkin olma yollarını araştırırlar. Örneğin öğrencilerin denedikleri yeni fikirlerin kitapçık haline getirilmesi, öğretmenin sosyal aktivitelerde işbirlikçi öğrenme yapmak için yap-boz oyununu kullandığını paylaşması, gibi.

3. Yüksek beklentiler

- a) Öğretmenler ve yöneticiler düzenli ve sürekli olarak değerlendirmeye tabi tutulur.
- b) Öğretmen ve idareciler yüksek performans göstermekten sorumludurlar.
- c) Okul personeli arasında işbirliği içinde çalışma önemlidir.
- d) Okul personeli daima yeni fikirler üretmelidir.
- e) Başarı ödüllendirilir, başarısızlık ise cezalandırılır.
- f) Okul personelinin mesleki gelişimine son derece önem verilir.

4. Doğruluk ve güven

- a) Yöneticiler ve ebeveynler, öğretmenlerin mesleki yargılarına, kendilerini geliştirmelerine güvenirlir.
- b) Öğretmenlerin yeni fikirlerine önem verilir ve bu fikirleri sınıf içerisine taşımaları cesaretlendirilir.
- c) Eğitimsel aktiviteleri tasarlamada öğretmenlere güvenilir.
- d) Eğitimsel araç gereç için bütçe ayrılır ve bunların alınması için çaba gösterilir.

5. Somut (maddi) destek

- a) Öğretmenler eğitim düzeylerini iyileştirmek için hem zaman, hem de kaynak açısından desteklenirler.
- b) Mesleki gelişim her zaman ön plandadır.
- c) İnsan kaynaklarının gelişi için her türlü destek verilir ve buna herkes katılır.

6. Bilgi tabanına ulaşabilmek

- a) Her zaman öğrenilecek çok şey vardır.
- b) Öğrenme, sadece okul ve sınıfta gerçekleşmez. Bunun ötesinde, dergiler paylaştırılabilir, çalıştaylara katılabilir ve ziyaretler gerçekleştirilerek öğrenme gerçekleştirilebilir.
- c) Bilgi tabanları da keza bir realitedir ve kullanılabilir.

7. Takdir etme ve doğrulama (onaylama)

Okul ve toplumda iyi öğretme şereflendirilir.

8. Yardım severlik, kutlama ve eğlence

- a) Okulda, hayatın önemli günleri kutlanır.
- b) Çalışanların ve öğrencilerin hayatlarındaki önemli günler kutlanır.
- c) Zor günlerde insanlar birbirlerinin yanında olur.
- d) İnsanların birbirlerine değer verdiklerini gösteren olaylar söz konusudur.
- e) Birlikte gülmek ve ağlamak için çok olay vardır.

9. Karar verme sürecine katılım

- a) Öğretmen kendisini ve öğrencilerini etkileyen karar süreçlerine katılır.
- b) Öğretmenlerin önerileri sorunu çözme noktasında başarılı olmasa da öneriler getirdikleri için takdir edilirler.

10. Önemli şeyleri koruma

- a) Yöneticiler, bürokratik işlemleri en aza indirirler ve bu zamanlar öğretmen eğitimi ve planlama için kullanılır.
- b) Çok sıklıkla toplantı yapılmaz, işlemler sözlü ya da yazılı iletişimle halledilir.
- c) Toplantılar çoğunlukla eğitim ve eğitim programı için yapılır.

11. Gelenekler

- a) Öğretmenler ve öğrencilerin birlikte yapabilecekleri, geziler, bilim olimpiyatları vardır.
- b) Bu tür olaylar hem müfredatın içinde proje veya aktivite olarak hem de okul hayatı içinde tekrar eden aktiviteler olarak bulunur.

12. Adil ve Açık İletişim

- a) Öğretmenler kendi mesajlarını göndermede sorumluluk alırlar.
- b) Öğretmenler meslektaş ve yöneticileriyle direkt iletişim kurarlar.
- c) Öğretmenler anlaşamayabilir veya tartışabilir. Fakat olayları yapıcı ve birbirlerini destekleyici tarzda çözerler, çözmeleri gerekir.

Okul kültürü, içerisinde bulunduğu toplumun kültüründen etkilenir, değerlerini yansıtır ve okulun paydaşları arasında bir davranış kılavuzu olur. Çalışanların nasıl davranması konusunda bir rehberdir. Bu sayede çalışanlar, örgüt hedeflerini, paylaşılan değerleri ve ve davranış kalıplarını öğrenir, okuldaki bütün sosyal faaliyetleri ve etkinlikleri şekillendirdiği gibi öğrencilerin, öğretmenlerin ve yöneticilerin davranış biçimlerini şekillendirir. Üyeler bu değerleri kabul edecek ve bağlılık gösterecektir. Güçlü örgüt kültürü örgüt üyeleri ve örgüt çalışmaları üzerinde güçlü bir etki yapabilir. Amaçların gerçekleşmesi için örgüt stratejisi, örgüt yapısı, ekonomi gibi diğer etkenlerden daha etkili olabilir (Kotter, 1992; Akt. Terzi, 2000). Yapılan araştırma sonuçlarından elde edilen bulgulara göre etkin ve güçlü bir okul kültürüne sahip okullar daha başarılı oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Güçlü okul kültürünün temel özellikleri aşağıda sıralanmıştır:

- a) Okul kültüründe gerçekleşen işler, paylaşılan değerler çerçevesinde gerçekleşir.
- b) Okul müdürü okul kültüründe temel değerleri temsil eden bir kahramandır.
- c) Okulda gerçekleşen tören, kutlama ve etkinliklerde paylaşılan ortak değerler yansıtılır,
- d) Örgütte geleneklerle, yenilikler arasında ahenkli bir uyum sağlanır.

Tüm okullarda yapılarına uygun olarak bir okul kültürü vardır. Kültürel liderliği barındırması gereken okul müdürleri oluşturacakları okul kültürlerinde öğretmen ve öğrencilerin daha uygun ortamlarda çalışmalarına imkân sağlamış olacaktır. Yapılan araştırmalar güçlü okul kültüründe başarının daha yüksek olduğunu, zayıf okul

kültürlerinde ise başarının daha düşük olduğunu göstermektedir. Okul kültürünü oluşturacak olan okul müdürleri kültürel bir lider olabilmelidir (Çelik, 2013, s. 53).

İletişimin yeterli olmadığı, değerlerin paylaşılmadığı zayıf okul örgütünde öğretmen ve öğrencilerin ortak değerler etrafında buluşması mümkün olmaz, böylece okulda değer aktarımının ve öğrenmenin gerçekleşmesi zorlaşacaktır. Okulda öğrencilerin belirli amaçlar perspektifinde gelişimlerini sağlayabilmek için paylaşılmış değerler ve tutumlardan oluşan güçlü bir okul kültürü gereklidir.

2.2. Değerler

2.2.1. Değer ve Değerler Kavramının Tanımı ve İşlevi

1918 yılında ortaya çıkan değer kavramını ilk kez Znaniecki isimli filozof kullanmıştır. Latince “valere” sözcüğünden türetilmiş olup “değerli olmak, güçlü olmak, kıymetli olmak” anlamına gelen, istenilen davranışlar için ölçüt yaratan olgulardır. Türk Dil Kurumu’na göre ise değer, "Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü." şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk.gov.tr>).

Erdem, değeri “belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi” olarak tanımlamıştır (Erdem, 2003, s.56). Değerler, kökünü insanın ruh dünyasından, bedenini ise kültür dünyasından almaktadır. Bundan dolayı, insanın fitratında, var olan ve onu mükemmel kılan niteliklerin keşfedilmesi ve bu niteliklerin insan tarafından içselleştirilip karakter halini alması için bilgiye ve aydınlanmaya, yardım ve rehberliğe ihtiyaç vardır. İnsanlar hangi dönemde ve sosyal çevrede bulunursa bulunsun, kendisini değerler dünyasında oluşturur (Hökelekli, 2011, s. 266).

Değer kavramını, dogmatizm ve insan değerleri üzerine yaptığı çalışmalarla bilinen Polonyalı sosyolog Rokeach 1973 yılında tanımlamıştır. Rokeach her kişinin bir değer ve değerler sistemine sahip olduğunu, kişilere göre farklılık gösterebileceğini, sahip olunan değerlerin içinde buldukları kültürün bir ürünü olduğunu ifade etmiştir.

Doğan'a göre değer, "bir kişi ya da bir topluluğun ideal kabul ettiği var olma ya da hareket etme tarzıdır. Değer karşı karşıya kaldığı varlıkları ve davranış tarzlarını istenebilir ve saygın kılar" (Doğan, 2008, s. 317). Güngör değerleri; "bir kimsenin, çeşitli insanları, insanlara ait nitelikleri, onların istek ve niyetlerini ya da davranışlarını değerlendirirken başvurduğu bir ölçü, bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda içselleştirdiği ve davranışlarını yönlendiren standartlar" şeklinde tanımlar.

Bülent DİLMAÇ değeri dört farklı özellikte tanımlamıştır (Dilmaç, 2007, s. 10–15).

Bunlar;

- a) Kişiler veya toplum bireyleri tarafından kabul edilen birleştirici olgulardır.
- b) Kişilerin bireysel ve sosyal gereksinimlerini karşılayan, onların gelişimi için gerekli ve iyi olduğu düşünülen ölçütlerdir.
- c) Toplumdaki bireylerin duygularına hitap eden kabul görmüş yargılardır.
- d) Kişinin zihninde yer eden, hareketlerini yönlendiren güdülerdir.

Değerleri kısaca tanımlarsak, insanı diğer canlılardan ayıran, insani özelliklerinin oluşumuna katkı sağlayan inançlar bütünü olarak ifade edebiliriz (Dilmaç, 2007,s.15). Değerler kişinin davranış biçiminin temelini oluşturur, kişinin var olan durumda tercih yapma yönünde zorlayan kararlı güdülerdir. Aynı zamanda bireyin bir fikir ve nesneye yönelik neyin güzel veya çirkin, neyin yararlı veya yararsız, neyin doğru ya da yanlış olduğu hakkında karar vermesini belirleyen kararlı toplumsal ölçütlerdir. Bir başka ifadeyle, bir toplumun devamını sağlayabilmesi ve yaşayabilmesi için toplum üyelerinin çoğunluğu tarafından kabul görmüş ortak düşünce, amaç, ahlaki ve dini normlar ve kurallar bütünü olarak da ifade etmek mümkündür. Sosyologlar değerleri her topluma göre

değişebileceği, zamana, mekâna ve kişilere göre değişiklikler olunabileceğini, izafi ve göreceli olduğunu ifade etmektedirler (Doğan 2007, s. 311).

Değerler kişisel ve sosyal tercihler olmasının yanında, münakaşalı ve problemlili durumlarda nasıl hareket etmemiz gerektiğine dair davranış kalıpları öneren, günlük yaşantımızda karar verme, hareketlerimizi şekillendirme gibi davranış ve kararlarımıza referans teşkil eden, temel kanaatlerdir. Sosyal hayatın biçimlendirilmesindeki en önemli ölçütlerdir (Sarı, 2005, s. 76).

Değerler, bireylerin hayatında onlara yol gösteren pusula gibidir. Değerlerin umursanmadığı durumlarda düzensizlikler yaşanması maalesef kaçınılmazdır. Bununla birlikte değerler, kişinin varlık sebebini keşfedebilmesi, yakın ve uzak çevresinde meydana gelen olayları, durumları anlamlandırmasını, değerlendirmede kullanacağı ölçütleri oluşturmasını sağlar. İnsanlar sahip oldukları değerler sayesinde aidiyet ve mensubiyet bilincine ulaşır. Beraber olur ve her işe birlikte yürür ve gerçekleştirir. Toplumlarda değerlerin aktarımı ve hayata geçirilmesi ne kadar başarılı olunursa toplum huzuru o oranda artar. Değerlerdeki düzensizlik ve bozulmalar beraberinde toplumsal olarak yıkımı getirir (Akyol, 2010, s. 28).

Değerler, toplum içerisinde tüm bireyler tarafından paylaşılır. Toplumsal düzenin sağlanmasında, sosyal ihtiyaçların giderilmesinde oldukça önemlidir. Diğer taraftan değerler kolektiftir ve insanların özveride bulunmalarını sağlar. Değerler, insan zihninde varlıkları, düşünce ve fikirlerini benimsemelerini veya reddetmelerini sağlayan soyut kavramlardır. Buradan hareket ederek, Fichter ve Tezcan'a göre değerlerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz (Fichter, 2011, s. 167, Tezcan, 1987) .

1. Değerler öznel, herhangi bir kişiye özgü değildir. Toplum tarafından kabul görmüş, uzlaşmıştır.
2. Bireyler değerleri önemser, gündelik hayatın ihtiyaçlarını karşılayacağını, toplum huzurunu sağlayacağı düşünülür.
3. Toplumunu oluşturan bireyler değerleri önemser muhafaza etmek ve korumak için büyük çabalar sergilerler.
4. Değerler toplum içinde kabul görmüş zihinlerinde yer etmiş kavramsal olgulardır.

Kişilerin hayata bakışını şekillendiren yön veren değerler, davranışları biçimlendirir, toplum içindeki bireylerin hareketlerini sınıflandırır ve yargılamak için standartlar sunar. Kişilerin davranışlarını şekillendirirken kendilerinden ne istendiği hususunda referans olur, ayrıca toplumu şekillendirerek ahlaki olanı bulmaya yardımcı olur.

Bireysel ve toplumsal huzurun gerçekleşmesi için insanların içlerindeki değer yoksunluğunun giderilmesi gerekir. Bu alanda en büyük görev okullara düşmektedir. Aynı zamanda değerler, toplumun sosyal gereksinimlerini karşılayarak, toplumu oluşturan bireyler tarafından kabul edilen ve önemsenen bir araya getirici, yapıştırıcı olgulardır.

Yılmaz değerlerin özelliklerini şöyle sıralamıştır (Yılmaz, 2014, s. 15)

- a) Değerler öğrenilebilir ve öğretilir olgulardır. Doğuştan getirilmezler ve her insanda aynı değildirler. Bu anlamda değerler, eğitimin ve terbiyenin bir konusudur. Bireylerin toplumsal değerlere uygun davranmasını sağlamak ancak değerler eğitimi ile mümkün olur.
- b) Değerler insanların duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını etkilerler. Değerler eğitiminin ağırlık noktasını duyuşsal eğitim alır. Duyuşsal eğitim tutum geliştirmeye yöneliktir. Bu eğitim duygu ve düşüncelerin, dolayısıyla tutum ve davranışların eğitimini sağlar.
- c) Değerler insana özgüdür, insanı insan yapan ve onu diğer canlılardan ayıran nitelikler taşırlar. İnsanın diğer canlılardan farkının farkına varması önemli bir aşamadır. İnsan olmanın farkına varmanın bir yolu da değerler eğitiminden geçer.
- d) Her toplumun kendine ait kültürü olduğu gibi her kültürün de kendine ait değerleri vardır. Toplumlar çok uzun zaman dilimlerinde kendi kültürlerini oluştururlar. Kültür de dinamik bir yapıya sahiptir. Bu nedenle kültür, hem değerlerini oluşturur hem de oluşmuş değerlerde değişmelere yol açabilir.
- e) Değerler toplumdan topluma değişebilirler. Bu doğal bir durumdur. Değerlere kaynaklık eden etkenler, toplumdan topluma farklılık gösterdiğine göre toplumların değerleri de birbirinden farklı olacaktır. Ancak toplumların ortak değerleri de vardır. Ayrıca evrensel değerlerin bir kısmı da toplumlar için ortak normlardan oluşabilirler.

- f) Değerler bireyden bireye farklı algılanabilirler. İnsanların olay ve olguları algılamaları nasıl birbirinden farklıysa değerleri algılamaları da farklıdır. Anne babaya saygı bireyden bireye farklı anlamlar ifade eder. Bu sebeple bir değer olarak saygı da farklı algılamalara müsaittir.
- g) Değerler zamanla değişebilirler. Çağın ve coğrafyanın şartları değerlerin değişmesine veya zamanla farklı anlamlandırılmalarına sebep olabilir. Eskiden kanaatkârlık daha yaygın bir değer olmasına rağmen zamanımızda ise daha fazlasına sahip olmaya yönelik değerler ön plana çıkmaktadır. Eskiden itaatkâr olmak makbul iken, günümüzde ise sorgulama anlayışının bir değer haline geldiği söylenebilir.

Bireyler yaşadıkları toplumda kendi kültür kodlarına ve yaşadığı yüzyıla uygun değerler oluştururlar. Yaşadıkları sosyal çevrede kurallar ve değerlerle beraber yaşarlar. (Poyraz, 2007, s. 85). Değer, bireye doğru kararları verebilmede rehber işlevi görürken, değerler sosyal dayanışma araçları olarak değerlendirilebilir. Yasaklanmış, kabul görmeyen davranışları engelleyerek günlük yaşam içinde duyuşsal ve bilişsel alanda bireye standartlar sunar. Sosyal hayatı düzenleyen dayanışma aracıdır. Değerler bireyin günlük yaşamında, yaşantısının her bölümünde yer almaktadır. Toplumların yaşantılarında ayırt edici olmalarının sebebi, insanların yaşamını ve davranışlarını biçimlendiren asıl unsur olmasından kaynaklanabilir. Değerlerin etki alanı geniştir. Değerler, insanın sahip olduğu evren fikrinden ve bunun içindeki yerine, algıladığı güzellik ve çirkinliği estetik olarak değerlendirişine, gerçeği arama ve bunun gibi daha birçok unsuru doğrudan etkilemektedir. Tüm bunları etkileyen değerler içinde de ahlaki değerler en üst sırada yer almaktadır (Hökelekli ve Gündüz, 2007, s. 385).

İnsanları diğer canlılardan ayıran en temel özelliği kimliğidir. Kimliği oluşturan şey ise insanın olaylara ve kavramlara yüklediği değerlerdir. Değerler sabit ve değişmez değillerdir. Yer ve zamana göre sosyalleşme sürecinde değişimler vazgeçilmezdir. Aslında değerlerin değişmesinden kasıt eski değerlerin içeriğinin değişime uğraması olarak algılanmalıdır. Geleneksel değerlerin yerine zamana ve mekâna göre yeni değerler, geçerlik kazanarak sonuçta herkes tarafından kabul görülen yönlendirici hükümler olarak işlev yüklenirler (Sevinç, 2006, s. 215).

Eğer değerler değişmez sabit olsalardı, bireysel ve sosyal değişim, gelişim gerçekleşmezdi. Değerler topluma ve zamana göre değişimler gerçekleştirir. Bu değişim değerlerin ortadan kalmasına neden olmaz, aksine yere ve zamana göre farklı şekillerde değerlerin yeniden ortaya çıkmasını sağlar.

Değerler, bireylerin birçoğu tarafından uzlaşılan ve paylaşılan gerçek davranış standartları olup, toplumları şekillendiren önemli olgulardır. Değerler, herhangi bir insanın kişisel yargısına bağlı değildir. Bireylerin değerlere sahip çıkmasının temel amacı, ortak huzur ve başarının korunması ve toplumsal ihtiyaçların karşılanmasıdır (Silah, 2005, s. 276). Değerlerin muhteviyatı ve içeriği büyük oranda insanların sahip olduğu kültür ve yaşadığı çevreden gelmektedir. Çevre ve kültür değerlerin niteliğini etkilemektedir. Bu bakımdan değerlerin kişisel ve yerel olduğunu söylemek mümkündür. Değerlerin öznel ve değişken olması, nitelik ve nicelik bakımından farklı değerlerin varlığına işaret etmektedir (Yaman, 2012, s.24).

Bireyler sosyal hayatın içerisinde bir grubun ya da grupların üyesidirler. Böylece kişilerin barındırdığı değerler o kişinin grubuna adaptasyonuna uygun bir zemin hazırlar, kişiyi pek çok zararı dokunacak olaylara ve durumlara karşı muhafaza eder. Aynı zamanda bireylerin toplum içerisinde seçtikleri rollere uygun davranmasını sağladığı gibi, bireylerin içerisinde bulunduğu toplumun normlarına uymasını sağlayarak sosyal kontrol görevi de görür. Bu sayede toplumun dayanışma içerisinde davranmasını sağlayarak toplumun uyum içinde yaşamasını sağlayarak düzeninin oluşması için uygun ortam hazırlar.

Aşağıda değer ve değer sistemlerinin içinde buldukları sosyal ve kültürel yapı içerisinde getirdikleri işlevler özetlenmiştir.

1. Bireylerin ödüllendirilmesi ve cezalandırılmasında birer referans aracı olarak kullanılır. Bu sayede bireyin çevresinin gözündeki yerini bilmesini sağlar ve bireyin davranışlarını yargılamasına yardımcı olur.
2. Değerler sayesinde toplumda önemli görülen kültürel unsurları bireylerin yoğunlaşmasını sağlar, bireylerin dikkatini faydalı ve önemli kültür öğelerine yönlendirir.
3. Değerler, toplum içerisindeki bireylerin toplumun kendisinden ne beklediğini ve nasıl davranması gerektiğini bilmesini sağlayarak, toplumdaki ideal düşünme ve

davranma yollarını gösterir. Bu sayede toplumda kabul gören davranışların şemasını oluşturmuş olur.

4. Değerler, bireylerin sosyal hayatta içinde buldukları statülere göre nasıl davranması gerektiğini hususunda rehberlik eder. Böylelikle bireyler, çeşitli rollerini gereklerine ve beklentilerine uygun, bir takım amaçlar doğrultusunda yerine getirmiş olurlar. Bireyin sahip olduğu değerler, kariyer seçimini etkiler. Örgütsel değerler bireylerin iş yaşamında performans değerlendirmesinde, kariyer gelişiminde önemli bir ölçüt olarak kullanılabilinmektedir. Örgütte değer uyumu gerçekleşen örgüt mensuplarının örgütteki başarısı artabilmektedir (Sezgin, 2006, s. 43).
5. Değerler sayesinde birey, içinde bulunduğu sosyal çevre içerisinde neyin doğru ve yanlış olduğunu, ahlaksal olan ile olmayanı, hoş giden ve gitmeyeni ayırt edebilmesini sağlar. Bir nevi sosyal kontrol aracıdır. Bireylerin değerler yoluyla gelenek, görenek ve adetleri öğrenmesini sağlayarak toplum içerisinde onaylanmayan davranışların oluşmasını engeller.
6. Değerler kişilere davranışlarına kılavuzluk görevi görür. Bu sayede bireye amaç ve yön tayin eder. Belirli amaçları gerçekleşmesi için kişileri ve grupları yönlendirir. Bu nedenle yönetsel uygulamalarda çok önemli bir araçtır.
7. Sosyal hayatta kişiler benzer düşünce ve davranış sergileyen kişilerle bir arada olmak isterler. Bu nedenle değerler, bütünleştirici, sosyal dayanışmayı sağlayan bir dayanışma aracı olarak işlev görür.

2.2.2. Değer Kavramının Kuramsal Temelleri

2.2.2.1. Milton Rokeach'in Değer Kuramı

Polonyalı sosyolog Rokeach 1973 yılında değer araştırmalarıyla ün kazanmış olup, toplumda yer alan farklı gruplar arasındaki kişisel değer farklılıklarını araştırmak için 36 değerden oluşan bir taksonomi geliştirmiştir. Bu taksonomi, örgütsel araştırmalarda en yaygın kavramsal yapıya sahip olmayı sürdürmektedir. Rokeach'in değerler kümesi, iç

huzur, kurtuluş, dünya barışı gibi değerler içermesiyle, sosyal bağlamda bireysel değerlere odaklı araştırma konularıyla tutarlılık göstermektedir. Bu üç taksonomi, kendi dönem ve alanlarında önemli katkılar sağladığı halde zaman ve bağlam açısından insan kaynakları yönetiminde kullanılmasında uygun değildir (McDonald ve Gandz, 1991; Akt. Sağnak, 2003). Rokeach her kişinin bir değer ve değerler sistemine sahip olduğunu, kişilere göre farklılık gösterebileceğini, sahip olunan değerlerin içinde buldukları kültürün bir ürünü olduğunu ifade etmiştir. Rokeach'a göre değer "önemli yaşam hedefleri ya da bireyin yaşamına yol gösteren standartlar" şeklinde ifade etmiştir. Değerler sosyal hayatı ve davranışları şekillendiren, bireylere davranışları noktasında yol gösterici bir rehber olmuştur. Kişilerin toplum içerisindeki davranışları belirleyen önemli bir olgudur (Kılıç 2012, s. 36). Değerleri 2 temel bölüme ayırmıştır, birinci bölümde bireysel ve toplumsal değer yapılarını içeren, amaç (terminal) değerler olarak ifade ettiği değerlerdir. Bu değerler kişinin yaşamının amaçlarını, yaşamında olmak istediği, ulaşmak istediği durumu ve ortamı ilgilendiren, özgürlük, aile güvenliği ve rahat bir yaşam gibi değerleri barındıran 18 değerden oluşan olgulardır. İkinci bölümde ise ahlaki ve yeterlilik değerlerini barındıran amaçsal değerlere ulaşmada aracı olan ve araçsal (instrumental) değerler olarak ifade edilen değerlerden oluşmaktadır. 18 değeri barındıran bu bölümde amaçsal değerlere ulaşabilmeyi sağlayan değerlerden oluşur (Ünal ve Erciş, 2006, s.28).

Tablo 2. 2 Rokeach Amaç Değerler

AMAÇ DEĞERLER		
Aile Güvenliği	Dini Olgunluk	Güzellikler Dünyası
Barış İçinde Bir Dünya	Eşitlik	Heyecan Verici Hayat
Başarılı Olma	Gerçek Dostluk	Mutluluk
Kendine Saygı	Özgürlük	Sosyal Kabul
Gerçek Dostluk	Rahat Bir Hayat	Ulusal Güvenlik
Haz	İç Huzur	Bilgelik

Tablo 2.2' te görüldüğü gibi Milton Rokeach, 18 amaçsal değer belirlemiştir.

Tablo 2. 3 Rokeach Araç Değerler

ARAÇ DEĞERLER		
Bağımsız Olma	Hırslı	Kendini Kontrol Edebilen
Affedici Olma	İtaatkâr	Kendine Hakim Olan
Cesaretli Olma	Oluşturmacı	Sorumluluk Bilinci Olan
Dürüst Olma	Mantıklı	Sevecen
Entelektüel Olma	Nazik	Temiz
Geniş Görüşlü	Neşeli	Yardımsever

Tablo 2.3' te görüldüğü gibi Milton Rokeach, 18 araçsal değer belirlemiştir.

Amaçsal değerler "bireysel" ve "toplumsal" olmak üzere ikiye ayrılır. Örneğin, kurtuluş ve huzur gibi hayatın amacını yansıtan değerler bireysel; dünya barışı ve kardeşlik gibi hayatın amacını yansıtan değerler ise toplumsaldır. Bireyler, sosyal ve bireysel değerlere verdikleri öncelik bakımından birbirlerinden farklı olabilirler; bu yüzden kişilerin davranış biçimlerinde öncelikledikleri bireysel ve toplumsal değerlerine bağlı olarak birbirinden farklı olacaktır (Kılıç, 2012, s. 37).

Araçsal değerler ise "ahlaki" değerler ve "yeterlilik" değerleri olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Ahlaki değerler özellikle davranış çeşitleri ile ilgilidirler ve yaşamın amacı ile ilgili değerleri önemli ölçüde içermezler. Ayrıca, ahlaki değerler araçsal değerleri sadece sosyal odaklı ve yanlış yapılmış davranışlar veya tutumlarda suçluluk hissi uyandıran kısımları ile ilintilidir. Yeterlilik değerleri olarak isimlendirilen diğer araçsal değerler, sosyal olmaktan çok bireysel odaklıdır ve işin ahlaki boyutu ile ilgili gözükmemektedirler.

Yeterlilik değerlerini yerine getirmeyen bireylerde suçluluk duygusundan daha çok utanma duygusu oluşur. Yani, dürüst ve sorumluca davranış kişiye ahlaki davrandığı hissini verirken; mantıklı, zeki, yaratıcı davranış bireye yeterlilik hissini verir. Rokeach'ın bu

kurama dayalı olarak geliştirmiş olduğu değer ölçeği, değer araştırmalarında en çok kullanılan araç olmuştur (Turgut, 1996; Akt. Sağnak, 2003).

Rokeach'ın insanların değerleri ile ilgili olarak ileri sürdüğü varsayımların yanı sıra değerler hakkında söylenenleri aşağıdaki gibi özetlemek olanaklıdır (Aydın, 2003, s.127).

Değerler;

- a) İnançları içeren ve dolayısı ile de alışkanlıklar taşıyan olgulardır.
- b) Bireylerin yapıp etmelerini düşünerek yorum yaparak özümsemelerine olanak tanır.
- c) Umumiyetle istenilen, tercih edilendir,
- d) Sosyal hayatın her şeyiyle ilgili olduğu gibi özellikli alanları da vardır.
- e) Değişik alanlara ait gibi görünseler de, değerler sosyal hayat için gerekli olgulardır.

Rokeach'ın değer işlevlerini ise aşağıdaki maddeler halinde özetlemek mümkündür.

- a) Değerler bireyin gerçekleştirdiği amaçlı ve kasıtlı davranışlardan oluşur.
- b) Bireyin davranışlarına yön vermesini sağlar.
- c) Bireyin yargıda bulunmasını sağlar.
- d) Değerler, ortak normların ortaya çıkmasını ve devamını sağlar.
- e) Bireyin ahlaki muhakeme yapmasını sağlar.
- f) Bireysel ve toplumsal davranış standartlarının oluşmasını sağlar.

2.2.2.2. Spranger Değer Kuramı

Spanger (2001), değer sınıflandırması ile ilgili yapılan ilk örneklerdendir, değerleri altı sınıfta gruplandırmıştır. Bunlar; Estetik, Teorik (Kuramsal), Ekonomik, Siyasi (Politik), Sosyal ve Dinî değerlerdir. Yazıcı (2006) Spranger değerlerini şu şekilde özetlemiştir.

Kuramsal Değerler: Bilime, bilgiye, rasyonaliteye, yoruma ve eleştiriye büyük ölçüde önem veren, değerlerden oluşmaktadır. Bu değerlere sahip bireyler bilimsel verilere,

deneysel sonuçlara önem verir gerçek bilgiye ulaşma yollarının deneye, gözleme dayalı olması gerektiğine inanan akılcı ve entelektüel kişilerdir. Yaşamdaki ideleri, bilgilerini sistematize ederek yönetmektir.

Ekonomik Değerler: Hayatta var olabilmek ve yaşamını sürdürebilmek için paranın gerekli olduğuna bu yüzden de ekonomik değerlerin yaşamda önemsenmesi gerektiğine inanan bireylerde vardır. Kuramsal bilgilerden daha fazla, hayatta kullanışlı bilgilere önem verilmesini önceler, estetikten çok kullanışlılığı tercih eder.

Estetik Değerler: Sanatın bireyin hayat örgüsünde çok önemli olduğuna inanır, estetik hayatının her aşamasında vardır, simetri, uyum, ahenk ve düzen vazgeçilmezdir.

Toplumsal Değerler: Sosyal hayatın düzeninde insan ilişkilerinin önemli olduğunu, yardımseverlik, sevgi, saygı, hoşgörü, nezaket, gibi değerlerin sosyal hayatta çok önemli olduğu görüşündedir.

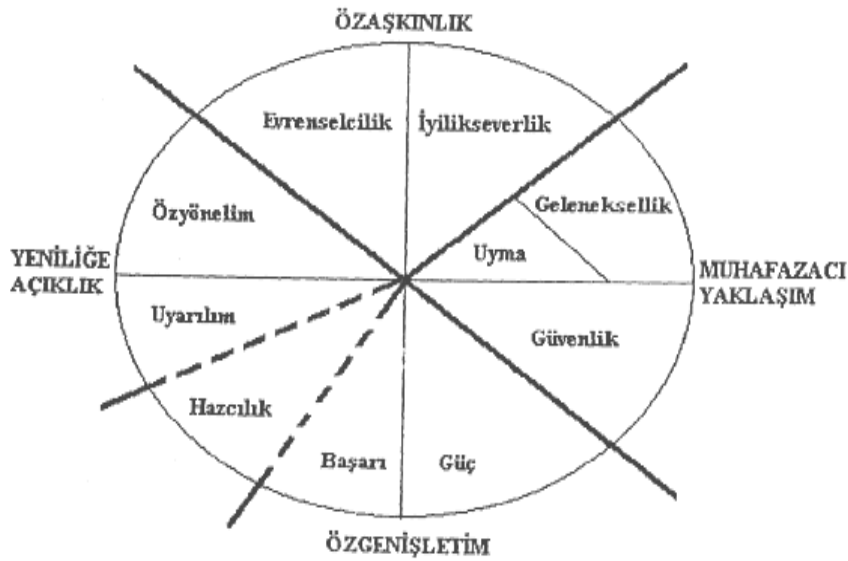
Politik Değerler: Sosyal hayatta statü ve güce inanır. İnsanları yönetmeyi, ilişkilerinde statüye önem verir. Politika ile ilgilenmek ve şöhretli olmak öncelendiği pozisyonlar arasındadır. Sistemde söz sahibi olmayı, karar vericiler içerisinde bulunmayı tercih eder.

Dinsel Değerler: Dünyada düzeni ve huzur dini değerlerin egemen olmasıyla mümkün olacağı inancındadır. Sosyal hayatta din argümanlarının daha fazla önemsenmesi gerektiği inancı vardır, gerekirse dünyevi hazları dini uğruna feda edebilir.

2.2.2.3. Shalom H. Swartz Değer Kuramı

Kültürün büyük bir bölümünü değerler oluşturmaktadır. Kültürlerin toplumdan topluma değişmesine rağmen dünya çapında, dünya ölçüsünde paylaşılan değerler vardır. Bu çerçevede Shalom H. Schwartz, değerlerin insanların doğuştan var olan 3 temel ihtiyaçlarının zihinsel akisleri olduğunu, ifade etmektedir. Bu ihtiyaçların, biyolojik organizma kişilerin temel ihtiyaçları, bireyler arası etkileşimin neden olduğu gereksinimler ve kişilerin sosyal hayatta varlıklarını sürdürebilmesi için gerekli olan ihtiyaçlar şeklinde ifade edilebilir. Bu arada bireylerin bu amaçları gerçekleştirebilmeleri açısından, bu ihtiyaçların, değerler şeklinde tanımlanması gerekir. Shalom H. Schwartz, insan doğasından gelen bu 3 temel ihtiyacın oluşturduğu değerleri 10 değerde toplamıştır.

Geliştirdiği kuramda bu 10 değeri dairesel bir düzleme yerleştirerek, bu 10 değer arasındaki korelasyonları izah etmeye çalışmıştır. Değerleri kişilerin bencil ilgilerine yönelik değerlerden, diğer insanların ve tabiatın korunmasına ve gelişimi için yapılacak eylemlere kadar uzanan, geniş bir alana yayılmaktadır. Temel varsayımı birbirini takip eden her bir değer ve ilişki halindeki diğer değerlerin psikolojik uygulamaları ve toplumsal sonuçlar bakımından aralarında bir çelişkinin bulunmamasıdır (Schwartz ve Boehnke, 2004, s.231; Akt. Gümüş, 2009, s.17). Shalom H. Schwartz, değer çeşitlerini incelediğinde amaçları yönünden birbiri ile uyumlu aynı zamanda bazı çelişkileride barındırabileceklerini ifade etmişlerdir.

Şekil 2. 2 Schwartz Değer Kuramındaki Değer Tipleri ve Ana Değer Grupları Arasındaki İlişkilerle İlgili Modeli

Kaynak: Kuşdil, M.E. ve Kağıtçıbaşı, Ç.(200). Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. Türk Psikoloji Dergisi, S.45, s. 59–76

Örneğin, bireyin uyarılma değerlerini ön plana alması güvenlik değerlerinin izlenmesini zorlaştırır; çünkü sürekli yenilik arayışına yönelik eylemler belirli bir sürekliliği öngören güvenlik beklentileriyle çelişebilir. Değer çeşitleri arasında Shalom H. Schwartz belirttiği uyumluluklar ve çelişkiler Şekil 2.2’de görülebilmektedir (Kılıç 2012, s.41).

Şekil 2,2.'de gösterildiği gibi, çemberin karşısında bulunan değerlerin birbirleriyle çeliştikleri, birbirlerine daha yakın değerlerin ise uyumlu oldukları öngörülmektedir. Ayrıca, Schwartz, kuramındaki değer tiplerinin güdüsel açıdan bir süreklilik sergilediklerini, birbirlerine yakın komşu değer yapılarının bir dış uyurana benzer ilişki göstereceğini ileri sürmektedir. Örneğin, muhafazakarlık değerini bir dış değişken olarak ele aldığımızda hazcılık, uyarılma ve özyönelim değerleriyle daha düşük, güvenlik, uyma ve geleneksellik değer tipleriyle daha yüksek bir korelasyon göstermesi beklenebilir.

Dolayısıyla, değer tiplerini belirleyen çemberde dış uyaranla en yüksek ilişki ortaya koyan değerden, en düşük ilişki ortaya koyan değere kadar olan ilişki boyutunun giderek azalacağı varsayılmaktadır. Örneğin, muhafazakârlığın en yüksek ilişki gösterdiği değer tipinin geleneksellik, en düşük ilişki sergilediği tipin de hazcılık olduğunu varsayarsak, bir taraftan iyilikseverlik tipinden uyarılıma; diğer taraftan da, güvenlik tipinden başarıya doğru azalan ilişkiler öngörülebilir. (Sağnak 2003, s. 65)

Tablo 2.4'te Schwartz değer sınıflandırmasına ilişkin değer grupları ve değerler verilmiştir (Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000, s. 59–76). Schwartz (1994) tarafından yapılan değer sınıflandırması ile Rokeach'ın belirlediği değerler üzerinde bir takım değişiklikler yaparak Rokeach'ın belirlediği 36 (18 amaçsal, 18 araçsal) değerini 10 temel değer tipinde gruplamıştır.

Tablo 2. 4 Schwartz değer listesindeki değerlerin birey düzeyi güdüsel tipleri

DEĞER GRUPLARI	DEĞERLER
Güç (power) Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim veya kontrol gücü.	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntümü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek
Başarı (achievement) Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin (muktedir) olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak
Hazınlık (hedonism) Bireysel zevke ve hazza yönelim	Zevk, hayattan tat almak
Uyarılm (stimulation) Heyecan, hayata meydan okuma ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
Özyönelim (self-direction) Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak
Evrenselcilik (universalism) Anlayışlı, takdir edici ve hoşgörülü olma, insanların ve tabiatın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyaya barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olma.
Uyma (confirm) Başkalarına zarar verme ya da kırma-yaralama gibi fiillere elverişli dürtü ve eğilimlerin sınırlanması	Kıbarlık, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek
İyilikseverlik (benevolence) Kişisel temas içinde bulunulan kimselerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsaver olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat, alçakgönüllü olmak
Geleneksellik (tradition) Kültürel ya da dinsel töre, fikirlere saygı ve bağlılık	Alçak gönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat, mahremiyet
Güvenlik (security) Toplumun, var olan ilişkilerin ve bireyin kendisinin güvenliği, huzur ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak

Kaynak: S. (1994). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1–65.

2.2.3. Bireysel ve Örgütsel Değerlerin Uyumunu

Örgütler açık sistemlerdir, yaşamlarını devam ettirebilmek adına çevre ile etkileşir, çevrelerinden sağladıkları girdiyi kullanarak çıktı oluştururlar. Örgüt, hedeflerini gerçekleştirebilmek ve ihtiyacı olan bilgilere sahip olabilmek adına, sosyal kültürel çevresi ile irtibat halinde olur. Bu bilgiler arasında teknoloji, insan gücü ve bilgi sosyo-kültürel izler muhteva ederler. Örgütler, kültürel alt sistemleri aracılığı ile çevreyle ilişki kurarak toplumsal kültüre ve çevreye uyum sağlarlar (Sargut, 2001, s. 89).

Örgütü oluşturan unsurlar bina gibi fiziksel yapıların yanında, kişilerde örgütün temel bileşenlerindendir. Kişiler varlıkları ile sadece örgütte bulunmazlar, kişilik özelliklerini de örgüte yansır. Bireylerin becerileri, değerleri ve davranış şekilleri örgüt kültürünü oluşturan, şekillendiren argümanlarıdır (Vurgun ve Öztop, 2011, s.218).

Örgütsel değerler, belirlenmiş amaçları başarmak üzere bir araya gelen bireylerin kişisel değerleri ile örgütün hedeflerini başarmasında örgütte yaratılan değerlerin birleşmesi sonucunda ortaya çıkan ortak değerlerdir (Gümüş, 1996, s. 4). Gagliardi örgütsel değerlerin, dört aşamadan oluştuğunu öne sürmüştür. Bu aşamalar şu şekildedir (Çelik, 2012, s. 39).

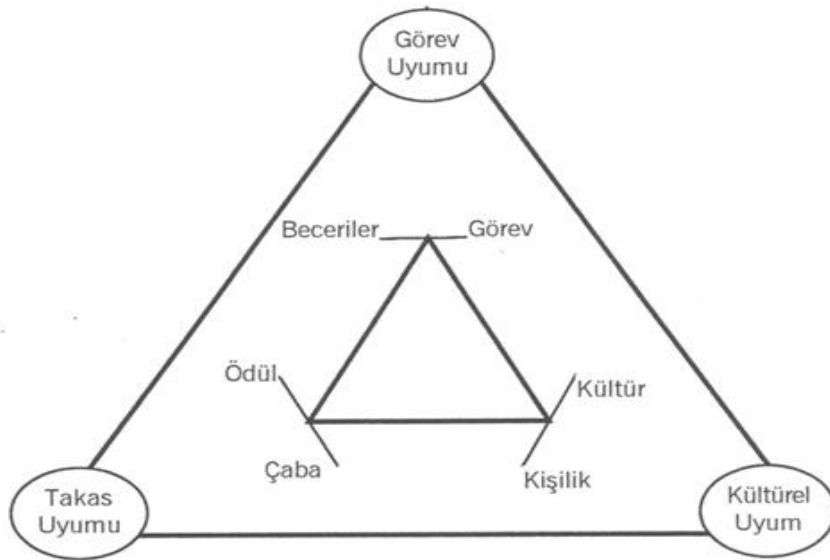
Birinci aşama; örgütün liderleri ve kurucuları, örgütün kuruluşu sırasında, eğitim, deneyim ve bilgi üçlüsü üzerine kurulu bilinçli bir görüşe ve bakış açısına sahiptirler. Etkili liderler örgütlerin değerlerini tek başlarına da olsa, değiştirmeye gücü yetenlerdir.

İkinci aşama; lider tarafından belirlenen, düzenlenen ve eşgüdömlenen davranışlar, istenilen sonuçlara ulaştığında, belirlenen hedefler gerçekleştirildiğinde, deneyime dayanmış olan inançların bütün örgüt üyeleri tarafından benimsenmesi ve kabul görmesi beklenir.

Üçüncü aşama; istenilen sonuçlara ulaşmada süreklilik ve kararlılık sağlandığında, örgütün başarılı olacağı konusunda şüphesi olmayan örgüt mensupları yönlerini, sonuçlardan bir anda nedenlere çevirirler. Çünkü örgütte sonuçlar zaman içinde kaybolur ve geriye sadece nedenler kalır.

Dördüncü aşama; Oluşan değerler örgüt üyelerince yaşanmaya, paylaşılmaya ve davranışlara yansıtılmaya çalışılır.

Örgütsel değerler, örgütün işleyişine ve varoluşuna rehberlik ederek, örgütlerin arzu ve tercihlerini yani birşeyin arzu edilebilir ya da edilemez olduğunu belirler. Değerler, örgütsel hedeflerin belirlenmesinde en etkili unsurdur. Bu da, daha sonra tüm kararların değerlendirileceği ölçütleri oluştururken, örgüt üyelerinin sorunu tanımlamada nasıl bir yol izleyeceklerini de etkiler. Bireysel değerler, bireyin hedefe ulaşması konusunda, tutum ve davranışlarına rehberlik ederken, örgütsel değerler örgütün amaçlarına ve stratejilerine yol gösterir ve örgütsel karar verme sürecinde oldukça etkilidir (Başyayla, 2016, s.17). Örgütsel değerlerin sürdürülebilirlikleri bakımından, örgüte yeni katılacak üyelerin örgüt kültürüne hazırlanması gerekir, katılan örgüt mensuplarına örgütsel değerlerin tanıtılması ve yanı sıra, var olan örgütsel değerlerin devamının sağlanması gerekmektedir.

Şekil 2.3 Bireysel-Örgütsel Uyumun Boyutları

Kaynak: McDonald, P.(1993). Individual-Organizational Value Congruence, p.18. (Akt. Sağnak, 2013, s. 75)

Şekil 2.3'te gösterildiği gibi kişi-değer-örgüt uyumu kişilerin değerleriyle örgüt değerlerinin uyumu olarak, tanımlanmaktadır. Uyum kavramı farklı tanımsal perspektiflere sahip olmasına alanda Enz'in tanımı kabul edilmektedir. Enz, örgütteki uyumun değerlerin güçlü ve benzer olması gerektiğini ifade etmektedir. Örgüt mensuplarının paylaşılan değerler çatısı altında toplanması gerektiğini, bütün paydaşlar tarafından bu değerleri önemsemeli

ve arzu edilebilir olmalıdır der. Değerlerin uyumu örgütte değerlerin önemli olduğu bilincinin yaygınlaşarak ve değerlerin paylaşımıyla mümkün olmaktadır. (McDonald, 1993, akt: Sağnak, 2013, s. 97). Kısacası değer uyumu literatürlerde kişilerin bireysel değerleri ile örgüt değerlerinin uyumu şeklinde ifade edilmektedir.

Toplumların şekillendirilmesi, yeniden inşa edilmesi eğitim yoluyla gerçekleştirilir. Aynı zamanda eğitim aracılığıyla geleceği tasarımıyabilmemiz mümkündür. Bütün bu işlemlerin gerçekleştiği toplumların inşasının olduğu formal yapı, okuldur (Aydın, 2010, s. 179). Örgüt kültürünün oluşumunda ve devamlılığını sağlamada değerler taşıyıcı rolünü üstlenir. Her toplumun, bireyin olduğu gibi okulunda değerleri vardır. Paylaşılan değerler okula olan bağlılık duygusunu artırır, değerleri güçlü olan okullar etkili okullardır. Okullarda kurumun içinde gerçekleşen tavır, tutum ve davranış biçimlerinin sorumlusu okul müdürleridir. Okul müdürünün değerleri, tutum ve davranış şekilleri kurum kültürünün en belirleyici öğeleridir. Okuldaki yöneticinin temel görevinin okulda var olan değerleri toplumun kabul gördüğü değerlerle meç ederek kurumunu ilerletmektir, bu sayede içinde bulunduğu toplumunda ilerlemesini sağlayacaktır (Turan ve Aktan, 2008, s. 228). Kurum içerisinde var olan örgütsel değerler, örgüt için neyin önemli, neyin önemsiz olduğunu anlamaya yarar ve ortak beklentilerin neler olduğunu gösterir. Örgütsel değerlerle bireysel değerler arasındaki uyum okul yöneticilerinin okulun amaçlarını ve hedeflerini ulaştırmada büyük kolaylık sağlayacaktır.

Bireysel değerler, bireyin hedefe ulaşması konusunda, tutum ve davranışlarına rehberlik ederken örgütsel değerler örgütün amaçlarına ve stratejilerine yol gösterir ve örgütsel karar verme sürecinde oldukça etkilidir. Kişilerden oluşan örgüt kültürünü değerler biçimlendirir. Örgüt üyelerinin hedefleri, davranış biçimleri örgüt kültürünü şekillendirilir. Paylaşılan değerler örgütün başarılı olmasını sağlar.

Bireysel ve örgüt değerlerinin uyumu olumlu iş davranışına sebep olurken iş performansında arttıracaktır. Aynı zamanda kurumda hâkim olan, paylaşılan değerler örgüt mensuplarının olaylar karşısında hangi tutum ve davranışları sergileyeceklerini anlamamıza da yaramaktadır. Bu sayede örgütte aynı amaçlar çatısı altında birleşmeyi sağladığı gibi güven duygusunun tahsisi, olumlu davranışların artırımını sağlayarak, birlik ve beraberlik duygularını da perçinleştirecektir. Yöneticilerin örgütte var olan değerleri ve tutumları biliyor olması güçlü bir kontrol mekanizmasının gelişimini sağladığı gibi, örgütte

gerçekleşen çatışma ve anlaşmazlıkların düzeltilebilmesinde yardımcı olacaktır. Bu sayede örgüt mensuplarının davranışlarını önceden tahmin edebilmek ve düzeltilebilmek için çözüm yolları geliştirebilir (Şişman,2002, s.95). Örgüt paydaşları benzer değerleri paylaştıklarında olaylara benzer refleksler geliştirebilirler. Bu durum, diğer eylemleri de daha iyi koordine etmeyi ve eylemleri öngörmeyi sağlayacaktır. Örgütte paylaşılan değerler, hedeflenen ortak amaçları hayata geçirebilmek açısından ihtiyaç duyulan en önemli olgulardan biridir. Bu sayede örgüt mensupları arasındaki çatışmayı ve rol belirsizliği azaltılır. Dolayısıyla, kişiler arasındaki ilişkileri kuvvetlendirir, yüksek düzeyde moral ve işbirliğinin oluşmasına sağlar. Yapılan araştırmalar örgüt değerleri ile paydaşların bireysel değerleri arasındaki uyum kuruma bağlılığa ve kurumda kalma süresini artırmaktadır.

2.2.4. Okul Kültürü Değer İlişkisi

Okul formal bir örgüt olmasının yanı sıra, bireysel ve kurum değerleriyle bina edilmiş bir öğrenme ekosistemidir. Yeni neslin, hayatları boyunca karşılaşılabilecekleri sorunları çözebilme becerilerini geliştirme hususu, okulların birincil görevleri arasındadır. Bu sebeple, okullar, genç bireylerin değerlerinin, tutumlarının, vazgeçemediği davranışlarının, çağın getirdiği olumsuz davranış şekillerinin yerine, doğru tutum ve davranış şekilleri geliştirebileceği uygun ortamlar, sunabilmelidir. Okullar, akademik bilginin aktarıldığı kurum olmanın yanında, toplumun kültürünü ve değerlerini öğrencilere aktaracağı ve benimseteceği, olumlu davranış biçimine çevireceği kurumlar olmalıdır. Sosyal bir sistem olan okul, eğitim hizmeti verirken aynı zamanda kendi kültürünü üretir (Çelik, 2013, s. 54).

Okullar değerlerin aktarımının gerçekleştiği formal kurumlardır. Değerler insanların tutum ve davranışlarının belirleyicileridir. Bilindiği üzere, her toplumun ve sosyal yapıların kendilerine özgü değerleri olduğu gibi, okulların da kendilerine özgü değerleri mevcuttur. Bireyler, toplum içerisinde ve ailelerinden aldıkları değerler ile yaşamlarına devam ederler; buldukları toplumun ve okulun değerlerini oluşturabilmelerinin yanı sıra, kendi değerlerini okulun değerleriyle de değiştirebilmeleri mümkündür (Turan ve Aktan, 2008, s. 230–231).

Bireysel düzeyde insan davranışını etkileyen değerler, örgütsel düzeyde ise, örgüt kültürünü oluşturmakta ve örgütsel faaliyetlere yön vermektedir. Grup davranışı, iletişim biçimi, etkin liderlik, karar verme gibi bazı örgütsel süreçler değer yönelimlerinden

etkilenmektedir. Değerler kişilik, tutum, algı ve motivasyonları anlamak için temel oluşturmakta ve dolayısıyla örgütsel davranışta anahtar bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla örgütsel değer sistemi ile işgörenlerin örgüte bağlılık, iş tatmini ve sonuçta örgütsel başarı düzeyi arasında kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır. Yöneticiler ve liderlerinde değer yönetimini iyi bilmeleri ve uygulamaları gerekmektedir (Vurgun ve Öztop, 2011, s. 226)

Eğitim kurumları bireylerin ve toplumun sahip olduğu değerleri yansıtmada, muhafaza edilmesinde ve bir başka değerle değişiminde en etkili araçtır. Okul herkes tarafında paylaşılan değerleri şekillendiren kurum olarak görülür. Okullar değer aktaran örgütlerdir, bireysel ve örgütsel değerlerin hayata geçirildiği ve pratiğe döküldüğü alanlardır. Bu nedenle okul kültürünü oluştururken toplumun değerleri göz önüne alınmalıdır. Örgütler oluşturacakları örgüt kültürü için, önce, içinde buldukları sosyal çevrenin değerlerini bilmelidir. Sosyal çevrenin değerleri ile çatışan okulun değer aktarımında başarısız olur. Okullar hedefledikleri okul kültürü için önceliklerini gerçekleştirmeli ve değer aktarımını bir plan ve program içerisinde uygulamalıdır. Örneğin, bir okul için etik değerlere uyma birinci öncelik iken, diğer bir okul için kaliteli eğitim vermek birinci öncelik olabilir (Çelik, 2012, s. 89).

Okullar, değerlere dayalı örgütler grubunda yer alır. Okulu oluşturan paydaşların da farklı değerlere sahip olmaları kaçınılmazdır. Bu sebeple, okul yönetiminin, farklı grup ve bireylerin uyumunu sağlayabilmek için farklı araçlar kullanması gerekmektedir. Bir okulda öğretmen ve öğrencilerin uyumu, farklı temellere bağlıdır. Öğretmenlerin uyumunda bireysel değerlerinin yanında mesleki değerleri de etkili olurken, öğrenci grubunda ise daha çok bireysel değerler etkilidir. Bir okulun örgüt olabilmesi ve gelişebilmesi, kendi değerlerinin olmasıyla mümkündür. Okul kültüründe değerlerin uyumlu ve kalıcı hale gelmesi, uzun ve zor bir süreçtir. Kişisel ve örgütsel değerlerini uyumlu hale getirebilmek için, okul kültürü üzerinde etkili olan değerleri oluştururken, ortak değerlerin gücünün de göz önünde bulundurulması, gerekmektedir.

Tüm okulların ortak hedefi, öğrencileri hayata hazırlamaktır. Okullar bir yandan bunu açıklayarak ve bilgilendirirken, bir yandan da hayatın nasıl yaşanacağını gösterip, örnek model sunmaktadırlar. Çocuk bazen okulda ailesinde kazandığı değer yargılarından farklı değer oluşumlarını da kazanabilir. Önceden öğrendiği değer yargılarını, okulda karşılaştırarak, zamanla kendi değerler sistemini oluşturmaktadır. Değerler eğitimi eğer

baskıcı bir ortamda yapılırsa çocuk, psikolojik açıdan kendini huzursuz hissedecektir. Değer eğitiminde model olmak, çok önemlidir. Bu sayede, değerleri yaşatmış ve bu yaşananları çocuklara yansıtmış oluruz (Bağcı, 2013, s. 11).

Okulda var olan değerler, okulun başarısı üzerinde etkilerinin olmasının yanı sıra, okul mezunlarının niteliklerinin de belirleyicisidir. Okuldaki değerler ceza, ödül sistemi, insan ilişkileri, iletişim gibi, pek çok konu, değerlerin ilgi alanındadır. Her okulda var olan değerler, birbirinden farklı olabilir. Bu farklılığın temel nedeni, okulun içinde bulunduğu çevrenin ve okulu oluşturan bireylerin farklılığından kaynaklanmaktadır. Eğitimin vazgeçilmez öznesi insandır; değerler ise insanlara özgü niteliklerdir. Okul içerisinde farklı sosyal çevrelerden gelip farklı özelliklerdeki bireylerin, farklı değer yapıları olacaktır. Önemli olan paylaşılan değerlerde birleşmektir (Akın, 2013, s.61). Eğitim kurumları, bireylerin ve oluşturdukları toplumların değerlerinin oluşumunda ve korunmasında en etkili araçlardır. Okulun öğrencilere aşıladığı değerlerin öğrenciler tarafından mutlaka içselleştirileceği ya da kabul edileceği düşünülmemelidir. Öğrencinin okulda öğrendiği değerler ile ailede, toplumda öğrendiği değerlerin birbirini desteklemesi, çatışmayı ortadan kaldırır. Aksi takdirde karşıt eğilimler devreye girer, çatışmalar meydana gelir (Kaplan, 2009, s. 395).

Okulun değer aktarımında çocuk üzerindeki etkisi giderek daralmış ve azalmıştır. Değişen çağ, toplum beklentileri, değerler ve öncelikler değer aktarımında zorluklara neden olmaktadır. Günümüzde çocuğun değerleri üzerinde etkili olan pek çok faktör vardır. Bu durum daha önceki yıllara göre eğitimcinin işini zorlaştırmaktadır, daha çok emek ve çaba sarfetmesi gerekmektedir (Gömleksiz, 2007, s.729). Eğitim yöneticileri, örgüt içerisinde değer tahsisi noktasında örgütün içerisinde varolan ya da yaşatılan, örgüt dışında sosyal çevrede var olan değerleri analiz ederek bu değerlerle çatışmayan ve tüm örgüt mensuplarınca kolayca içselleştirilecek değerleri belirlemeye özen göstermelidir (Vurgun ve Öztop, 2011, s. 227) . Unutulmamalıdır ki, örgütlerde başarı uzun dönemli ve sistematik bir biçimde kendine özgü kurumsal kültürü oluşturan, hayata geçiren ve yaşatan eğitim yöneticileri tarafından gerçekleştirilir.

2.3. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde yurtdışında ve yurtiçinde yapılmış araştırmalara değinilecektir.

2.3.1. Yurt İçi Araştırmalar

Okul kültürü ve değerlerle ilgili yurt içinde yapılan çalışmaların bazıları şunlardır:

Sezgin (2006) tarafından yapılan doktora tezinde, **ilköğretim okulu öğretmenlerinin bireysel ve örgütsel değerlerinin uyumu adlı araştırma sonucunda;** Öğretmenlerin bireysel ve örgüt değer uyumu cinsiyet, branş, çalışılan okuldaki hizmet süresi, yaş, öğrenim durumu, mezun olunan kurum ve işten memnun olma düzeyine göre anlamlı farklılık bulunamamıştır. Fakat mesleki kıdem, kendini okulun önemli ve değerli bir üyesi olarak hissetme ve okula karşı algılanan tutum değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermiştir. Öğretmenlerin bireysel ve örgüt değer uyumuna ilişkin algıları işten memnun olma düzeylerine göre farklılık göstermemesine rağmen iş doyumunun ilişkili olduğu varsayımını destekler yönde görüldüğü tespit edilmiştir.

Taşdan (2010) ‘Türkiye’deki Resmi ve Özel İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Bireysel Değerleri İle Okulun Örgütsel Değerleri Arasındaki Uyum Düzeyi’ başlıklı çalışmasının sonucunda Özel ilköğretim okullarında öğretmenlerin değer uyum düzeyinin resmi ilköğretim okullarındaki öğretmenlerin değer uyum düzeyinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Her iki tür okulda da öğretmenlerin bireysel değerleri ile okulun örgütsel değerlerinin uyum düzeyi, öğretmenlerin çalıştıkları ilin sosyo-ekonomik düzeyine, öğrenim düzeylerine ve mezun oldukları eğitim kurumuna göre farklılık göstermemektedir. Özel okullardaki erkek öğretmenlerin değer uyum düzeyi, kadın öğretmenlerin değer uyum düzeyinden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Devlet okullarındaki sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenlerinin görev yaptıkları okul arasındaki değer uyum düzeyi kıyaslandığında sınıf öğretmenlerinin değer uyum düzeyi branş öğretmenlerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Devlet okullarındaki öğretmenlerle, okul arasında uyum düzeyinin beş değer arasında en düşük değer eşitlik

değeri olduğu saptanmıştır. Değer önem sıralamaları incelendiğinde, “eşitlik” öğretmenler için 7. sırada, özgürlük değeri 12.sıradadır. Okul kültürü içerisinde eşitlik 18. sırada iken, özgürlük değeri 28.sıradadır. Adalet değerinin en düşük değer olduğu tespit edilmiş olup bu da, öğretmenlerin okul içerisinde adaletin olmadığı, haksızlıkların yapıldığı inancının yaygın olduğunu göstermektedir. Özel okuldaki öğretmenlerin önem verdikleri bireysel değerler ile örgütsel değerlerin hiç aynı değer olmaması özel okul öğretmenin kurumuna bağlılığının az olduğuna kendini ait hissetmediği yargısına varılabilir.

Kağıtçıbaşı ve Kuşdil (2000), Türk öğretmenlerinin değer yönelimlerini belirlemek amacıyla yaptıkları “**Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı**” başlıklı araştırmada, 183 öğretmene uygulamışlardır. Uygulanan anket sonuçlarına göre, öğretmenlerin değerlere verdiği öneme göre, en yüksek önemin evrenselcilik, güvenlik ve iyilikseverlik değerlerine verildiği, uyarılım, geleneksellik değerlerine ise, daha düşük önem verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Çekirdek aile yapısına sahip olan öğretmenlerin yeniliğe daha açık değerlere yöneldiği, muhafazacı değerlere daha az önem verdiği, yeniliğe açık değerleri önemseyen öğretmenlerin düşük dinsel yönelim grubunu tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin dindarlık değerlerine daha az önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Fidan (2015) Bu araştırmada **öğretmen algılarına göre ilköğretim kurumlarında örgütsel değerler** incelenmiştir. Erkek öğretmenlerin örgütsel değer algılarının bayan öğretmenlerden yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmada bu durumun okul yöneticilerinin erkek olması nedeniyle olduğu kanısına varılmıştır.

İlkokul ve anaokulu öğretmenlerinin örgütsel değer algılarının branş öğretmenlere göre daha yüksek seviyede oldukları sonucuna ulaşılmıştır. İlkokul öğretmenlerinin örgütsel değer algılarının branş öğretmenlerinden daha yüksek olarak bulunması branş değişkeninde elde edilen sonuçlarla örtüştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Herdem (2016) Yedinci sınıf öğrencilerinin fen bilimleri dersiyle bütünleştirilmiş değerler eğitimi etkinliklerinin öğrencilerin değer gelişimine etkisi incelenmiş, deney

ve kontrol grubundaki öğrencilerin özgüven, azim, demokrasi kültürü, hoşgörü ve dayanışma değerine ilişkin ön test ortalamaları sonucunda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Araştırmacı öğrencilerin duyuşsal davranışlarının benzer olmasının, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin benzerlik göstermelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Etkileyen bir diğer hususunda anne ve babanın eğitim düzeyidir. Deney ve kontrol gruplarına ait demografik verilere bakıldığında; her iki grupta da ebeveynlerin eğitim seviyelerinin daha alt seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000), yaptıkları çalışmada çekirdek aileye sahip öğretmenlerin yeniliğe açıklık geniş aileye sahip olan öğretmenlerin diğerlerine göre daha fazla, muhafazakâr yaklaşım değerlerine yöneldikleri sonucuna varılmıştır.

Araştırma da deney ve kontrol grubundaki öğrenciler son test puanları karşılaştırıldığında deney grubundaki öğrencilerin değer öğretim etkinlikleri sonucunda değerlerle ilgili bilgi ve değer edinme konusunda kontrol grubunda yer alan öğrencilere göre daha başarılı oldukları sonucuna varılmıştır. Bir diğer sonuç da, fen bilimleri dersiyle bütünleştirilmiş değer öğretim etkinliklerinin öğrencilerin *azim, özgüven, dayanışma, demokrasi kültürü ve hoşgörü* değerlerine eğilim gösterme düzeylerini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özcan (2012), Birey-Örgüt Değerleri Arasındaki Uyumun Örgütle Özdeşleşme ile İlişkisi adlı araştırmasında birey değerleri ile örgüt değerlerinin uyumunu inceleyerek kıdem bu ilişkide şartlı değişken rolünü incelemiştir. Araştırmanın sonucunda kurum kıdeminin artmasıyla örgütte özdeşleşme artsa bile bu değişkenin değerler uyumu ile örgütle özdeşleşme arasındaki ilişkide şartlı değişken rolünün olmadığı sonucuna varılmıştır. Yapılan analizlerde Örgütle Özdeşleşme ifadeleri tek faktör altında toplanırken, Değerler, Hazcılık, Kendini Geliştirme, Muhafazakârlık ve Etki ifadeleri 4 ana boyut altında toplanmışlardır. Regresyon ve ANOVA analizlerinde, bireysel-örgütsel değerler uyumlarından Hazcılık ve Kendini Geliştirme uyumunun örgütle özdeşleşmeyi etkilediği tespit edilmiştir. Yapılan regresyon analizi sonucuna ilave olarak ANOVA analizinde Etki uyumunun da fazla olması örgütle özdeşleşmenin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Doğan (2011) Bu araştırmada ilköğretim okulları örgüt ikliminin yönetici ve öğretmenlerin değer sistemleri yönünden incelemiştir. Yapılan çalışmanın sonuçlarına göre ilköğretim okulu öğretmenlerin ve yöneticilerin okul iklimine ilişkin algılarında farklılıklar bulunmuştur. Bu farklılıkların öğretmenlerin cinsiyet, branş ve yaş değişkenleri arasında gerçekteleşmiştir. Yöneticilerdeki değer sistemlerindeki farklılık ise yaş değişkeninde gözlenmiştir. Araştırmanın bulgularından çıkarılan sonuca göre öğretmen ve yöneticilerin okul iklimine ilişkin algıları ile değer sistemlerine yönelik algıları arasında bir korelasyon tespit edilmiştir.

Göldağ (2015), Ortaöğretimde okul kültürü yoluyla değerler eğitimi isimli çalışmasında öğrencilerin ve öğretmenlerin değer algılarını belirlemek Portre Değerler Anketi kullanmıştır. Araştırmada sekiz alt probleme cevap aranmaya çalışılmıştır. Öğrenciler devam ettikleri okulların kültürlerini orta düzey olarak algılamakta ve okul kültürünü algılama düzeyleri, öğrencilerin cinsiyetlerine göre "*öğretmeni algılama, okulu algılama ve okulun kültürel normları*" boyutlarında farklılık göstermemekte; "*okul değerleri, okul çevre ilişkisi ve okula aidiyet duygusu*" boyutlarında ise farklılık göstermektedir. *Okulu algılama, okul çevre ilişkisi ve okulun kültürel normları* boyutlarında ise öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyine göre farklılık olduğu bulunmuştur.

Öğrencilerin değerlerin *evrenselcilik, güvenlik, uyma, yardımseverlik, başarı, geleneksellik* boyutlarına anlam ve önem yükleme durumları ise, okul kültürünü algılama düzeylerine göre farklılaşmaktadır. Okul kültürünü algılama düzeyi yüksek olan öğrenciler, değerlerin *uyarılım, başarı, evrenselcilik, yardımseverlik, geleneksellik*, boyutlarına, okul kültürünü alt olarak algılayan öğrencilere göre daha fazla anlam ve önem yüklemektedirler neticesine ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin değerlerin *güç, başarı, hazcılık, öz yönelim, uyarılım ve evrenselcilik, güvenlik* boyutlarına anlam ve önem yükleme durumları, okul kültürünü algılama düzeylerine göre farklılaşmamaktadır. Öğretmenlerin değerlerin *uyma, yardımseverlik, geleneksellik* boyutlarına anlam ve önem yükleme durumları ise, okul kültürünü algılama düzeylerine göre farklılaşmaktadır. Okul kültürünü algılama düzeyi yüksek olan öğretmenler, değerlerin *uyma, yardımseverlik ve geleneksellik* değerlerine, okul kültürünü alt ve orta olarak algılayan öğretmenlere göre daha fazla anlam ve önem yüklemektedirler.

Araştırmacı araştırmamanın sonucunda; okul değerleri boyutunda öğrencilerin, okullarının okul değerlerine diğer boyutlara göre okulun kültürel normları hariç daha fazla önem verdiğini düşünmektedir.

Yiğittir ve Öcal'ın (2010) İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri araştırmasında, öğrencilerin görüşlerine değer yönelimlerinin belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin 97 farklı değeri tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu değerler içerisinde *çevre temizliği, saygı, güzel söz ve davranış, dürüstlük, çalışkanlık, çevre duyarlılığı, yardımseverlik, iyi insan olma, hoşgörü, doğa sevgisi, temizlik, sevgi ve güvenilirlik değerlerini* daha çok tercih ettikleri tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada elde edilen, Akbaş ve Rokeach tarafından geliştirilen değer sınıflandırmaları ile karşılaştırılmış en fazla tercih edilen yukarıdaki 13 değerden, Rokeach'ın sınıflandırmasındaki değerlerden sadece 5 değer, *dürüstlük, yardımseverlik, hoşgörülü olma, temizlik ve sevgi* olduğu sonucuna varılmıştır.

Fırat (2007) Doktora çalışmasında, İlköğretim okullarında görev yapan müdür ve öğretmenlerin okul kültürüne ilişkin algıları ile değer sistemlerine ilişkin algıları arasındaki ilişkiyi araştırılmış ve şu sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Okul Kültürü Ölçeğini "Demokratik Yönetim ve Katılım", "Bütünleşme ve Aidiyet", İşbirliği, Destek ve Güven" ve "Okul-Çevre İlişkisi" boyutlarını okul müdürleri öğretmenlere göre daha yüksek düzeyde algılamaktadırlar. Kadın müdürlerinin algı düzeyi erkek müdürlere göre daha yüksektir.
2. Okul Kültürü Ölçeğini tüm boyutları yaş ve bransa göre farklılık bulunmamakla beraber, "Okul-Çevre İlişkisi" boyutuna ilişkin algıları, okuldaki görev süresine göre önemli düzeyde farklılaşmaktadır. Farklılık, 6 yıl ve daha fazla görev yapanın lehinedir.
3. Okul müdürlerinin "Okul-Çevre İlişkisi" bağlı buldukları sendika üyeliklerine göre değişiklik sergilemektedir.
4. Okul müdürlerinin okul kültürüne ilişkin algıları ile değer sistemlerine ilişkin algıları

arasındaki ilişki incelendiğinde, değer boyutlarından "Güç" ile Okul Kültürü Ölçeğini boyutlarından "Bütünleşme ve Aidiyet" arasında önemli, negatif ilişki bulunmuştur. Buna karşılık, "Evrensellik" ve "Geleneksellik" değer boyutları ile "Okul Kültürünün" geneli, "Demokratik Yönetim ve Katılım" ve "İşbirliği ve Destek" boyutları arasında önemli, pozitif bir ilişki bulunmuştur.

5. Öğretmenlerin görev yaptıkları okulun büyüklüğü, yalnızca "Güç" değer boyutu üzerinde anlamlı bir farklılık göstermiştir. Okul kültürüne ilişkin algıları ile değer sistemlerine ilişkin algıları arasındaki ilişki incelendiğinde, değer boyutlarından "Hazcılık" ile Okul Kültürü Ölçeği boyutlarından "İşbirliği, Destek ve Güven" ve "Bütünleşme ve Aidiyet", "Evrensellik" değer boyutu ile "Okul Kültürünün" geneli, "İşbirliği, Destek ve Güven", "Okul-Çevre İlişkisi" ve "Bütünleşme ve Aidiyet" okul kültürü boyutları, değer boyutlarından "İyilikseverlik", "Geleneksellik", "Uyma" ve "Güvenlik" ile "Okul Kültürünün" geneli ve tüm boyutları arasında önemli, pozitif ilişki bulunmuştur.
6. "Güç", "Başarı", "Hazcılık", "Uyarılım" ve "Uyma" değer boyutlarında, öğretmenlerin algıları arasında, öğretmenlik kıdemi açısından, önemli farklılık bulunmakta; diğer boyutlarda anılan değişken açısından önemli bir fark bulunmamaktadır.
7. Öğretmenlerin değer boyutlarından yalnızca "Uyarılım" ve "İyilikseverlik" boyutlarında öğretmenlerin, okuldaki görev süreleri açısından önemli düzeyde farklılaştığı, görev süresi arttıkça uyarılım ve iyilikseverlik boyut değerlerinin arttığı görülmektedir.
8. Öğretmenlerin, yalnızca "Hazcılık" ve "Geleneksellik" değer boyutlarına ilişkin algıları, branş bakımından önemli farklılık göstermekte; Sınıf ve Fen-Matematik; Güzel Sanatlar ve Spor öğretmenlerinin algı ortalaması, Fen-Matematik öğretmenlerinden önemli düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.
9. Öğretmenlerin "Güç", "Hazcılık", "Özyönelim", "Evrensellik", "İyilikseverlik", "Geleneksellik" ve "Güvenlik" değer boyutlarına ilişkin algıları, yaşlarına göre önemli bir farklılık göstermemektedir. Buna karşın, "Başarı", "Uyarılım" ve "Uyma" değer boyutlarında, öğretmenlerin yaş değişkeni, önemli bir belirleyicidir. Yaş

arttıkça puan artmaktadır.

10. Okul müdürlerinin değer sistemlerine ilişkin algıları, yalnızca "Başarı" değer boyutunda önemli farklılık göstermektedir. Öğretmenlik kıdemi 15 yıl ve daha az olan okul müdürleri, anılan değer boyutunu 16 yıl ve daha fazla öğretmenlik kademine sahip olan okul müdürlerinden daha çok önemsemektedirler.

2.3.2. Yurt Dışı Araştırmalar

Okul kültürü ve değerlerle ilgili yurt dışında yapılan çalışmaların bazıları şunlardır:

Veuglers (2000) tarafından yapılan araştırmada, **Öğretmen ve öğrencilerin sahip olduğu değerler** araştırılarak, okullarda gerçekleşen değerler eğitimi ile değerler arasındaki ilişki ile beraber, eleştirel düşünce ve ahlak gelişimi arasındaki korelasyon analiz edilmiştir. Yapılan değerlendirme neticesinde öğretmen ve öğrenciler arasında değer algılarında bir takım değişiklikler olduğu görülmüş, değerlerin kazandırılmasında durumsallık ilkesine göre hareket edilmesinin gerektiği sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda okullarda öğretilen değerlerin, öğretmenlerin subjektif bakış açısından öteye gitmesi gerektiği bu araştırmanın bir başka sonucudur.

McCoy (2011) tarafından yapılan doktora tezinde, **okulların kurumsal değerleri ile gençlerin kendi değerlerinin uyumsuzluğu** incelenmiştir. Araştırmada gençlerin içinde yaşadıkları kentin kültürüne ait değerleri ne derece özümledikleri, bireysel değerleri ile okul değerlerinin uyuşup çatışmaya neden olabilecek değerler ortaya konulmuştur. Araştırmanın evreni siyah ve Latin kökenli yoksul on iki öğrenciden oluşmaktadır ve veriler görüşme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırma evreninde bulunan öğrencilerin pek çoğu okulu dışarıdan bitirmek zorunda kaldıkları tespit edilmiş olup, bu öğrencilerin sahip oldukları değerlerin başında okulu bitirme arzusunun olduğu sonucuna varılmıştır. Bir diğer sonuç ise, şehirde yaşayan öğrencilerin, diğer yerleşim birimlerinde yaşayanlara nazaran okuldaki değerlere daha kolay adapte olmasıdır.

Shell'in (2010) tarafından gerçekleştirilen **Öğrenci Davranışının Öğretmen Perspektifinden Okul Kültürüne Etkisi** isimli çalışmasının amacı, öğrenci davranışının öğretmen görüşlerinden okul kültürüne olan etkisini tespit etmektedir. Yapılan araştırmaya rast gele olarak seçilen 25 öğretmen katılmıştır. Araştırmada karışık bir metodoloji yaklaşımı kullanılmıştır. Araştırmaları verileri ışığında okul yöneticileri öğrenci davranışlarının okul kültürüne etkisini tespitleyerek, negatif etkileri ortadan kaldırarak okulda bir pozitif değişim uygulayabilirler. Araştırma sonuçlarına göre; Öğretmen perspektifine göre öğrenci davranışları okul kültürü üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan katılımcılar, okul yönetiminin öğrenci davranışlarının yönetiminde tutarlı ve adil bir görünüm sergilemediği için, bu durumun okul kültürü için olumsuz ve negatif bir etkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, bilgi toplama araçlarının geliştirilmesi, verilerinin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, ortaokulda altıncı, yedinci ve sekizinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin bireysel değerleri ile okul kültürüne ilişkin algılarının incelenmesidir. Bu amaçla araştırmada betimsel tarama (survey) modeli kullanılmıştır. "Tarama modelleri, geçmişte ya da hala var olan bir durumu var olduğu haliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır" (Karasar, 2005, s.77). Araştırmada, öğrencilerin okul kültürü hakkındaki algıları ve değer tercihleri ile cinsiyetleri, okul türleri, ait oldukları sosyal tabaka, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, arasındaki olası ilişkileri araştırılmaktadır. Bu yönüyle araştırmada tarama modellerinden *ilişkisel tarama* modeli kullanılmıştır. İlişkisel araştırmalar, iki veya daha fazla değişken arasındaki birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan ilişkileri ve bağlantıları incelemek amacıyla yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008, s.22, Karasar, 2005, s. 81).

3.2. Evren ve Örneklem

Bir araştırmada çalışma kapsamına giren elemanların oluşturduğu obje (nesne) ya da bireylerin tümüne "evren" denir (Karasar, N. 2005, s.110). Evreni oluşturan elemanların hepsine ulaşılmasının olanaklı olmadığı ya da çok maliyetli ve zor olduğu durumlarda, evreni temsil edebilecek bir örneklem seçilebilir. Evreni temsil etmek amacıyla evrenden bilimsel yöntemlerle seçilmiş bu küçük gruba "örneklem" denir.

Araştırmada çalışma evreninin büyük olması nedeniyle örneklem alma yoluna gidilmiştir, yapılan çalışmanın örnekleme ise uygun örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Bu örnekleme yöntemi her bir örnekleme birimine eşit seçilme olasılığı vererek seçilen birimlerin örnekleme alındığı yöntemdir. Uygun örnekleme; zaman, para ve iş gücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesi sonucu elde edilir (Fraenkel vd., 2012). Bu durum sonuçların genellenmesi açısından bir sınırlılık oluşturabilir. Buna rağmen örneklemin doğasından kaynaklanabilecek bu tür sınırlılıklar veriler analiz edildiğinde istatistiksel olarak kontrol altına (Barker vd., 2002, s.183) alınmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmanın evreni 2016–2017 eğitim-öğretim yılında İstanbul İli Anadolu Yakasında Üsküdar ilçesindeki devlet ortaokul, imamhatip ortaokulu ve özel ortaokulda okuyan 6,7. ve 8. sınıf öğrencilerinden oluşturulmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak öğrenciler için kişisel bilgi formu (EK–1), öğrencilerin değer tercihlerini belirlemek amacıyla Schwartz ve vd. (2001) geliştirdiği, Demirutku ve Sümer (2010) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Portre Değerler Anketi (EK–2) , okul kültürü hakkındaki görüşlerini belirlemek amacı ile Göldağ (2015) tarafından geliştirilen öğrenciler için Okul Kültürü Ölçeği (EK–3) kullanılmıştır.

Okul Kültürü Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı, 0.919 olarak hesaplanmıştır. Pilot uygulama kapsamında yapılan ön deneme çalışması sonucu elde edilen ölçek toplam 6 alt ölçekten ve 31 maddeden oluşmaktadır. Bu faktörlerin ölçeğe ilişkin açıkladığı toplam varyans % 56.357, faktörlerin açıkladıkları toplam varyans ise %6.20 ile %12.94 arasında değişmektedir. Faktör ortak varyansları ise, 316-,721 arasında değişmektedir.

Ölçek maddelerinin güvenilirliğine ilişkin bulgular incelendiğinde, ölçekten elde edilen verilerin güvenilirliğine ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları olarak hesaplandığı görülmüştür. Bu katsayılar aşağıdaki Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3. 1 Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları

Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları					
I. Faktör	II. Faktör	III. Faktör	IV. Faktör	V. Faktör	VI. Faktör
,859	,846	,814	,777	,712	,660

Kline (2011, s. 70) genel olarak güvenilirlik katsayısının ,90 civarında mükemmel, ,80 civarında çok iyi, ,70 civarında yeterli, ,50'nin altında ise yetersiz olduğunu belirtmektedir. Buna göre ölçek için hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının, VI. faktör hariç tüm faktörler için mükemmel ya da çok iyi değerler verdiği, VI. faktör için ise 0.70'ten yüksek olmamakla birlikte yetersiz olmadığı görülmüştür. "*Okul Kültürü Ölçeği*" likert tipinde hazırlanmış olup, ölçeğin her bir maddesi için "*Tamamen Yanlış (1)*", "*Çoğu kez Yanlış (2)*", "*Bazen Doğru Bazen Yanlış (3)*", "*Çoğu Kez Doğru (4)*" ve "*Tamamen Doğru (5)*" seçenekleri bulunmaktadır.

Öğrencilerin algıladıkları okul kültürü düzeyini belirlemek için okul kültürü puanlarının ortalaması ve standart sapması hesaplatılmış, ortalamadan 1S çıkartılarak ve ortalamaya 1S eklenerek bulunan aralık, Orta Düzey Okul Kültürü, ortalamaya 1S eklenerek elde edilen değer üzerindekiler Yüksek Düzey Okul Kültürü, ortalamadan 1S çıkartılarak elde edilen değer altındakiler Alt Düzey Okul Kültürü olarak belirlenmiştir (Göldağ, 2015, s. 202).

Okul Kültürü Puanı < Ortalama-1S (Alt Düzey Okul Kültürü)

Okul Kültürü Puanı >=Ortalama-1S ve Okul Kültürü Puanı <=Ortalama+1S (Orta Düzey Okul Kültürü)

Okul Kültürü Puanı > Ortalama+1S (Yüksek Düzey Okul Kültürü)

Portre Değerler Anketi, Schwartz ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Her biri iki cümleden oluşan, varsayımsal kişilerin hedeflerini ve arzularını tanımlayan ve farklı

değer tiplerine ait değerleri dolaylı olarak ölçen 40 madde geliştirmişlerdir. Maddeler geliştirilirken, anlaşılabilirlik düzeyleri 11 yaş düzeyine kadar basitleştirilerek yazılmıştır. Yanıtlayıcılar her bir maddede tanımlanan kişinin kendilerine ne kadar benzediğini altı düzeyli bir derecelendirme ölçeğinde, her biri farklı bir benzerlik düzeyine karşılık gelen (Bana hiç benzemiyor, Bana benzemiyor, Bana çok az benziyor, Bana az benziyor, Bana benziyor, Bana çok benziyor) etiketlerine göre uygun kutucuğu işaretleyerek belirtmektedirler (Demirutku ve Sümer, 2010, s. 20).

Portre Değerler Anketinin maddelerinin meydana getirdiği değer tipi ölçekleri için hem Cronbach Alfa, hem de test-tekrar test güvenilirlik katsayıları da hesaplanmıştır (Demirutku ve Sümer, 2010, s. 22). Analiz sonuçları Tablo 3.2’de sunulmuştur.

Tablo 3. 2 Portre Değerler Anketinin Ölçeklerinin Değer Tipi Ortalamaları ve Güvenirlik Katsayıları

Değer Tipi	Ortalama			İç Tutarlılık Katsayısı		Test-Tekrar Test
	Genel	Erkek	Kadın	İlk Uygulama	İkinci Uygulama	
Güç	4.22	4.40	4.04	0.71	0.77	0.81
Başarı	4.73	4.79	4.67	0.82	0.84	0.81
Hazcılık	4.91	4.73	5.08	0.78	0.81	0.77
Uyarılım	4.71	4.63	4.79	0.58	0.61	0.70
Özyönelim	5.08	5.00	5.15	0.56	0.65	0.65
Evenselcilik	4.90	4.67	5.13	0.79	0.79	0.72
İyilikseverlik	4.92	4.77	5.07	0.59	0.69	0.66
Geleneksellik	3.91	3.86	3.96	0.61	0.63	0.82
Uyma	4.51	4.47	4.55	0.75	0.77	0.75
Güvenlik	4.84	4.74	4.93	0.62	0.71	0.80

Tablo 3.2’nin dördüncü sütununda her bir değer tipi için ilk uygulamada gözlenen iç tutarlık katsayıları verilmektedir. En düşük katsayı ,56 ile Özyönelim, en yüksek katsayı ise ,82 ile Başarı değer tipinde gözlenmiştir. Beşinci sütunda yer alan ve ikinci uygulama sonrası gözlenen iç tutarlık katsayılarının ise ,63 (Geleneksellik değer tipi) ile ,84 (Başarı değer tipi) arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca, her değer tipi için test-tekrar test güvenilirlikleri de hesaplanmış ve altıncı sütunda sunulmuştur. Buna göre, en düşük güvenilirlik katsayısı ,65 (Özyönelim değer tipi), en yüksek güvenilirlik katsayısı ise ,82 (Geleneksellik değer tipi) olarak tespit edilmiştir (Demirutku ve Sümer, 201, s. 22). Belirlenen ölçek ve anket ziyaret edilen okulların idarecileriyle ve rehberlik

servisiyle görüşülerek, öğrencilerin ölçek ve anket formlarını dikkatli bir şekilde doldurabilecekleri uygun bir ortam ve zaman belirlenerek uygulanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Veri toplama araçları 2016 – 2017 Eğitim Öğretim Yılı'nda İstanbul İli Anadolu yakasında bulunan Üsküdar ilçelerindeki devlet ve özel ortaokullarda bulunan ortaokul öğrencilerine Bahar Yarıyılında uygulanmıştır. Bu amaçla öncelikle ziyaret edilen okulların idarecileriyle ve rehberlik servisiyle görüşülmüş; öğrencilerin ölçek formlarını dikkatli bir şekilde doldurabilecekleri uygun bir ortam ve zaman belirlenmiştir. Öğrenciler daha önceden belirlenen zamanda belirlenen yerlere alınarak öncelikle kendilerine yapılan araştırmayla ilgili bilgi verilmiştir. Öğrencilere ölçekleri nasıl doldurmaları gerektiği örneklerle açıklanmış ve maddeler okunarak anlaşılmayan madde olup olmadığı sorulmuştur. Öğrencilerin ölçekleri yaklaşık 40–45 dakikada doldurdukları gözlemlenmiştir.

Örnekleme giren öğrencilerden üç bölümden oluşan ölçek formunu doldurmaları istenmiştir. Ölçeğin birinci bölümünde öğrencilerin kişisel bilgilerini içeren 7 adet çoktan seçmeli soru bulunmaktadır. İkinci bölümde öğrencilerin okul kültürü hakkındaki görüşlerini belirlemek amacı ile Göldağ (2015) tarafından geliştirilen 31 sorudan oluşan Okul Kültürü Ölçeği kullanılmıştır. Üçüncü bölümde ise, öğrencilerin değer tercihlerini belirlemek amacıyla Schwartz ve vd. (2001) geliştirdiği ve Demirutku ve Sümer (2010) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Portre Değerler Anketi kullanılmıştır. Örnekleme alınan okullarda 1 Aralık 2015 tarihinden 6 Şubat 2016'ya kadar olan tarihler arasında 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerine ölçek ve anket uygulanmıştır. Dönen ölçek ve anketlerden bir kısmı öğrencilerin tüm sorulara aynı cevapları vermeleri, soruların bir kısmını cevaplamamaları gibi nedenlerle değerlendirmeye alınmamıştır. Yapılan bu tür elemeler sonucu değerlendirmeye alınan ölçek sayıları ve ölçeklerin dönüş oranları aşağıdaki Tablo 3.3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. 3 Örneklem Alınan Okullara Gönderilen Ölçekler ve Dönüş Oranları

	Gönderilen Ölçek Sayısı	Dönen Ölçek Sayısı	Dönüş Oranı
Özel Üsküdar Ortaokulu	100	90	%90
Özel Derya Öncü Ortaokulu	100	92	%92
Küplüce Ortaokulu	100	65	%65
Yavuz Selim İmam Hatip Ortaokulu	100	66	%66
Üsküdar Salacak Ortaokulu	100	76	%76
TOPLAM	500	389	%77

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada elde edilen veriler IBM SPSS programıyla analiz edilmiştir. Verilerin analizinde öncelikle öğrencilerin kişisel bilgi formuna verdikleri yanıtlar frekans analizi yöntemiyle gösterilmiştir. Daha sonrasında öğrencilerin araştırma değişkenleri olan portre değerler ve okul kültürü ölçeklerinin alt boyutlarından aldıkları puanlar betimleyici analizler (ortalama ve standart sapma), LSD Post-Hoc ve Pearson Korelasyon Analizi tekniklerinden yararlanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiye Pearson korelasyon analizi yöntemiyle bakıldıktan sonra öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türünün araştırma değişkenleri ile ilişkisi, bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi yöntemiyle incelenmiştir. Analizlerde anlamlılık değeri ,05 olarak belirlenmiştir ($\alpha=,05$).

Okul Kültürü Ölçeği için her bir maddeye verilen görüş kodları 1 ile 5 arasında değişmektedir. Aralıkların eşit olduğu varsayımından yola çıkılarak ağırlıklı ortalamalar için puan aralığı katsayısı 0.80 olarak hesaplanmıştır.

$$\text{Puan aralığı} = \frac{\text{En yüksek değer} - \text{En düşük değer}}{5} = \frac{5 - 1}{5} = 0,80$$

Bu durumda ağırlıklı ortalamaların değerlendirme aralığı,

1 – 1,80 : "Tamamen Yanlış"

1,81 – 2,60 : "Çoğu Kez Yanlış"

2,61 – 3,40 : "Bazen Doğru bazen Yanlış"

3,41 – 4,20 : "Çoğu Kez Doğru"

4,21 – 5,00 : "Tamamen Doğru"

Tablo 3. 4 Okul Kültürü Ölçeğine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Ölçek alt boyutları	Grup sayısı	Minimum değer	Maksimum değer	Ortalama değer	Standart sapma
Öğretmene karşı tutum	389	1,0	5,0	3,74	,75
Okul değerleri	389	1,0	5,0	3,71	,82
Okula karşı tutum	389	1,0	5,0	3,45	,89
Okul-çevre ilişkisi	389	1,0	5,0	2,81	,97
Okul kültürel normları	389	1,0	5,0	3,65	,91
Okula aidiyet duygusu	389	1,0	5,0	3,64	,99
Okul kültürü ölçeği genel puan	389	1,3	5,0	3,54	,66

Cronbach's alpha: ,914

Tablo 3.4'de görülen betimsel analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrenciler okul kültürü ölçeğinin alt boyutlarından olan "öğretmene karşı tutum" boyutundan $3,74 \pm ,75$ puan alırken, "okul değerleri" boyutundan $3,71 \pm ,82$, "okula karşı tutum" boyutundan $3,45 \pm ,89$, "okul-çevre ilişkisi" boyutundan $2,81 \pm ,97$, "okul kültürel normları" boyutundan $3,65 \pm ,91$, "okula aidiyet duygusu" boyutundan ise $3,64 \pm ,99$ puan almıştır. Okul kültürü ölçeğinin genel ortalama puanı 3,54 bulunmuştur. Okul kültürü ölçeğinin güvenilirlik seviyesini ölçmek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre

ölçeğin Cronbach's alpha katsayısı ,914 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin yüksek seviyede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. 5 Portre Değerler Ölçeğine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Ölçek alt boyutları	Grup sayısı	Minimum değer	Maksimum değer	Ortalama değer	Standart sapma
Güç	389	1,00	6,0	3,51	1,21
Başarı	389	1,21	6,0	4,38	1,10
Güvenlik	389	1,40	6,0	4,78	,94
İyilikseverlik	389	1,00	6,0	4,62	,97
Geleneksellik	389	1,00	6,0	4,41	,94
Evrenselcilik	389	1,00	6,0	4,80	,95
Öz yönelim	389	1,00	6,0	4,58	1,01
Uyarılım	389	1,00	6,0	4,71	1,09
Hazcılık	389	1,00	6,0	4,60	1,10

Cronbach's alpha: ,923

Tablo 3.5'de görülen betimsel analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrenciler portre değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan "güç" boyutundan $3,51 \pm 1,21$ puan alırken, "başarı" boyutundan $4,38 \pm 1,1$, "güvenlik" boyutundan $4,78 \pm ,94$, "iyilikseverlik" boyutundan $4,62 \pm ,97$, "geleneksellik" boyutundan $4,41 \pm ,94$, "evrenselcilik" boyutundan $4,80 \pm ,95$, "öz yönelim" boyutundan $4,58 \pm 1,01$, "uyarılım" boyutundan $4,71 \pm 1,09$ ve "hazcılık" boyutundan $4,60 \pm 1,10$ puan almıştır. Portre değerler ölçeğinin güvenilirlik seviyesini ölçmek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre ölçeğin Cronbach's alpha katsayısı ,923 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin yüksek seviyede güvenilir olduğunu göstermektedir.

Kişisel bilgilere yönelik bulgular anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, cinsiyet, sınıf düzeyi gibi değişkenler Frekans Analizi testi kullanılarak test edilmiştir.

Verilerin analizinde SPSS istatistik program yazılımı kullanılmış ve anlamlılık düzeyi $p < ,05$ alınmıştır.

Tablo 3. 6 Okul Kültürü ve Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

		Öğretmene karşı tutum	Okul değerleri	Okula karşı tutum	Okul-çevre ilişkisi	Okul kültürel normları	Okula aidiyet duygusu
Güç	p	,021	-,075	,006	-,015	,045	,067
	r	,674	,141	,906	,765	,372	,190
Başarı	p	,215	,095	,143	,133	,193	,270
	r	,000	,060	,005	,009	,000	,000
Güvenlik	p	,364	,270	,228	,121	,260	,300
	r	,000	,000	,000	,017	,000	,000
İyilikseverlik	p	,330	,289	,250	,129	,282	,294
	r	,000	,000	,000	,011	,000	,000
Geleneksellik	p	,402	,302	,295	,188	,226	,316
	r	,000	,000	,000	,000	,000	,000
Evrenselcilik	p	,373	,289	,234	,122	,258	,288
	r	,000	,000	,000	,016	,000	,000
Öz yönelim	p	,218	,136	,122	,032	,185	,171
	r	,000	,007	,016	,534	,000	,001
Uyarılım	p	,186	,148	,099	,035	,162	,160
	r	,000	,004	,052	,493	,001	,002
Hazcılık	p	,183	,075	,025	,065	,216	,111
	r	,000	,137	,630	,198	,000	,029

Tablo 3.6'da görülen Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre öğretmene karşı tutum değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrenselcilik, öz

yönelim, uyarılım ve hazcılık değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (sırasıyla, $r = ,215$; $r = ,364$; $r = ,330$; $r = ,402$; $r = ,373$; $r = ,218$; $r = ,186$; $r = ,183$; $p < ,05$). Öğretmene karşı tutum, Okul değerleri, Okula karşı tutum, Okul-çevre ilişkisi, Okul kültürel normları, Okula aidiyet duygusu değişkenleri ile güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrenselcilik, öz yönelim ve uyarılım değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur. Buna göre Öğretmene karşı tutum, Okul değerleri, Okula karşı tutum, Okul-çevre ilişkisi, Okul kültürel normları, Okula aidiyet duygusu değişkenlerine karşı tutumda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın genel amacına ve alt amaçlarına uygun olarak ölçek ve anket yolu elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucunda ulaşılan bulgulara ve bu bulgular ışığında yapılan yorumlara yer verilmektedir

4.1. Kişisel Bilgilere Yönelik Bulgular

Bu bölümde kişisel bilgilere ilişkin bulgular frekans analizi yöntemiyle gösterilmiştir.

Tablo 4. 1 Cinsiyete İlişkin Frekans Analizi Sonuçları

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Erkek	186	47,8
Kız	203	52,2
Toplam	389	100,0

Tablo 4.1’de görülen frekans analizi sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin %47,8’inin erkek, %52,2’sinin ise kız olduğu bulunmuştur.

Tablo 4. 2 Sınıf Düzeyine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	Frekans	Yüzde
6. sınıf	121	31,1
7. sınıf	134	34,4
8. sınıf	134	34,4
Toplam	389	100,0

Tablo 4.2’de görülen frekans analizi sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin %31,1’i 6. sınıfta öğrenim görmekte iken, %34,4’ü 7. sınıfta ve %34,4’ü 8. sınıfta öğrenim görmektedir.

Tablo 4. 3 Okul Türüne İlişkin Frekans Analizi Sonuçları

Okul Türü	Frekans	Yüzde
Resmi ortaokul	71	18,3
Özel ortaokul	182	46,8
İmam hatip ortaokulu	136	35,0
Toplam	389	100,0

Tablo 4.3’te görülen frekans analizi sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin %18,3’ü resmi ortaokulda öğrenim görmekte iken, % 46,8’i özel ortaokulda, % 35’i ise imam hatip ortaokulunda öğrenim görmektedir.

Tablo 4. 4 Anne Eğitim Düzeyine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları

Anne Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
Okuryazar	12	3,1
İlkokul	131	33,7
Ortaokul	79	2,3
Lise	91	23,4
Üniversite	64	16,5
Lisansüstü	12	3,1
Toplam	389	10,0

Tablo 4.4'te görülen frekans analizi sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin %3,1'i okuryazarken, %33,7'si ilkokul mezunu, %2,3'ü ortaokul mezunu, %23,4'ü lise mezunu, %16,5'i üniversite mezunu ve %3,1'i lisansüstü mezunudur.

Tablo 4. 5 Baba Eğitim Düzeyine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları

Baba Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
Okuryazar	9	2,3
İlkokul	85	21,9
Ortaokul	65	16,7
Lise	111	28,5
Üniversite	89	22,9
Lisansüstü	29	7,5
Cevap vermeyen	1	,3
Toplam	389	10,0

Tablo 4.5.'de görülen frekans analizi sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının %2,3'ü okuryazarken, %21,9'u ilkokul mezunu, %16,7'si ortaokul mezunu, %28,5'i lise mezunu, %22,9'u üniversite mezunu ve %7,5'i lisansüstü mezundur. Araştırmaya katılan 1 öğrenci babasının eğitim düzeyiyle ilgili soruyu cevapsız bırakmıştır.

Tablo 4. 6 Anne Mesleğine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları

Anne Mesleği	Frekans	Yüzde
Ev hanımı	290	74,6
İşçi	28	7,2
Memur	24	6,2
Küçük esnaf	4	1,0
Serbest çalışan	10	2,6
Diğer	33	8,5
Toplam	389	10,0

Tablo 4.6'da görülen frekans analizi sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin %74,6'sı annelerinin ev hanımı olduğunu belirtirken, %7,2'si annelerinin işçi olduğunu, %6,2'si annelerinin memur olduğunu, %1'i annelerinin küçük esnaf olduğunu, %2,6'sı annelerinin serbest çalışan olduğunu belirtmiş, %8,5'i ise annelerinin bu meslekler haricinde bir mesleğe sahip olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4. 7 Baba Mesleğine İlişkin Frekans Analizi Sonuçları

Baba Mesleği	Frekans	Yüzde
Mevsimlik işçi	1	,3
İşçi	109	28,0
Memur	34	8,7
Küçük esnaf	15	3,9
Serbest çalışan	109	28,0
Diğer	120	3,8
Cevap vermeyen	1	,3
Toplam	389	10,0

Tablo 4.7’de görülen frekans analizi sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin % ,3’ü babalarının mevsimlik işçi olduğunu belirtirken, %28’i babalarının işçi olduğunu, %8,7’si babalarının memur olduğunu, %3,9’i babalarının küçük esnaf olduğunu, %28’i babalarının serbest çalışan olduğunu belirtmiş, %3,8’i ise babalarının bu meslekler haricinde bir mesleğe sahip olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan 1 öğrenci babasının mesleğiyle ilgili soruyu cevapsız bırakmıştır.

4.2. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde öğrencilerin “*Ortaokul öğrencilerinin ön plana çıkardıkları değerler nelerdir?*” Sorusu Portre Değerler Ölçeğine ait alt boyutlarından aldıkları puanlar betimsel analiz yöntemiyle gösterilerek aşağıdaki yorumlar yapılmıştır.

Tablo 4. 8 Portre Değerler Ölçeğine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Ölçek alt boyutları	Grup sayısı	Minimum değer	Maksimum değer	Ortalama değer	Standart sapma
Güç	389	1,0	6,0	3,51	1,21
Başarı	389	1,21	6,0	4,38	1,10
Güvenlik	389	1,40	6,0	4,78	,94
İyilikseverlik	389	1,0	6,0	4,62	,97
Geleneksellik	389	1,0	6,0	4,41	,94
Evrenselcilik	389	1,0	6,0	4,80	,95
Öz yönelim	389	1,0	6,0	4,58	1,01
Uyarılım	389	1,0	6,0	4,71	1,09
Hazcılık	389	1,0	6,0	4,60	1,10

Cronbach's alpha: ,923

Tablo 4.8’de görülen betimsel analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrenciler portre değerler ölçeğinin alt boyutlarından olan “güç” boyutundan $3,51 \pm 1,21$ puan alırken, “başarı” boyutundan $4,38 \pm 1,1$, “güvenlik” boyutundan $4,78 \pm ,94$, “iyilikseverlik” boyutundan $4,62 \pm ,97$, “geleneksellik” boyutundan $4,41 \pm ,94$, “evrenselcilik” boyutundan $4,80 \pm ,95$, “öz yönelim” boyutundan $4,58 \pm 1,01$, “uyarılım” boyutundan $4,71 \pm 1,09$ ve “hazcılık” boyutundan $4,60 \pm 1,10$ puan almıştır. Portre değerler ölçeğinin güvenilirlik seviyesini ölçmek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre ölçeğin Cronbach’s alpha katsayısı ,923 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin yüksek seviyede güvenilir olduğunu göstermektedir. Demirutku ve Sümer (2010) çalışmasında Türk örneğinde Uyma ve Geleneksellik değer tipi alanları birleşmiş, Güç ve Başarı değer tipi alanları birbirlerinden ayrılmış ve Güç değerleri Hazcılık değerlerine yaklaşmıştır.

Öğrencilerin, altılı likert tipi ölçeye verdikleri cevaplara karşılık olarak elde edilen puanlar, faktörlerdeki madde sayısı farklılıkları nedeniyle standart bir nitelik göstermemektedir. Bu yüzden elde edilen ham puanlar en yükseği 100 olacak standart puanlara dönüştürülmüştür. Ham puanların standart puana dönüştürülmesinde şu formülden yararlanılmıştır:

$$X_{Standart Puan} = \frac{X_{Alınan puan} \times 100}{En Yüksek Puan}$$

Tablo 4. 9 Öğrencilerin Değer Tercihleri Sıralaması

Değerler	X
Evrenselcilik	80,00
Güvenlik	79,66
Uyarılım	78,50
İyilikseverlik	77,00
Hazcılık	76,66
Özyönelim	76,63
Geleneksellik	73,50
Başarı	73,00
Güç	58,50

Tablo 4.9 incelendiğinde öğrencilerin değer tercihleri sırası ile evrenselcilik, güvenlik, uyarılım, iyilikseverlik, hazcılık, öz yönelim, geleneksellik, başarı ve güç'tür.

4.3. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde öğrencilerin “*Ortaokul öğrencileri okul kültürünü nasıl algulamaktadır*”

Sorusu okul kültürü ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlar betimsel analiz yöntemiyle gösterilerek aşağıdaki yorumlar yapılmıştır.

Tablo 4.10 Okul Kültürü Ölçeğine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Ölçek alt boyutları	Grup sayısı	Minimum değer	Maksimum değer	Ortalama değer	Standart sapma
Öğretmene karşı tutum	389	1,0	5,0	3,74	,75
Okul değerleri	389	1,0	5,0	3,71	,82
Okula karşı tutum	389	1,0	5,0	3,45	,89
Okul-çevre ilişkisi	389	1,0	5,0	2,81	,97
Okul kültürel normları	388	1,0	5,0	3,65	,91
Okula aidiyet duygusu	388	1,0	5,0	3,64	,99
Okul kültürü ölçeği genel puan	389	1,3	5,0	3,54	,66
Cronbach's alpha: ,914					

Tablo 4.10'da görülen betimsel analiz sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrenciler okul kültürü ölçeğinin alt boyutlarından olan “öğretmene karşı tutum” boyutundan $3,74 \pm ,75$ puan alırken, “okul değerleri” boyutundan $3,71 \pm ,82$, “okula karşı tutum” boyutundan $3,45 \pm ,89$, “okul-çevre ilişkisi” boyutundan $2,81 \pm ,97$, “okul kültürel normları” boyutundan $3,65 \pm ,91$, “okula aidiyet duygusu” boyutundan ise $3,64 \pm ,99$ puan almıştır. Okul kültürü ölçeği genel puanı $3,54$ olarak bulunmuştur. Okul kültürü ölçeğinin güvenilirlik seviyesini ölçmek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre ölçeğin Cronbach's alpha katsayısı $,914$ olarak bulunmuştur. Bu değer ölçeğin yüksek seviyede güvenilir olduğunu göstermektedir. Bulunan analiz sonuçlarına göre okul kültürü içerisinde yer alan öğelerin tam olarak çoğunun yerine getirildiği konusunda hem fikir oldukları şeklinde yorumlanabilir.

4.4. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada, "Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, cinsiyetlerine, anne eğitim düzeyine, baba eğitim düzeyine, sınıf düzeylerine ve öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?" şeklinde ifade edilen üçüncü alt problemle ilgili verilerden elde edilen bulgular ve yorumları aşağıda verilmiştir. Araştırma değişkenlerinin öğrencilerin cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine ve okudukları okulun türüne göre anlamlı değişimler yaşayıp yaşamadığı incelenmiştir. İlişkiler cinsiyet için bağımsız örneklem t testi, sınıf düzeyi ve okul türü için tek yönlü varyans analizi yöntemleriyle incelenecektir

Tablo 4. 11 Cinsiyet ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları

Okul kültürü	Cinsiyet	N	Ort.	SS	t	p
Öğretmene karşı tutum	Erkek	186	3,72	,74	-,337	,737
	Kız	203	3,75	,77		
Okul değerleri	Erkek	186	3,69	,83	-,396	,693
	Kız	203	3,72	,81		
Okula karşı tutum	Erkek	186	3,46	,88	,388	,698
	Kız	203	3,43	,89		
Okul-çevre ilişkisi	Erkek	186	2,87	,97	1,176	,240
	Kız	203	2,75	,97		
Okul kültürel normları	Erkek	186	3,67	,88	,460	,646
	Kız	203	3,63	,94		
Okula aidiyet duygusu	Erkek	186	3,65	1,03	,079	,937
	Kız	203	3,64	,96		

Tablo 4.11'de'de görülen bağımsız örneklem t-test analizi sonuçlarına göre öğretmene karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $t = -,337$; $p > ,05$.

Okul değerleri değişkenine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $t = -,396$; $p > ,05$.

Okula karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $t = ,388$; $p > ,05$. Okul-çevre ilişkisi değişkenine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $t = 1,176$; $p > ,05$. Okul kültürel normları değişkenine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $t = ,460$; $p > ,05$. Okula aidiyet duygusu değişkenine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $t = ,079$; $p > ,05$. Bu bulgu ışığında, erkek ve kız öğrencilerin okul kültürünü aynı düzeyde algıladıkları söylenebilir.

Tablo 4. 12 Sınıf Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları*

Okul kültürü	Sınıf düzeyi	N	Ort.	SS	F	p
Öğretmene karşı tutum	6. sınıf	121	3,90b	,73	5,307	,005
	7. sınıf	134	3,73ab	,77		
	8. sınıf	134	3,60a	,73		
Okul değerleri	6. sınıf	121	3,81	,78	1,981	,139
	7. sınıf	134	3,71	,86		
	8. sınıf	134	3,61	,80		
Okula karşı tutum	6. sınıf	121	3,64b	,90	1,657	,000
	7. sınıf	134	3,55b	,80		
	8. sınıf	134	3,17a	,90		
Okul-çevre ilişkisi	6. sınıf	121	2,97b	,99	3,644	,027
	7. sınıf	134	2,82ab	,90		
	8. sınıf	134	2,65a	1,01		
Okul kültürel normları	6. sınıf	121	3,77	,93	2,072	,127
	7. sınıf	134	3,54	,98		
	8. sınıf	134	3,64	,81		
Okula aidiyet duygusu	6. sınıf	121	3,87b	,94	5,578	,004
	7. sınıf	134	3,62a	,95		
	8. sınıf	134	3,46a	1,04		

* Aynı harf grubuna giren ortalamalar arasında %5 düzeyinde farklılık yoktur

Tablo 4.12’de görülen tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğretmene karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(2,386) = 5,307$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır.

Tablo 4. 13 Sınıf Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları

Okul kültürü	Sınıf düzeyi (A)	Sınıf düzeyi (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	p
Okul kültürü	6. sınıf	7. sınıf	,178	,094	,058
		8. sınıf	,304*	,094	,001
	7. sınıf	6. sınıf	-,178	,094	,058
		8. sınıf	,126	,091	,167
Öğretmene karşı tutum	8. sınıf	6. sınıf	-,304*	,094	,001
		7. sınıf	-,126	,091	,167
	6. sınıf	7. sınıf	,083	,109	,443
		8. sınıf	,465*	,109	,000
Okula karşı tutum	7. sınıf	6. sınıf	-,083	,109	,443
		8. sınıf	,381*	,106	,000
	8. sınıf	6. sınıf	-,465*	,109	,000
		7. sınıf	-,381*	,106	,000
Okul-çevre ilişkisi	6. sınıf	7. sınıf	,151	,121	,213
		8. sınıf	,326*	,121	,007
	7. sınıf	6. sınıf	-,151	,121	,213
		8. sınıf	,175	,118	,139
Okula aidiyet duygusu	8. sınıf	6. sınıf	-,326*	,121	,007
		7. sınıf	-,175	,118	,139
	6. sınıf	7. sınıf	,244*	,123	,047
		8. sınıf	,409*	,123	,001
Okula aidiyet duygusu	7. sınıf	6. sınıf	-,244*	,123	,047
		8. sınıf	,165	,120	,169
	8. sınıf	6. sınıf	-,409*	,123	,001
		7. sınıf	-,165	,120	,169

* Bulunan farklılık ,05 seviyesinde anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Tablo 4.13'te görülen sonuçlara LSH Post-Host testi sonuçlarına göre 6. sınıf öğrencilerinin, 8. sınıf öğrencilerine göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul değerleri değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = 1,981$; $p > ,05$.

Okula karşı tutumdeğişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(2,386) = 1,657$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.13'te görülen sonuçlara göre 8. sınıf öğrencilerinin, 6. ve 7. sınıf öğrencilerine göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula-çevre ilişkisi değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(2,386) = 3,644$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.13'te görülen sonuçlara göre 6. sınıf öğrencilerinin, 8. sınıf öğrencilerine göre okul-çevre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul kültürel normları değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = 2,072$; $p > ,05$.

Okula aidiyet duygusudeğişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(2,386) = 5,578$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.13'te görülen sonuçlara göre 6. sınıf öğrencilerinin, 7. ve 8. sınıf öğrencilerine göre okula anlamlı bir şekilde daha fazla aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür.

Tablo 4. 14 Okul Türü ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları*

Okul kültürü	Okul türü	N	Ort.	SS	F	p
Öğretmene karşı tutum	Resmi ortaokul	71	3,92b	,75	11,712	,000
	Özel ortaokul	182	3,55a	,80		
	İmam hatip ortaokulu	136	3,90b	,63		
Okul değerleri	Resmi ortaokul	71	3,62a	,76	4,899	,008
	Özel ortaokul	182	3,61a	,88		
	İmam hatip ortaokulu	136	3,88b	,74		
Okula karşı tutum	Resmi ortaokul	71	3,60b	,84	11,517	,000
	Özel ortaokul	182	3,22a	,94		
	İmam hatip ortaokulu	136	3,66b	,77		
Okul-çevre ilişkisi	Resmi ortaokul	71	2,85b	,95	11,739	,000
	Özel ortaokul	182	2,58a	,88		
	İmam hatip ortaokulu	136	3,09b	1,02		
Okul kültürel normları	Resmi ortaokul	71	3,98c	,73	8,065	,000
	Özel ortaokul	182	3,48a	,92		
	İmam hatip ortaokulu	136	3,69b	,94		
Okula aidiyet duygusu	Resmi ortaokul	71	3,74b	,93	19,226	,000
	Özel ortaokul	182	3,34a	,98		
	İmam hatip ortaokulu	136	4,00b	,91		

* Aynı harf grubuna giren ortalamalar arasında %5 düzeyinde farklılık yoktur

Tablo 4.14’de görülen tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğretmene karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(2,386) = 11,712$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır.

Tablo 4. 15 Okul Türü ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları

Okul kültürü	Okul türü (A)	Okul türü (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	P
	Resmi ortaokul	Özel ortaokul	,370*	,103	,000
		İmam hatip ortaokulu	,013	,108	,902
	Özel ortaokul	Resmi ortaokul	-,370*	,103	,000
		İmam hatip ortaokulu	-,357*	,083	,000
Öğretmene karşı tutum	İmam hatip ortaokulu	Resmi ortaokul	-,013	,108	,902
		Özel ortaokul	,357*	,083	,000
	Resmi ortaokul	Özel ortaokul	,004	,114	,974
		İmam hatip ortaokulu	-,268*	,119	,025
Okul değerleri	Özel ortaokul	Resmi ortaokul	-,004	,114	,974
		İmam hatip ortaokulu	-,271*	,092	,003
	İmam hatip ortaokulu	Resmi ortaokul	,268*	,119	,025
		Özel ortaokul	,271*	,092	,003
Okula karşı tutum	Resmi ortaokul	Özel ortaokul	,379*	,121	,002
		İmam hatip ortaokulu	-,062	,127	,625
	Özel ortaokul	Resmi ortaokul	-,379*	,121	,002
		İmam hatip ortaokulu	-,441*	,098	,000
	İmam hatip ortaokulu	Resmi ortaokul	,062	,127	,625
		Özel ortaokul	,441*	,098	,000

* Bulunan farklılık ,05 seviyesinde anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Tablo 4. 15 Okul Türü ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devam)

Okul kültürü	Okul türü (A)	Okul türü (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	P
	Resmi ortaokul	Özel ortaokul	,278*	,132	,037
		İmam hatip ortaokulu	-,239	,138	,085
Okul-çevre ilişkisi	Özel ortaokul	Resmi ortaokul	-,278*	,132	,037
		İmam hatip ortaokulu	-,517*	,107	,000
	İmam hatip ortaokulu	Resmi ortaokul	,239	,138	,085
		Özel ortaokul	,517*	,107	,000
Okul kültürel normları	Resmi ortaokul	Özel ortaokul	,495*	,125	,000
		İmam hatip ortaokulu	,291*	,131	,027
	Özel ortaokul	Resmi ortaokul	-,495*	,125	,000
		İmam hatip ortaokulu	-,205*	,101	,044
Okula aidiyet duygusu	Resmi ortaokul	Özel ortaokul	,400*	,133	,003
		İmam hatip ortaokulu	-,258	,139	,063
	Özel ortaokul	Resmi ortaokul	-,400*	,133	,003
		İmam hatip ortaokulu	-,658*	,107	,000
İmam hatip ortaokulu	Resmi ortaokul	,258	,139	,063	
	Özel ortaokul	,658*	,107	,000	

* Bulunan farklılık ,05 seviyesinde anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Tablo 4.15'te görülen LSH Post-Host testi sonuçlarına göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul değerleri değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(2,386) = 4,899$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.15’de görülen sonuçlara göre imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okul değerlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(2,386) = 11,517$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.15’te görülen sonuçlara göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula-evre ilişkisi değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(2,386) = 11,739$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.15’te görülen sonuçlara göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okul-evre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul kültürel normları değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(2,386) = 8,065$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.15’te görülen sonuçlara göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilere göre okul kültürel normlarına karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra, resmi ortaokulda okuyan öğrencilerin, imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilere göre okul kültürel normlarına karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula aidiyet duygusu değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(2,386) = 19,226$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.15’te görülen sonuçlara göre özel ortaokulda okuyan

öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha az aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür.

Tablo 4. 16 Anne Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Okul kültürü	Anne Eğitim Düzeyi	N	Ort.	SS	F	P
Öğretmene karşı tutum	Okuryazar	12	3,77	,60	3,797	,002
	İlkokul	131	3,90	,72		
	Ortaokul	79	3,84	,63		
	Lise	91	3,58	,79		
	Üniversite	64	3,58	,88		
	Lisansüstü	12	3,29	,58		
Okul değerleri	Okuryazar	12	3,65	,81	1,004	,415
	İlkokul	131	3,82	,75		
	Ortaokul	79	3,66	,81		
	Lise	91	3,60	,87		
	Üniversite	64	3,73	,90		
	Lisansüstü	12	3,51	,71		
Okula karşı tutum	Okuryazar	12	3,68	,75	3,907	,002
	İlkokul	131	3,62	,81		
	Ortaokul	79	3,54	,79		
	Lise	91	3,33	,97		
	Üniversite	64	3,21	,97		
	Lisansüstü	12	2,83	,79		
Okul-çevre ilişkisi	Okuryazar	12	3,06	1,13	2,599	,025
	İlkokul	131	2,99	1,01		
	Ortaokul	79	2,84	,80		
	Lise	91	2,71	1,07		
	Üniversite	64	2,58	,91		
	Lisansüstü	12	2,33	,59		

Tablo 4. 16 Anne Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (devamı)

Okul kültürü	Anne Eğitim Düzeyi	N	Ort.	SS	F
Okul kültürel normları	Okuryazar	12	3,81	,74	2,326
	İlkokul	131	3,81	,90	
	Ortaokul	79	3,68	,92	
	Lise	90	3,50	,90	
	Üniversite	64	3,54	,95	
	Lisansüstü	12	3,15	,75	
Okula aidiyet duygusu	Okuryazar	12	3,85	1,01	2,812
	İlkokul	131	3,84	1,00	
	Ortaokul	79	3,72	,93	
	Lise	90	3,43	,99	
	Üniversite	64	3,46	,99	
	Lisansüstü	12	3,35	,84	

Tablo 4.16’de görülen tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğretmene karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,383) = 3,797$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır.

Aşağıdaki Tablo 4.17’de görülen LSH Post-Host testi sonuçlarına göre anneleri ilkokul veya ortaokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Tablo 4. 17 Anne Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları

Okul kültürü	Anne Eğitim Düzeyi (A)	Anne Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	p
Öğretmene karşı tutum	Okuryazar	İlkokul	-,122	,224	,586
		Ortaokul	-,071	,230	,759
		Lise	,194	,228	,394
		Üniversite	,190	,233	,416
		Lisansüstü	,488	,303	,108
	İlkokul	Okuryazar	,122	,224	,586
		Ortaokul	,051	,106	,627
		Lise	,316*	,101	,002
		Üniversite	,312*	,113	,006
		Lisansüstü	,610*	,224	,007
	Ortaokul	Okuryazar	,071	,230	,759
		İlkokul	-,051	,106	,627
		Lise	,265*	,114	,021
		Üniversite	,261*	,125	,037
		Lisansüstü	,559*	,230	,015
	Lise	Okuryazar	-,194	,228	,394
		İlkokul	-,316*	,101	,002
		Ortaokul	-,265*	,114	,021
		Üniversite	-,004	,121	,973
		Lisansüstü	,294	,228	,198
Üniversite	Okuryazar	-,190	,233	,416	
	İlkokul	-,312*	,113	,006	
	Ortaokul	-,261*	,125	,037	
	Lise	,004	,121	,973	
	Lisansüstü	,298	,233	,202	
Lisansüstü	Okuryazar	-,488	,303	,108	
	İlkokul	-,610*	,224	,007	
	Ortaokul	-,559*	,230	,015	
	Lise	-,294	,228	,198	
	Üniversite	-,298	,233	,202	
Okul değerleri	Okuryazar	İlkokul	-,172	,247	,488
		Ortaokul	-,016	,254	,950
		Lise	,048	,252	,848
		Üniversite	-,077	,258	,765
		Lisansüstü	,137	,335	,683
	İlkokul	Okuryazar	,172	,247	,488
		Ortaokul	,155	,117	,184
		Lise	,220	,112	,050
		Üniversite	,095	,125	,450
		Lisansüstü	,308	,247	,213
	Ortaokul	Okuryazar	,016	,254	,950
		İlkokul	-,155	,117	,184
		Lise	,064	,126	,610
		Üniversite	-,061	,138	,659
		Lisansüstü	,153	,254	,547
	Lise	Okuryazar	-,048	,252	,848
		İlkokul	-,220	,112	,050
		Ortaokul	-,064	,126	,610
		Üniversite	-,125	,134	,349
		Lisansüstü	,089	,252	,725
Üniversite	Okuryazar	,077	,258	,765	
	İlkokul	-,095	,125	,450	
	Ortaokul	,061	,138	,659	
	Lise	,125	,134	,349	
	Lisansüstü	,214	,258	,407	
Lisansüstü	Okuryazar	-,137	,335	,683	
	İlkokul	-,308	,247	,213	
	Ortaokul	-,153	,254	,547	
	Lise	-,089	,252	,725	
	Üniversite	-,214	,258	,407	

Tablo 4. 17 Anne Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devamı)

Okul kültürü	Anne Eğitim Düzeyi (A)	Anne Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	p
Okula karşı tutum	Okuryazar	İlkokul	,056	,263	,833
		Ortaokul	,136	,270	,614
		Lise	,348	,268	,194
		Üniversite	,472	,274	,086
		Lisansüstü	,844*	,356	,018
	İlkokul	Okuryazar	-,056	,263	,833
		Ortaokul	,081	,124	,517
		Lise	,292*	,119	,014
		Üniversite	,416*	,133	,002
		Lisansüstü	,789*	,263	,003
	Ortaokul	Okuryazar	-,136	,270	,614
		İlkokul	-,081	,124	,517
		Lise	,212	,134	,115
		Üniversite	,335*	,147	,023
		Lisansüstü	,708*	,270	,009
	Lise	Okuryazar	-,348	,268	,194
		İlkokul	-,292*	,119	,014
		Ortaokul	-,212	,134	,115
		Üniversite	,123	,142	,386
		Lisansüstü	,496	,268	,065
Üniversite	Okuryazar	-,472	,274	,086	
	İlkokul	-,416*	,133	,002	
	Ortaokul	-,335*	,147	,023	
	Lise	-,123	,142	,386	
	Lisansüstü	,373	,274	,175	
Lisansüstü	Okuryazar	-,844*	,356	,018	
	İlkokul	-,789*	,263	,003	
	Ortaokul	-,708*	,270	,009	
	Lise	-,496	,268	,065	
	Üniversite	-,373	,274	,175	
Okul çevre ilişkisi	Okuryazar	İlkokul	,073	,290	,802
		Ortaokul	,226	,298	,448
		Lise	,352	,295	,234
		Üniversite	,480	,302	,113
		Lisansüstü	,729	,392	,064
	İlkokul	Okuryazar	-,073	,290	,802
		Ortaokul	,153	,137	,263
		Lise	,279*	,131	,034
		Üniversite	,408*	,147	,006
		Lisansüstü	,656*	,290	,024
	Ortaokul	Okuryazar	-,226	,298	,448
		İlkokul	-,153	,137	,263
		Lise	,126	,148	,395
		Üniversite	,254	,162	,116
		Lisansüstü	,503	,298	,092
	Lise	Okuryazar	-,352	,295	,234
		İlkokul	-,279*	,131	,034
		Ortaokul	-,126	,148	,395
		Üniversite	,129	,157	,413
		Lisansüstü	,377	,295	,202
Üniversite	Okuryazar	-,480	,302	,113	
	İlkokul	-,408*	,147	,006	
	Ortaokul	-,254	,162	,116	
	Lise	-,129	,157	,413	
	Lisansüstü	,249	,302	,411	
Lisansüstü	Okuryazar	-,729	,392	,064	
	İlkokul	-,656*	,290	,024	
	Ortaokul	-,503	,298	,092	
	Lise	-,377	,295	,202	
	Üniversite	-,249	,302	,411	

Tablo 4. 17 Anne Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları(devamı)

Okul kültürü	Anne Eğitim Düzeyi (A)	Anne Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	p
Okul kültürel normları	Okuryazar	İlkokul	,005	,272	,985
		Ortaokul	,131	,280	,640
		Lise	,310	,277	,265
		Üniversite	,277	,284	,329
		Lisansüstü	,667	,368	,071
	İlkokul	Okuryazar	-,005	,272	,985
		Ortaokul	,126	,129	,328
		Lise	,304*	,124	,014
		Üniversite	,272*	,138	,049
		Lisansüstü	,661*	,272	,016
	Ortaokul	Okuryazar	-,131	,280	,640
		İlkokul	-,126	,129	,328
		Lise	,179	,139	,200
		Üniversite	,146	,152	,336
		Lisansüstü	,536	,280	,056
	Lise	Okuryazar	-,310	,277	,265
		İlkokul	-,304*	,124	,014
		Ortaokul	-,179	,139	,200
		Üniversite	-,032	,148	,826
		Lisansüstü	,357	,277	,199
Üniversite	Okuryazar	-,277	,284	,329	
	İlkokul	-,272*	,138	,049	
	Ortaokul	-,146	,152	,336	
	Lise	,032	,148	,826	
	Lisansüstü	,389	,284	,171	
Lisansüstü	Okuryazar	-,667	,368	,071	
	İlkokul	-,661*	,272	,016	
	Ortaokul	-,536	,280	,056	
	Lise	-,357	,277	,199	
	Üniversite	-,389	,284	,171	
Okula aidiyet duygusu	Okuryazar	İlkokul	,011	,295	,971
		Ortaokul	,139	,303	,647
		Lise	,425	,301	,158
		Üniversite	,393	,308	,202
		Lisansüstü	,500	,400	,212
	İlkokul	Okuryazar	-,011	,295	,971
		Ortaokul	,128	,139	,358
		Lise	,415*	,134	,002
		Üniversite	,383*	,149	,011
		Lisansüstü	,489	,295	,098
	Ortaokul	Okuryazar	-,139	,303	,647
		İlkokul	-,128	,139	,358
		Lise	,286	,151	,058
		Üniversite	,254	,165	,123
		Lisansüstü	,361	,303	,235
	Lise	Okuryazar	-,425	,301	,158
		İlkokul	-,415*	,134	,002
		Ortaokul	-,286	,151	,058
		Üniversite	-,032	,160	,840
		Lisansüstü	,075	,301	,804
Üniversite	Okuryazar	-,393	,308	,202	
	İlkokul	-,383*	,149	,011	
	Ortaokul	-,254	,165	,123	
	Lise	,032	,160	,840	
	Lisansüstü	,107	,308	,729	
Lisansüstü	Okuryazar	-,500	,400	,212	
	İlkokul	-,489	,295	,098	
	Ortaokul	-,361	,303	,235	
	Lise	-,075	,301	,804	
	Üniversite	-,107	,308	,729	

* Bulunan farklılık ,05 seviyesinde anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Anne Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçlarına göre, okul değerleri değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(5,383) = 1,004$; $p > ,05$.

Okula karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,383) = 3,907$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.17'de görülen sonuçlara göre anneleri ilkokul veya ortaokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula-çevre ilişkisi değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,383) = 2,599$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.17'de görülen sonuçlara göre anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul-çevre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul kültürel normları değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,383) = 8,065$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.17'de görülen sonuçlara göre anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul kültürel normlarına karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula aidiyet duygusu değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,383) = 19,226$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.17'de görülen sonuçlara göre anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise veya üniversite mezunu olan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha az aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür.

Tablo 4. 18 Baba Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Okul kültürü	Baba Eğitim Düzeyi	N	Ort.	SS	F	P
Öğretmene karşı tutum	Okuryazar	9	4,10	,55	3,335	,006
	İlkokul	85	3,97	,69		
	Ortaokul	65	3,75	,70		
	Lise	111	3,70	,79		
	Üniversite	89	3,59	,82		
	Lisansüstü	29	3,52	,61		
Okul değerleri	Okuryazar	9	4,06	1,00	2,268	,047
	İlkokul	85	3,92	,71		
	Ortaokul	65	3,60	,86		
	Lise	111	3,69	,75		
	Üniversite	89	3,56	,93		
	Lisansüstü	29	3,71	,80		
Okula karşı tutum	Okuryazar	9	3,66	1,01	2,870	,015
	İlkokul	85	3,70	,81		
	Ortaokul	65	3,50	,80		
	Lise	111	3,42	,82		
	Üniversite	89	3,25	1,02		
	Lisansüstü	29	3,23	,91		
Okul-çevre ilişkisi	Okuryazar	9	3,00	1,32	2,402	,037
	İlkokul	85	3,09	,96		
	Ortaokul	65	2,79	,89		
	Lise	111	2,75	1,01		
	Üniversite	89	2,72	,93		
	Lisansüstü	29	2,49	,92		

Tablo 4. 18 Baba Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (devamı)

Okul kültürü	Baba Eğitim Düzeyi	N	Ort.	SS	F	P
Okul kültürel normları	Okuryazar	9	3,94	,73	1,413	,219
	İlkokul	85	3,81	,94		
	Ortaokul	65	3,74	,89		
	Lise	111	3,58	,94		
	Üniversite	89	3,53	,88		
	Lisansüstü	28	3,51	,83		
Okula aidiyet duygusu	Okuryazar	9	4,11	1,15	5,231	,000
	İlkokul	85	4,02	,87		
	Ortaokul	65	3,63	,96		
	Lise	111	3,58	1,02		
	Üniversite	89	3,31	1,04		
	Lisansüstü	28	3,71	,63		

Tablo 4.18’de görülen tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğretmene karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,383) = 3,335$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.19’da Baba Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları verilmiştir.

Tablo 4. 19 Baba Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları

Okul kültürü	Baba Eğitim Düzeyi (A)	Baba Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	p
Öğretmene karşı tutum	Okuryazar	İlkokul	,125	,261	,632
		Ortaokul	,344	,265	,195
		Lise	,395	,258	,126
		Üniversite	,504	,260	,054
		Lisansüstü	,580*	,284	,042
	İlkokul	Okuryazar	-,125	,261	,632
		Ortaokul	,219	,123	,075
		Lise	,270*	,107	,012
		Üniversite	,379*	,113	,001
		Lisansüstü	,454*	,160	,005
	Ortaokul	Okuryazar	-,344	,265	,195
		İlkokul	-,219	,123	,075
		Lise	,051	,116	,660
		Üniversite	,160	,121	,189
		Lisansüstü	,236	,166	,157
	Lise	Okuryazar	-,395	,258	,126
		İlkokul	-,270*	,107	,012
		Ortaokul	-,051	,116	,660
		Üniversite	,109	,106	,306
		Lisansüstü	,185	,155	,235
Üniversite	Okuryazar	-,504	,260	,054	
	İlkokul	-,379*	,113	,001	
	Ortaokul	-,160	,121	,189	
	Lise	-,109	,106	,306	
	Lisansüstü	,076	,159	,634	
Lisansüstü	Okuryazar	-,580*	,284	,042	
	İlkokul	-,454*	,160	,005	
	Ortaokul	-,236	,166	,157	
	Lise	-,185	,155	,235	
	Üniversite	-,076	,159	,634	
Okul değerleri	Okuryazar	İlkokul	,136	,285	,635
		Ortaokul	,453	,290	,118
		Lise	,364	,282	,197
		Üniversite	,492	,285	,085
		Lisansüstü	,341	,311	,273
	İlkokul	Okuryazar	-,136	,285	,635
		Ortaokul	,318*	,134	,018
		Lise	,229	,117	,052
		Üniversite	,356*	,124	,004
		Lisansüstü	,206	,175	,241
	Ortaokul	Okuryazar	-,453	,290	,118
		İlkokul	-,318*	,134	,018
		Lise	-,089	,127	,485
		Üniversite	,039	,133	,772
		Lisansüstü	-,112	,182	,538
	Lise	Okuryazar	-,364	,282	,197
		İlkokul	-,229	,117	,052
		Ortaokul	,089	,127	,485
		Üniversite	,127	,116	,272
		Lisansüstü	-,023	,170	,892
Üniversite	Okuryazar	-,492	,285	,085	
	İlkokul	-,356*	,124	,004	
	Ortaokul	-,039	,133	,772	
	Lise	-,127	,116	,272	
	Lisansüstü	-,151	,174	,388	
Lisansüstü	Okuryazar	-,341	,311	,273	
	İlkokul	-,206	,175	,241	
	Ortaokul	,112	,182	,538	
	Lise	,023	,170	,892	
	Üniversite	,151	,174	,388	

Tablo 4. 19 Baba Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devamı)

Okul kültürü	Baba Eğitim Düzeyi (A)	Baba Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	p
Okula karşı tutum	Okuryazar	İlkokul	0,-042	,307	,891
		Ortaokul	,155	,312	,619
		Lise	,235	,304	,439
		Üniversite	,409	,307	,183
		Lisansüstü	,432	,335	,198
	İlkokul	Okuryazar	,042	,307	,891
		Ortaokul	,198	,144	,172
		Lise	,278*	,126	,029
		Üniversite	,452*	,133	,001
		Lisansüstü	,474*	,189	,012
	Ortaokul	Okuryazar	-,155	,312	,619
		İlkokul	-,198	,144	,172
		Lise	,080	,137	,560
		Üniversite	,254	,143	,077
		Lisansüstü	,276	,196	,159
	Lise	Okuryazar	-,235	,304	,439
		İlkokul	-,278*	,126	,029
		Ortaokul	-,080	,137	,560
		Üniversite	,174	,125	,164
		Lisansüstü	,196	,183	,284
Üniversite	Okuryazar	-,409	,307	,183	
	İlkokul	-,452*	,133	,001	
	Ortaokul	-,254	,143	,077	
	Lise	-,174	,125	,164	
	Lisansüstü	,022	,187	,905	
Lisansüstü	Okuryazar	-,432	,335	,198	
	İlkokul	-,474*	,189	,012	
	Ortaokul	-,276	,196	,159	
	Lise	-,196	,183	,284	
	Üniversite	-,022	,187	,905	
Okul çevre ilişkisi	Okuryazar	İlkokul	-,090	,337	,789
		Ortaokul	,210	,342	,540
		Lise	,248	,334	,457
		Üniversite	,284	,337	,400
		Lisansüstü	,509	,367	,167
	İlkokul	Okuryazar	,090	,337	,789
		Ortaokul	,300	,159	,059
		Lise	,339*	,139	,015
		Üniversite	,374*	,146	,011
		Lisansüstü	,599*	,207	,004
	Ortaokul	Okuryazar	-,210	,342	,540
		İlkokul	-,300	,159	,059
		Lise	,038	,150	,799
		Üniversite	,073	,157	,640
		Lisansüstü	,298	,215	,166
	Lise	Okuryazar	-,248	,334	,457
		İlkokul	-,339*	,139	,015
		Ortaokul	-,038	,150	,799
		Üniversite	,035	,137	,797
		Lisansüstü	,260	,201	,196
Üniversite	Okuryazar	-,284	,337	,400	
	İlkokul	-,374*	,146	,011	
	Ortaokul	-,073	,157	,640	
	Lise	-,035	,137	,797	
	Lisansüstü	,225	,206	,275	
Lisansüstü	Okuryazar	-,509	,367	,167	
	İlkokul	-,599*	,207	,004	
	Ortaokul	-,298	,215	,166	
	Lise	-,260	,201	,196	
	Üniversite	-,225	,206	,275	

Tablo 4. 19 Baba Eğitim Düzeyi ile Okul Kültürü Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devamı)

Okul kültürü	Baba Eğitim Düzeyi (A)	Baba Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	p
Okul kültürel normları	Okuryazar	İlkokul	,138	,318	,665
		Ortaokul	,201	,323	,534
		Lise	,369	,314	,242
		Üniversite	,411	,317	,196
		Lisansüstü	,436	,348	,211
	İlkokul	Okuryazar	-,138	,318	,665
		Ortaokul	,063	,149	,672
		Lise	,231	,131	,078
		Üniversite	,273*	,138	,048
		Lisansüstü	,298	,198	,133
	Ortaokul	Okuryazar	-,201	,323	,534
		İlkokul	-,063	,149	,672
		Lise	,168	,142	,237
		Üniversite	,210	,148	,157
		Lisansüstü	,235	,205	,253
	Lise	Okuryazar	-,369	,314	,242
İlkokul		-,231	,131	,078	
Ortaokul		-,168	,142	,237	
Üniversite		,042	,129	,744	
Lisansüstü		,067	,192	,727	
Üniversite	Okuryazar	-,411	,317	,196	
	İlkokul	-,273*	,138	,048	
	Ortaokul	-,210	,148	,157	
	Lise	-,042	,129	,744	
	Lisansüstü	,025	,197	,900	
Lisansüstü	Okuryazar	-,436	,348	,211	
	İlkokul	-,298	,198	,133	
	Ortaokul	-,235	,205	,253	
	Lise	-,067	,192	,727	
	Üniversite	-,025	,197	,900	
Okula aidiyet duygusu	Okuryazar	İlkokul	,093	,338	,782
		Ortaokul	,478	,343	,165
		Lise	,535	,334	,111
		Üniversite	,800*	,338	,018
		Lisansüstü	,397	,370	,284
	İlkokul	Okuryazar	-,093	,338	,782
		Ortaokul	,384*	,159	,016
		Lise	,441*	,139	,002
		Üniversite	,707*	,146	,000
		Lisansüstü	,303	,210	,150
	Ortaokul	Okuryazar	-,478	,343	,165
		İlkokul	-,384*	,159	,016
		Lise	,057	,151	,707
		Üniversite	,322*	,157	,041
		Lisansüstü	-,081	,218	,711
	Lise	Okuryazar	-,535	,334	,111
İlkokul		-,441*	,139	,002	
Ortaokul		-,057	,151	,707	
Üniversite		,266	,137	,054	
Lisansüstü		-,138	,204	,500	
Üniversite	Okuryazar	-,800*	,338	,018	
	İlkokul	-,707*	,146	,000	
	Ortaokul	-,322*	,157	,041	
	Lise	-,266	,137	,054	
	Lisansüstü	-,403	,209	,054	
Lisansüstü	Okuryazar	-,397	,370	,284	
	İlkokul	-,303	,210	,150	
	Ortaokul	,081	,218	,711	
	Lise	,138	,204	,500	
	Üniversite	,403	,209	,054	

* Bulunan farklılık 0,05 seviyesinde anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Tablo 4.19’da görülen LSD Post-Hoc Testi sonuçlarına göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul değerleri değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,383) = 2,268$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.19’da görülen sonuçlara göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları ortaokul veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul değerlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula karşı tutumdeğişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,383) = 2,870$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.19’da görülen sonuçlara göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula-çevre ilişkisi değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,383) = 2,402$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.19’da görülen sonuçlara göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul-çevre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul kültürel normları değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(5,383) = 1,413$; $p > ,05$.

Okula aidiyet duygusu değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,383) = 5,231$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.19’da görülen sonuçlara göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları ortaokul, lise veya üniversite mezunu olan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha çok aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra,

babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin, babaları okur-yazar olan veya ortaokul mezunu olan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha az aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür.

4.5. Araştırmanın Dördüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada, "Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, cinsiyetlerine, anne eğitim düzeyine, baba eğitim düzeyine, sınıf düzeylerine ve öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?" şeklinde ifade edilen dördüncü alt problemle ilgili verilerden elde edilen bulgular ve yorumları aşağıda verilmiştir. Araştırma değişkenlerinin öğrencilerin cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine ve okudukları okul türüne göre anlamlı değişimler yaşayıp yaşamadığı incelenmiştir. İlişkiler cinsiyet için bağımsız örneklem t testi, sınıf düzeyi ve okul türü için tek yönlü varyans analizi yöntemleriyle incelenecektir

Tablo 4. 20 Cinsiyet ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Bağımsız Örneklem T Testi Analizi Sonuçları

Portre değerler	Cinsiyet	N	Ort.	SS	t	p
Güç	Erkek	186	3,46	1,13	-,787	,432
	Kız	203	3,56	1,28		
Başarı	Erkek	186	4,40	1,06	,315	,753
	Kız	203	4,37	1,14		
Güvenlik	Erkek	186	4,62	,97	-3,144	,002
	Kız	203	4,92	,90		
İyilikseverlik	Erkek	186	4,50	,98	-2,318	,021
	Kız	203	4,73	,96		
Geleneksellik	Erkek	186	4,32	,91	-1,674	,095
	Kız	203	4,48	,96		
Evrenselcilik	Erkek	186	4,62	,94	-3,590	,000
	Kız	203	4,96	,93		
Öz yönelim	Erkek	186	4,47	,97	-2,092	,037
	Kız	203	4,68	1,05		
Uyarılım	Erkek	186	4,46	1,13	-4,412	,000
	Kız	203	4,94	,99		
Hazcılık	Erkek	186	4,43	1,05	-2,971	,003
	Kız	203	4,75	1,12		

Tablo 4.20’de görülen bağımsız örneklem t-test analizi sonuçlarına göre **güç değişkenine** göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $t = -,787$; $p > ,05$.

Başarı değişkenine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $t = -,396$; $p > ,05$.

Güvenlik değişkenine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $t = -3,144$; $p < ,05$. Buna göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre güvenlik değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

İyilikseverlik değişkenine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $t = -2,318$; $p < ,05$. Buna göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre iyilikseverlik değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

Geleneksellik değişkenine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $t = -1-674$; $p > ,05$.

Evrenselcilik değişkenine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $t = -3,590$; $p < ,05$. Buna göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre evrenselcilik değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

Öz yönelim değişkenine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $t = -2,092$; $p < ,05$. Buna göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre öz yönelim değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

Uyarılım değişkenine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $t = -4,412$; $p < ,05$. Buna göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

Hazcılık değişkenine göre öğrencilerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $t = -2,971$; $p < ,05$. Buna göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre hazcılık değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

Diğer boyutlarda ise puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Tablo 4. 21 Sınıf Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Portre değerler	Sınıf düzeyi	N	Ort.	SS	F	p
Güç	6. sınıf	121	3,64	1,26	,958	,385
	7. sınıf	134	3,44	1,20		
	8. sınıf	134	3,46	1,18		
Başarı	6. sınıf	121	4,51	1,15	1,610	,201
	7. sınıf	134	4,38	1,08		
	8. sınıf	134	4,27	1,07		
Güvenlik	6. sınıf	121	4,87	1,03	1,003	,368
	7. sınıf	134	4,76	,94		
	8. sınıf	134	4,70	,87		
İyilikseverlik	6. sınıf	121	4,68	,99	,629	,534
	7. sınıf	134	4,55	,96		
	8. sınıf	134	4,63	,97		
Geleneksellik	6. sınıf	121	4,50	,94	,868	,421
	7. sınıf	134	4,39	,97		
	8. sınıf	134	4,34	,90		
Evrenselcilik	6. sınıf	121	4,74	1,01	1,043	,353
	7. sınıf	134	4,89	,89		
	8. sınıf	134	4,75	,95		
Öz yönelim	6. sınıf	121	4,45	1,05	1,469	,231
	7. sınıf	134	4,64	1,02		
	8. sınıf	134	4,64	,97		
Uyarılım	6. sınıf	121	4,70	1,21	,287	,750
	7. sınıf	134	4,76	1,10		
	8. sınıf	134	4,67	,96		
Hazcılık	6. sınıf	121	4,62	1,15	,067	,935
	7. sınıf	134	4,57	1,10		
	8. sınıf	134	4,60	1,05		

Tablo 4.21’de görülen tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre güç değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = ,958$; $p > ,05$. Başarı değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = 1,610$; $p > ,05$. Güvenlik değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = 1,003$; $p > ,05$. İyilikseverlik değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = ,629$; $p > ,05$. Geleneksellik değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = ,868$; $p > ,05$. Evrenselcilik değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = 1,043$; $p > ,05$. Öz yönelim değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında

anlamli bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = 1,469$; $p > ,05$. Uyarılım değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamli bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = ,287$; $p > ,05$. Hazcılık değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamli bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = ,067$; $p > 0,05$.

Tablo 4. 22 Okul Türü ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları*

Portre değerler	Okul türü	N	Ort.	SS	F	p
Güç	Resmi ortaokul	71	3,44ab	1,21	3,228	,041
	Özel ortaokul	182	3,38a	1,21		
	İmam hatip ortaokulu	136	3,72b	1,20		
Başarı	Resmi ortaokul	71	4,47ab	1,07	3,314	,037
	Özel ortaokul	182	4,23a	1,11		
	İmam hatip ortaokulu	136	4,54b	1,09		
Güvenlik	Resmi ortaokul	71	4,85	,99	,568	,567
	Özel ortaokul	182	4,72	,84		
	İmam hatip ortaokulu	136	4,80	1,04		
İyilikseverlik	Resmi ortaokul	71	4,62	,94	,786	,456
	Özel ortaokul	182	4,56	,86		
	İmam hatip ortaokulu	136	4,70	1,13		
Geleneksellik	Resmi ortaokul	71	4,39	,90	2,729	,067
	Özel ortaokul	182	4,30	,87		
	İmam hatip ortaokulu	136	4,55	1,03		
Evrenselcilik	Resmi ortaokul	71	4,81	,82	,279	,757
	Özel ortaokul	182	4,76	,93		
	İmam hatip ortaokulu	136	4,84	1,03		
Öz yönelim	Resmi ortaokul	71	4,55	1,04	,064	,938
	Özel ortaokul	182	4,60	,94		
	İmam hatip ortaokulu	136	4,58	1,10		
Uyarılım	Resmi ortaokul	71	4,66	1,08	,419	,658
	Özel ortaokul	182	4,68	1,09		
	İmam hatip ortaokulu	136	4,78	1,09		
Hazcılık	Resmi ortaokul	71	4,47	1,17	1,930	,147
	Özel ortaokul	182	4,54	1,05		
	İmam hatip ortaokulu	136	4,74	1,11		

* Aynı harf grubuna giren ortalamalar arasında %5 düzeyinde farklılık yoktur

Tablo 4.22’de görülen tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre güç değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(2,386) = 3,228$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır.

Tablo 4. 23 Okul Türü ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları

Portre değerler	Okul türü (A)	Okul türü (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	p	
Güç	Resmi ortaokul	Özel ortaokul	,055	,169	,746	
		İmam hatip ortaokulu	-,284	,177	,109	
	Özel ortaokul	Resmi ortaokul	-,055	,169	,746	
		İmam hatip ortaokulu	-,339*	,137	,014	
	İmam hatip ortaokulu	Resmi ortaokul	,284	,177	,109	
		Özel ortaokul	,339*	,137	,014	
	Başarı	Resmi ortaokul	Özel ortaokul	,236	,153	,124
			İmam hatip ortaokulu	-,070	,160	,661
Özel ortaokul		Resmi ortaokul	-,236	,153	,124	
		İmam hatip ortaokulu	-,306*	,124	,014	
İmam hatip ortaokulu		Resmi ortaokul	,070	,160	,661	
		Özel ortaokul	,306*	,124	,014	

* Bulunan farklılık,05 seviyesinde anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Tablo 4.23’te görülen sonuçlara göre imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilerin, özel ortaokulda okuyan öğrencilere göre güç değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

Başarı değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(2,386) = 3,314$; $p > ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır.

Tablo 4.23'te görülen sonuçlara göre imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilerin, özel ortaokulda okuyan öğrencilere göre başarı değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. Güvenlik değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = ,568$; $p > ,05$. İyilikseverlik değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = ,786$; $p > ,05$.

Geleneksellik değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = 2,729$; $p > ,05$.

Evrenselcilik değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = ,279$; $p > ,05$.

Özyönelim değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = ,064$; $p > ,05$.

Uyarılım değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = ,419$; $p > ,05$. Hazcılık değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(2,386) = 1,930$; $p > ,05$.

Tablo 4. 24 Anne Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Portre değerler	Anne Eğitim Düzeyi	N	Ort.	SS	F	P
Güç	Okuryazar	12	3,58	1,35	,564	,728
	İlkokul	131	3,55	1,24		
	Ortaokul	79	3,52	1,21		
	Lise	91	3,50	1,20		
	Üniversite	64	3,51	1,23		
	Lisansüstü	12	2,94	,84		
Başarı	Okuryazar	389	3,51	1,21	,772	,570
	İlkokul	12	4,33	1,15		
	Ortaokul	131	4,53	1,06		
	Lise	79	4,29	1,23		
	Üniversite	91	4,34	1,08		
	Lisansüstü	64	4,31	1,03		
Güvenlik	Okuryazar	12	4,17	1,13	2,823	,016
	İlkokul	389	4,38	1,10		
	Ortaokul	12	4,22	1,20		
	Lise	131	4,95	,90		
	Üniversite	79	4,69	1,06		
	Lisansüstü	91	4,62	,96		
İyilikseverlik	Okuryazar	64	4,91	,73	1,512	,185
	İlkokul	12	4,53	,88		
	Ortaokul	389	4,78	,94		
	Lise	12	4,38	1,10		
	Üniversite	131	4,75	,95		
	Lisansüstü	79	4,45	1,18		

Tablo 4. 24 Anne Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Anne Eğitim Düzeyi	N	Ort.	SS	F	P
Geleneksellik	Okuryazar	91	4,62	,84	2,988	,012
	İlkokul	64	4,67	,75		
	Ortaokul	12	4,23	1,46		
	Lise	389	4,62	,97		
	Üniversite	12	4,00	1,06		
	Lisansüstü	131	4,64	,90		
Evrenselcilik	Okuryazar	79	4,23	1,02	1,690	,136
	İlkokul	91	4,34	,93		
	Ortaokul	64	4,37	,85		
	Lise	12	4,17	,71		
	Üniversite	389	4,41	,94		
	Lisansüstü	12	4,46	1,01		
Öz yönelim	Okuryazar	131	4,95	,93	1,254	,283
	İlkokul	79	4,65	1,07		
	Ortaokul	91	4,76	,83		
	Lise	64	4,84	,95		
	Üniversite	12	4,47	1,00		
	Lisansüstü	389	4,80	,95		
Uyarılım	Okuryazar	12	4,21	1,15	3,539	,004
	İlkokul	131	4,69	,95		
	Ortaokul	79	4,39	1,17		
	Lise	91	4,59	,99		
	Üniversite	64	4,62	,97		
	Lisansüstü	12	4,69	,78		

Tablo 4. 24 Anne Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Anne Eğitim Düzeyi	N	Ort.	SS	F	P
Hazcılık	Okuryazar	389	4,58	1,01	1,526	,181
	İlkokul	12	4,08	1,30		
	Ortaokul	131	4,89	,91		
	Lise	79	4,49	1,24		
	Üniversite	91	4,71	1,14		
	Lisansüstü	64	4,85	1,01		

Tablo 4.24’de görülen tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre güç değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(5,383) = ,564$; $p > ,05$.

Başarı değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(5,383) = ,772$; $p > ,05$.

Güvenlik değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,383) = 2,823$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır.

Tablo 4. 25 Anne Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları

Portre değerler	Anne Eğitim Düzeyi (A)	Anne Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	p
Güç	Okuryazar	İlkokul	,029	,367	,938
		Ortaokul	,064	,377	,865
		Lise	,080	,374	,831
		Üniversite	,073	,383	,849
		Lisansüstü	,639	,497	,199
	İlkokul	Okuryazar	-,029	,367	,938
		Ortaokul	,036	,173	,837
		Lise	,051	,166	,759
		Üniversite	,044	,186	,812
		Lisansüstü	,610	,367	,097
	Ortaokul	Okuryazar	-,064	,377	,865
		İlkokul	-,036	,173	,837
		Lise	,015	,187	,935
		Üniversite	,009	,205	,967
		Lisansüstü	,575	,377	,128
	Lise	Okuryazar	-,080	,374	,831
		İlkokul	-,051	,166	,759
		Ortaokul	-,015	,187	,935
		Üniversite	-,007	,199	,973
		Lisansüstü	,559	,374	,135
	Üniversite	Okuryazar	-,073	,383	,849
		İlkokul	-,044	,186	,812
		Ortaokul	-,009	,205	,967
		Lise	,007	,199	,973
Lisansüstü		,566	,383	,140	
Lisansüstü	Okuryazar	-,639	,497	,199	
	İlkokul	-,610	,367	,097	
	Ortaokul	-,575	,377	,128	
	Lise	-,559	,374	,135	
	Üniversite	-,566	,383	,140	
Başarı	Okuryazar	İlkokul	-,197	,332	,553
		Ortaokul	,045	,341	,894
		Lise	-,005	,338	,987
		Üniversite	,025	,347	,943
		Lisansüstü	,167	,450	,711
	İlkokul	Okuryazar	,197	,332	,553
		Ortaokul	,243	,157	,123
		Lise	,192	,150	,203
		Üniversite	,222	,168	,187
		Lisansüstü	,364	,332	,274
	Ortaokul	Okuryazar	-,045	,341	,894
		İlkokul	-,243	,157	,123
		Lise	-,051	,169	,764
		Üniversite	-,021	,185	,911
		Lisansüstü	,121	,341	,722
	Lise	Okuryazar	,005	,338	,987
		İlkokul	-,192	,150	,203
		Ortaokul	,051	,169	,764
		Üniversite	,030	,180	,867
		Lisansüstü	,172	,338	,611
	Üniversite	Okuryazar	-,025	,347	,943
		İlkokul	-,222	,168	,187
		Ortaokul	,021	,185	,911
		Lise	-,030	,180	,867
Lisansüstü		,142	,347	,682	
Lisansüstü	Okuryazar	-,167	,450	,711	
	İlkokul	-,364	,332	,274	
	Ortaokul	-,121	,341	,722	
	Lise	-,172	,338	,611	
	Üniversite	-,142	,347	,682	

Tablo 4. 25 Anne Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Anne Eğitim Düzeyi (A)	Anne Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	p
Güvenlik	Okuryazar	İlkokul	-,730*	,281	,010
		Ortaokul	-,473	,289	,103
		Lise	-,401	,286	,162
		Üniversite	-,693*	,293	,019
		Lisansüstü	-,317	,381	,406
	İlkokul	Okuryazar	,730*	,281	,010
		Ortaokul	,257	,133	,054
		Lise	,329*	,127	,010
		Üniversite	,037	,142	,794
		Lisansüstü	,413	,281	,143
	Ortaokul	Okuryazar	,473	,289	,103
		İlkokul	-,257	,133	,054
		Lise	,071	,143	,619
		Üniversite	-,220	,157	,161
		Lisansüstü	,156	,289	,590
	Lise	Okuryazar	,401	,286	,162
		İlkokul	-,329*	,127	,010
		Ortaokul	-,071	,143	,619
		Üniversite	-,291	,152	,056
		Lisansüstü	,085	,286	,768
Üniversite	Okuryazar	,693*	,293	,019	
	İlkokul	-,037	,142	,794	
	Ortaokul	,220	,157	,161	
	Lise	,291	,152	,056	
	Lisansüstü	,376	,293	,201	
Lisansüstü	Okuryazar	,317	,381	,406	
	İlkokul	-,413	,281	,143	
	Ortaokul	-,156	,289	,590	
	Lise	-,085	,286	,768	
	Üniversite	-,376	,293	,201	
İyilikseverlik	Okuryazar	İlkokul	-,375	,293	,201
		Ortaokul	-,078	,301	,797
		Lise	-,243	,298	,415
		Üniversite	-,293	,305	,338
		Lisansüstü	,146	,396	,713
	İlkokul	Okuryazar	,375	,293	,201
		Ortaokul	,297*	,138	,032
		Lise	,132	,133	,320
		Üniversite	,082	,148	,580
		Lisansüstü	,521	,293	,076
	Ortaokul	Okuryazar	,078	,301	,797
		İlkokul	-,297*	,138	,032
		Lise	-,166	,149	,268
		Üniversite	-,215	,163	,188
		Lisansüstü	,223	,301	,458
	Lise	Okuryazar	,243	,298	,415
		İlkokul	-,132	,133	,320
		Ortaokul	,166	,149	,268
		Üniversite	-,050	,158	,753
		Lisansüstü	,389	,298	,193
Üniversite	Okuryazar	,293	,305	,338	
	İlkokul	-,082	,148	,580	
	Ortaokul	,215	,163	,188	
	Lise	,050	,158	,753	
	Lisansüstü	,439	,305	,152	
Lisansüstü	Okuryazar	-,146	,396	,713	
	İlkokul	-,521	,293	,076	
	Ortaokul	-,223	,301	,458	
	Lise	-,389	,298	,193	
	Üniversite	-,439	,305	,152	

Tablo 4. 25 Anne Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Anne Eğitim Düzeyi (A)	Anne Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	p
Geleneksellik	Okuryazar	İlkokul	-,635*	,279	,023
		Ortaokul	-,223	,287	,437
		Lise	-,335	,284	,239
		Üniversite	-,367	,291	,209
		Lisansüstü	-,163	,378	,666
	İlkokul	Okuryazar	,635*	,279	,023
		Ortaokul	,412*	,132	,002
		Lise	,300*	,126	,018
		Üniversite	,269	,141	,057
		Lisansüstü	,472	,279	,091
	Ortaokul	Okuryazar	,223	,287	,437
		İlkokul	-,412*	,132	,002
		Lise	-,112	,142	,431
		Üniversite	-,144	,156	,357
		Lisansüstü	,060	,287	,835
	Lise	Okuryazar	,335	,284	,239
		İlkokul	-,300*	,126	,018
		Ortaokul	,112	,142	,431
		Üniversite	-,031	,151	,835
		Lisansüstü	,172	,284	,546
	Üniversite	Okuryazar	,367	,291	,209
		İlkokul	-,269	,141	,057
		Ortaokul	,144	,156	,357
		Lise	,031	,151	,835
Lisansüstü		,203	,291	,485	
Lisansüstü	Okuryazar	,163	,378	,666	
	İlkokul	-,472	,279	,091	
	Ortaokul	-,060	,287	,835	
	Lise	-,172	,284	,546	
	Üniversite	-,203	,291	,485	
Evrenselcilik	Okuryazar	İlkokul	-,490	,285	,086
		Ortaokul	-,195	,293	,505
		Lise	-,298	,290	,305
		Üniversite	-,383	,297	,198
		Lisansüstü	-,014	,386	,971
	İlkokul	Okuryazar	,490	,285	,086
		Ortaokul	,295*	,135	,029
		Lise	,192	,129	,138
		Üniversite	,107	,144	,457
		Lisansüstü	,476	,285	,096
	Ortaokul	Okuryazar	,195	,293	,505
		İlkokul	-,295*	,135	,029
		Lise	-,103	,145	,479
		Üniversite	-,188	,159	,239
		Lisansüstü	,181	,293	,536
	Lise	Okuryazar	,298	,290	,305
		İlkokul	-,192	,129	,138
		Ortaokul	,103	,145	,479
		Üniversite	-,085	,154	,584
		Lisansüstü	,284	,290	,328
	Üniversite	Okuryazar	,383	,297	,198
		İlkokul	-,107	,144	,457
		Ortaokul	,188	,159	,239
		Lise	,085	,154	,584
Lisansüstü		,369	,297	,215	
Lisansüstü	Okuryazar	,014	,386	,971	
	İlkokul	-,476	,285	,096	
	Ortaokul	-,181	,293	,536	
	Lise	-,284	,290	,328	
	Üniversite	-,369	,297	,215	

Tablo 4. 25 Anne Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Anne Eğitim Düzeyi (A)	Anne Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	p
Özyönelim	Okuryazar	İlkokul	-,484	,306	,114
		Ortaokul	-,181	,314	,565
		Lise	-,382	,311	,220
		Üniversite	-,413	,319	,196
		Lisansüstü	-,479	,414	,247
	İlkokul	Okuryazar	,484	,306	,114
		Ortaokul	,303*	,144	,036
		Lise	,101	,138	,463
	Ortaokul	Üniversite	,071	,154	,646
		Lisansüstü	,005	,306	,988
		Okuryazar	,181	,314	,565
	Lise	İlkokul	-,303*	,144	,036
		Ortaokul	-,201	,156	,197
		Üniversite	-,232	,170	,174
	Üniversite	Lisansüstü	-,298	,314	,343
		Okuryazar	,382	,311	,220
		İlkokul	-,101	,138	,463
	Lisansüstü	Ortaokul	,201	,156	,197
		Üniversite	-,030	,165	,854
		Lisansüstü	-,097	,311	,756
	Okuryazar	Ortaokul	,413	,319	,196
		İlkokul	-,071	,154	,646
		Üniversite	,232	,170	,174
	İlkokul	Lise	,030	,165	,854
Lisansüstü		-,066	,319	,835	
Okuryazar		,479	,414	,247	
Üniversite	İlkokul	-,005	,306	,988	
	Ortaokul	,298	,314	,343	
	Lise	,097	,311	,756	
Okuryazar	Üniversite	,066	,319	,835	
	İlkokul	-,811*	,322	,012	
	Ortaokul	-,408	,331	,218	
İlkokul	Lise	-,627	,328	,057	
	Üniversite	-,766*	,336	,023	
	Lisansüstü	,083	,436	,849	
Ortaokul	Okuryazar	,811*	,322	,012	
	Ortaokul	,403*	,152	,008	
	Lise	,184	,146	,209	
Üniversite	Üniversite	,045	,163	,781	
	Lisansüstü	,894*	,322	,006	
	Okuryazar	,408	,331	,218	
Okuryazar	İlkokul	-,403*	,152	,008	
	Lise	-,219	,164	,183	
	Üniversite	-,357*	,180	,048	
Lise	Lisansüstü	,492	,331	,139	
	Okuryazar	,627	,328	,057	
	İlkokul	-,184	,146	,209	
Üniversite	Ortaokul	,219	,164	,183	
	Üniversite	-,138	,174	,428	
	Lisansüstü	,711*	,328	,031	
Okuryazar	Okuryazar	,766*	,336	,023	
	İlkokul	-,045	,163	,781	
	Ortaokul	,357*	,180	,048	
Lisansüstü	Lise	,138	,174	,428	
	Lisansüstü	,849*	,336	,012	
	Okuryazar	-,083	,436	,849	
Okuryazar	İlkokul	-,894*	,322	,006	
	Ortaokul	-,492	,331	,139	
	Lise	-,711*	,328	,031	
Üniversite	Üniversite	-,849*	,336	,012	

Tablo 4. 25 Anne Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları(devamı)

Portre değerler	Anne Eğitim Düzeyi (A)	Anne Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	p
Hazırlık	Okuryazar	İlkokul	-,544	,330	,100
		Ortaokul	-,460	,339	,176
		Lise	-,544	,336	,106
		Üniversite	-,353	,344	,306
		Lisansüstü	,139	,447	,756
	İlkokul	Okuryazar	,544	,330	,100
		Ortaokul	,084	,156	,590
		Lise	,000	,149	01,000
		Üniversite	,191	,167	,253
		Lisansüstü	,683*	,330	,039
	Ortaokul	Okuryazar	,460	,339	,176
		İlkokul	-,084	,156	,590
		Lise	-,084	,168	,618
		Üniversite	,107	,184	,562
		Lisansüstü	,599	,339	,078
	Lise	Okuryazar	,544	,336	,106
		İlkokul	,000	,149	1,000
		Ortaokul	,084	,168	,618
		Üniversite	,191	,179	,286
		Lisansüstü	,683*	,336	,043
	Üniversite	Okuryazar	,353	,344	,306
		İlkokul	-,191	,167	,253
		Ortaokul	-,107	,184	,562
		Lise	-,191	,179	,286
Lisansüstü		,492	,344	,154	
Lisansüstü	Okuryazar	-,139	,447	,756	
	İlkokul	-,683*	,330	,039	
	Ortaokul	-,599	,339	,078	
	Lise	-,683*	,336	,043	
	Üniversite	-,492	,344	,154	

* Bulunan farklılık ,05 seviyesinde anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.25’de Anne Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.25’de görülen sonuçlara göre annesi okur-yazar olan öğrencilerin, annesi ilkokul veya üniversite mezunu öğrencilere göre güvenlik değerine anlamlı bir şekilde daha az önem verdiği söylenebilir. Bunun yanı sıra, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin, annesi lise mezunu öğrencilere göre güvenlik değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

İyilikseverlik değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(5,383) = 1,512$; $p > ,05$.

Geleneksellik değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,383) = 2,988$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Tablo 4.25’de görülen sonuçlara göre annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan, ortaokul mezunu veya lise mezunu olan öğrencilere göre geleneksellik değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

Evrenselcilik değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır, $F(5,383) = 1,690$; $p > ,05$.

Öz yönelim değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır, $F(5,383) = 1,254$; $p > ,05$.

Uyarılım değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,383) = 3,539$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır.

Tablo 4.25’de görülen sonuçlara göre annesi lisansüstü mezunu olan öğrencilerin, annesi ilkokul, lise veya üniversite mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha az önem verdiği söylenebilir. Bunun yanı sıra, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan veya lise mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. Son olarak, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan veya ortaokul mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

Hazcılık değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır, $F(5,383) = 1,526$; $p > ,05$.

Bunun yanı sıra, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan veya lise mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. Son olarak, annesi ilkokul mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan veya ortaokul mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

Tablo 4. 26 Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Portre değerler	Baba Eğitim Düzeyi	N	Ort.	SS	F	p
Güç	Okuryazar	9	3,96	1,38	1,413	,219
	İlkokul	85	3,39	1,14		
	Ortaokul	65	3,56	1,14		
	Lise	111	3,68	1,25		
	Üniversite	89	3,31	1,29		
	Lisansüstü	29	3,60	1,15		
Başarı	Okuryazar	9	4,83	1,00	,884	,492
	İlkokul	85	4,43	1,03		
	Ortaokul	65	4,33	1,20		
	Lise	111	4,48	1,14		
	Üniversite	89	4,23	1,00		
	Lisansüstü	29	4,32	1,26		
Güvenlik	Okuryazar	9	4,77	1,04	,908	,476
	İlkokul	85	4,69	1,06		
	Ortaokul	65	4,68	1,13		
	Lise	111	4,91	,89		
	Üniversite	89	4,82	,75		
	Lisansüstü	29	4,63	,86		
İyilikseverlik	Okuryazar	9	4,97	,59	1,835	,105
	İlkokul	85	4,73	,99		
	Ortaokul	65	4,33	1,25		
	Lise	111	4,69	,93		
	Üniversite	89	4,58	,80		
	Lisansüstü	29	4,69	,90		

Tablo 4. 26 Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Baba Eğitim Düzeyi	N	Ort.	SS	F	p
Geleneksellik	Okuryazar	9	4,70	,79	,922	,466
	İlkokul	85	4,49	,98		
	Ortaokul	65	4,35	1,11		
	Lise	111	4,49	,83		
	Üniversite	89	4,31	,91		
	Lisansüstü	29	4,24	,86		
Evrenselcilik	Okuryazar	9	5,00	,62	1,663	,143
	İlkokul	85	4,79	1,00		
	Ortaokul	65	4,54	1,08		
	Lise	111	4,95	,87		
	Üniversite	89	4,76	,96		
	Lisansüstü	29	4,85	,76		
Öz yönelim	Okuryazar	9	4,69	1,19	2,689	,021
	İlkokul	85	4,50	,99		
	Ortaokul	65	4,21	1,19		
	Lise	111	4,73	,97		
	Üniversite	89	4,69	,89		
	Lisansüstü	29	4,70	1,02		
Uyarılım	Okuryazar	9	4,89	1,07	1,604	,158
	İlkokul	85	4,70	1,01		
	Ortaokul	65	4,47	1,21		
	Lise	111	4,85	1,12		
	Üniversite	89	4,81	,95		
	Lisansüstü	29	4,44	1,19		

Tablo 4. 26 Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Baba Eğitim Düzeyi	N	Ort.	SS	F	p
Hazcılık	Okuryazar	9	4,48	1,13	2,193	,054
	İlkokul	85	4,74	1,07		
	Ortaokul	65	4,32	1,19		
	Lise	111	4,80	1,08		
	Üniversite	89	4,48	1,04		
	Lisansüstü	29	4,49	1,09		

Tablo 4.26’de görülen tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre:

Güç değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(5,382) = 1,413$; $p > ,05$.

Başarı değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(5,382) = ,884$; $p > ,05$.

Güvenlik değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(5,382) = ,908$; $p > ,05$.

İyilikseverlik değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(5,382) = 1,835$; $p > ,05$.

Geleneksellik değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(5,382) = ,922$; $p > ,05$.

Evrenselcilik değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(5,382) = 1,663$; $p > ,05$.

Öz yönelim değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, $F(5,382) = 2,689$; $p < ,05$. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır.

Tablo 4. 27 Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları

Portre değerler	Baba Eğitim Düzeyi (A)	Baba Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama fark (A - B)	Std. Hata	p
Güç	Okuryazar	İlkokul	,577	,425	,175
		Ortaokul	,399	,431	,355
		Lise	,283	,420	,501
		Üniversite	,654	,424	,124
		Lisansüstü	,365	,462	,430
	İlkokul	Okuryazar	-,577	,425	,175
		Ortaokul	-,178	,200	,374
		Lise	-,294	,175	,093
		Üniversite	,077	,184	,674
		Lisansüstü	-,211	,261	,418
Ortaokul	Okuryazar	-,399	,431	,355	
	İlkokul	,178	,200	,374	
	Lise	-,116	,189	,540	
	Üniversite	,255	,198	,198	
	Lisansüstü	-,034	,271	,901	
Lise	Okuryazar	-,283	,420	,501	
	İlkokul	,294	,175	,093	
	Ortaokul	,116	,189	,540	
	Üniversite	,371*	,172	,032	
	Lisansüstü	,082	,253	,744	
Üniversite	Okuryazar	-,654	,424	,124	
	İlkokul	-,077	,184	,674	
	Ortaokul	-,255	,198	,198	
	Lise	-,371*	,172	,032	
	Lisansüstü	-,289	,259	,266	
Lisansüstü	Okuryazar	-,365	,462	,430	
	İlkokul	,211	,261	,418	
	Ortaokul	,034	,271	,901	
	Lise	-,082	,253	,744	
	Üniversite	,289	,259	,266	

Tablo 4. 27 Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Baba Eğitim Düzeyi (A)	Baba Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama		
			fark (A - B)	Std. Hata	p
Başarı	Okuryazar	İlkokul	,402	,386	,299
		Ortaokul	,500	,392	,203
		Lise	,356	,382	,352
		Üniversite	,603	,386	,119
		Lisansüstü	,514	,421	,222
		Okuryazar	-,402	,386	,299
		Ortaokul	,098	,182	,590
		Lise	-,046	,159	,772
		Üniversite	,201	,167	,230
		Lisansüstü	,112	,237	,636
		Okur yazar	-,500	,392	,203
		İlkokul	-,098	,182	,590
	Ortaokul	Lise	-,144	,172	,403
		Üniversite	,103	,180	,567
		Lisansüstü	,014	,246	,953
		Okuryazar	-,356	,382	,352
		İlkokul	,046	,159	,772
		Lise	,144	,172	,403
	Lise	Üniversite	,247	,157	,116
		Lisansüstü	,159	,230	,491
		Okuryazar	-,603	,386	,119
		İlkokul	-,201	,167	,230
		Ortaokul	-,103	,180	,567
		Lise	-,247	,157	,116
Üniversite	Lisansüstü	-,089	,236	,707	
	Okuryazar	-,514	,421	,222	
	İlkokul	-,112	,237	,636	
	Ortaokul	-,014	,246	,953	
Lisansüstü	Lise	-,159	,230	,491	
	Üniversite	,089	,236	,707	

Tablo 4. 27 Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Baba Eğitim Düzeyi (A)	Baba Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama		
			fark (A - B)	Std. Hata	p
Güvenlik	Okuryazar	İlkokul	,083	,331	,801
		Ortaokul	,096	,336	,776
		Lise	-,136	,327	,678
		Üniversite	-,050	,331	,879
		Lisansüstü	,145	,361	,689
	İlkokul	Okuryazar	-,083	,331	,801
		Ortaokul	,012	,156	,938
		Lise	-,219	,136	,108
		Üniversite	-,134	,143	,352
		Lisansüstü	,061	,203	,763
	Ortaokul	Okuryazar	-,096	,336	,776
		İlkokul	-,012	,156	,938
		Lise	-,231	,148	,118
		Üniversite	-,146	,154	,345
		Lisansüstü	,049	,211	,816
	Lise	Okuryazar	,136	,327	,678
		İlkokul	,219	,136	,108
		Ortaokul	,231	,148	,118
		Üniversite	,086	,134	,525
		Lisansüstü	,281	,197	,155
	Üniversite	Okuryazar	,050	,331	,879
		İlkokul	,134	,143	,352
		Ortaokul	,146	,154	,345
		Lise	-,086	,134	,525
Lisansüstü		,195	,202	,335	
Lisansüstü	Okuryazar	-,145	,361	,689	
	İlkokul	-,061	,203	,763	
	Ortaokul	-,049	,211	,816	
	Lise	-,281	,197	,155	
	Üniversite	-,195	,202	,335	

Tablo 4. 27 Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Baba Eğitim Düzeyi (A)	Baba Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama		
			fark (A - B)	Std. Hata	p
İyilikseverlik	Okuryazar	İlkokul	,241	,340	,479
		Ortaokul	,645	,345	,062
		Lise	,281	,336	,404
		Üniversite	,395	,339	,244
		Lisansüstü	,283	,370	,446
	İlkokul	Okuryazar	-,241	,340	,479
		Ortaokul	,404*	,160	,012
		Lise	,040	,140	,775
		Üniversite	,155	,147	,294
		Lisansüstü	,042	,209	,842
	Ortaokul	Okuryazar	-,645	,345	,062
		İlkokul	-,404*	,160	,012
		Lise	-,365*	,151	,017
		Üniversite	-,250	,158	,115
		Lisansüstü	-,363	,217	,095
	Lise	Okuryazar	-,281	,336	,404
		İlkokul	-,040	,140	,775
		Ortaokul	,365*	,151	,017
		Üniversite	,115	,138	,406
		Lisansüstü	,002	,202	,993
	Üniversite	Okuryazar	-,395	,339	,244
		İlkokul	-,155	,147	,294
		Ortaokul	,250	,158	,115
		Lise	-,115	,138	,406
Lisansüstü		-,113	,207	,586	
Lisansüstü	Okuryazar	-,283	,370	,446	
	İlkokul	-,042	,209	,842	
	Ortaokul	,363	,217	,095	
	Lise	-,002	,202	,993	
	Üniversite	,113	,207	,586	

Tablo 4. 27 Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Baba Eğitim Düzeyi (A)	Baba Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama		
			fark (A - B)	Std. Hata	p
Geleneksellik	Okuryazar	İlkokul	,209	,328	,523
		Ortaokul	,344	,332	,301
		Lise	,210	,324	,518
		Üniversite	,394	,327	,229
		Lisansüstü	,462	,357	,196
	İlkokul	Okuryazar	-,209	,328	,523
		Ortaokul	,135	,154	,382
		Lise	,000	,135	,997
		Üniversite	,184	,142	,194
		Lisansüstü	,253	,201	,209
	Ortaokul	Okuryazar	-,344	,332	,301
		İlkokul	-,135	,154	,382
		Lise	-,134	,146	,358
		Üniversite	,050	,152	,745
		Lisansüstü	,118	,209	,573
	Lise	Okuryazar	-,210	,324	,518
		İlkokul	,000	,135	,997
		Ortaokul	,134	,146	,358
		Üniversite	,184	,133	,168
		Lisansüstü	,252	,195	,196
Üniversite	Okuryazar	-,394	,327	,229	
	İlkokul	-,184	,142	,194	
	Ortaokul	-,050	,152	,745	
	Lise	-,184	,133	,168	
	Lisansüstü	,068	,200	,733	
Lisansüstü	Okuryazar	-,462	,357	,196	
	İlkokul	-,253	,201	,209	
	Ortaokul	-,118	,209	,573	
	Lise	-,252	,195	,196	
	Üniversite	-,068	,200	,733	

Tablo 4. 27 Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Baba Eğitim Düzeyi (A)	Baba Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama		
			fark (A - B)	Std. Hata	p
Evrenselcilik	Okuryazar	İlkokul	,215	,332	,517
		Ortaokul	,455	,337	,177
		Lise	,047	,328	,886
		Üniversite	,244	,331	,462
		Lisansüstü	,149	,361	,679
	İlkokul	Okuryazar	-,215	,332	,517
		Ortaokul	,240	,156	,124
		Lise	-,168	,136	,219
		Üniversite	,029	,143	,840
		Lisansüstü	-,065	,203	,748
	Ortaokul	Okuryazar	-,455	,337	,177
		İlkokul	-,240	,156	,124
		Lise	-,408*	,148	,006
		Üniversite	-,211	,154	,172
		Lisansüstü	-,306	,211	,149
	Lise	Okuryazar	-,047	,328	,886
		İlkokul	,168	,136	,219
		Ortaokul	,408*	,148	,006
		Üniversite	,197	,135	,145
		Lisansüstü	,102	,197	,605
Üniversite	Okuryazar	-,244	,331	,462	
	İlkokul	-,029	,143	,840	
	Ortaokul	,211	,154	,172	
	Lise	-,197	,135	,145	
	Lisansüstü	-,094	,202	,641	
Lisansüstü	Okuryazar	-,149	,361	,679	
	İlkokul	,065	,203	,748	
	Ortaokul	,306	,211	,149	
	Lise	-,102	,197	,605	
	Üniversite	,094	,202	,641	

Tablo 4. 27 Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Baba Eğitim Düzeyi (A)	Baba Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama		
			fark (A - B)	Std. Hata	p
Özyönelim	Okuryazar	İlkokul	,192	,352	,587
		Ortaokul	,487	,357	,174
		Lise	-,032	,348	,926
		Üniversite	,001	,352	,999
		Lisansüstü	-,004	,384	,992
	İlkokul	Okuryazar	-,192	,352	,587
		Ortaokul	,295	,166	,075
		Lise	-,224	,145	,123
		Üniversite	-,191	,152	,211
		Lisansüstü	-,195	,216	,367
	Ortaokul	Okuryazar	-,487	,357	,174
		İlkokul	-,295	,166	,075
Lise		-,519*	,157	,001	
Üniversite		-,486*	,164	,003	
Lisansüstü		-,491*	,224	,029	
Lise	Okuryazar	,032	,348	,926	
	İlkokul	,224	,145	,123	
	Ortaokul	,519*	,157	,001	
	Üniversite	,033	,143	,818	
	Lisansüstü	,028	,210	,892	
Üniversite	Okuryazar	-,001	,352	,999	
	İlkokul	,191	,152	,211	
	Ortaokul	,486*	,164	,003	
	Lise	-,033	,143	,818	
	Lisansüstü	-,004	,215	,983	
Lisansüstü	Okuryazar	,004	,384	,992	
	İlkokul	,195	,216	,367	
	Ortaokul	,491*	,224	,029	
	Lise	-,028	,210	,892	
	Üniversite	,004	,215	,983	

Tablo 4. 27 Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Baba Eğitim Düzeyi (A)	Baba Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama		
			fark (A - B)	Std. Hata	p
Uyarılım	Okuryazar	İlkokul	,193	,379	,611
		Ortaokul	,422	,385	,273
		Lise	,041	,375	,914
		Üniversite	,076	,378	,841
		Lisansüstü	,452	,413	,274
		Okuryazar	-,193	,379	,611
	İlkokul	Ortaokul	,229	,178	,199
		Lise	-,152	,156	,329
		Üniversite	-,117	,164	,477
		Lisansüstü	,259	,233	,266
		Okuryazar	-,422	,385	,273
		İlkokul	-,229	,178	,199
	Ortaokul	Lise	-,382*	,169	,024
		Üniversite	-,346	,176	,051
		Lisansüstü	,030	,241	,902
		Okuryazar	-,041	,375	,914
		İlkokul	,152	,156	,329
		Lise	,382*	,169	,024
	Lise	Üniversite	,036	,154	,817
		Lisansüstü	,412	,225	,069
		Okuryazar	-,076	,378	,841
		İlkokul	,117	,164	,477
		Ortaokul	,346	,176	,051
		Lise	-,036	,154	,817
Üniversite	Lisansüstü	,376	,231	,105	
	Okuryazar	-,452	,413	,274	
	İlkokul	-,259	,233	,266	
	Ortaokul	-,030	,241	,902	
	Lise	-,412	,225	,069	
	Üniversite	-,376	,231	,105	

Tablo 4. 27 Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik LSD Post-Hoc Testi Sonuçları (devamı)

Portre değerler	Baba Eğitim Düzeyi (A)	Baba Eğitim Düzeyi (B)	Ortalama		
			fark (A - B)	Std. Hata	p
Hazırlık	Okuryazar	İlkokul	-,256	,382	,503
		Ortaokul	,166	,387	,668
		Lise	-,317	,377	,401
		Üniversite	,002	,381	,996
		Lisansüstü	-,013	,415	,975
		Okuryazar	,256	,382	,503
	İlkokul	Ortaokul	,422*	,179	,019
		Lise	-,062	,157	,695
		Üniversite	,258	,165	,119
		Lisansüstü	,243	,234	,300
		Okuryazar	-,166	,387	,668
		İlkokul	-,422*	,179	,019
Ortaokul	Lise	-,483*	,170	,005	
	Üniversite	-,164	,178	,356	
	Lisansüstü	-,179	,243	,462	
	Okuryazar	,317	,377	,401	
	İlkokul	,062	,157	,695	
	Lise	,483*	,170	,005	
Lise	Üniversite	,319*	,155	,040	
	Lisansüstü	,305	,227	,181	
	Okuryazar	-,002	,381	,996	
	İlkokul	-,258	,165	,119	
	Ortaokul	,164	,178	,356	
	Lise	-,319*	,155	,040	
Üniversite	Lisansüstü	-,015	,233	,949	
	Okuryazar	,013	,415	,975	
	İlkokul	-,243	,234	,300	
	Ortaokul	,179	,243	,462	
	Lise	-,305	,227	,181	
	Üniversite	,015	,233	,949	

* Bulunan farklılık ,05 seviyesinde anlamlı olarak farklılık göstermektedir.

Baba Eğitim Düzeyi ile Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçlarına göre sadece öz yönelim değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur,

Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Sonuçlar tablo 4.27’de verilmiştir.

Tablo 4.27’de görülen sonuçlara göre babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin, babası lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öz yönelim değerine anlamlı bir şekilde daha az önem verdiği söylenebilir.

Uyarılım değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(5,382) = 1,604$; $p >,05$.

Hazcılık değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, $F(5,382) = 2,193$; $p >,05$.

Ulaşılan sonuçlara göre babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin, babası lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öz yönelim değerine anlamlı bir şekilde daha az önem verdiği söylenebilir.

4.6. Araştırmanın Beşinci Alt Problemine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, "*Öğrencilerin bireysel değerler ölçeği alt testi sonuçları ile okul kültürü alt testleri sonuçları arasında anlamlı bir ilişki varmıdır?*" şeklinde ifade edilen beşinci alt problemle ilgili öğrencilerin okul kültürü ve portre değerler ölçeklerinin alt boyutları arasındaki ilişkiye Pearson korelasyon analizi yöntemiyle bakılmıştır.

Verilerden elde edilen bulgular ve yorumları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4. 28 Okul Kültürü ve Portre Değerler Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

		Öğretmene karşı tutum	Okul değerleri	Okula karşı tutum	Okul-çevre ilişkisi	Okul kültürel normları	Okula aidiyet duygusu
Güç	r	,021	-,075	,006	-,015	,045	,067
	p	,674	,141	,906	,765	,372	,190
Başarı	r	,215	,095	,143	,133	,193	,270
	p	,000	,060	,005	,009	,000	,000
Güvenlik	r	,364	,270	,228	,121	,260	,300
	p	,000	,000	,000	,017	,000	,000
İyilikseverlik	r	,330	,289	,250	,129	,282	,294
	p	,000	,000	,000	,011	,000	,000
Geleneksellik	r	,402	,302	,295	,188	,226	,316
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000
Evrenselcilik	r	,373	,289	,234	,122	,258	,288
	p	,000	,000	,000	,016	,000	,000
Öz yönelim	r	,218	,136	,122	,032	,185	,171
	p	,000	,007	,016	,534	,000	,001
Uyarılım	r	,186	,148	,099	,035	,162	,160
	p	,000	,004	,052	,493	,001	,002
Hazcılık	r	,183	,075	,025	,065	,216	,111
	p	,000	,137	,630	,198	,000	,029

Tablo 4.28’de görülen Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre *öğretmene karşı tutum değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrenselcilik, öz yönelim, uyarılım ve hazcılık* değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (sırasıyla, $r = ,215$; $r = ,364$; $r = ,330$; $r = ,402$; $r = ,373$; $r = ,218$; $r = ,186$; $r = ,183$; $p < ,05$). Buna göre öğretmene karşı tutumda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir.

Okul değerleri değişkeni ile güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrenselcilik, öz yönelim ve uyarılım değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (sırasıyla, $r = ,270$; $r = ,289$; $r = ,136$; $r = ,148$; $p < ,05$). Buna göre okul değerlerine karşı tutumda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir.

Okula karşı tutum değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrenselcilik ve öz yönelim değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (sırasıyla, $r = ,143$; $r = ,228$; $r = ,250$; $r = ,295$; $r = ,234$; $r = ,122$; $p < ,05$).

Buna göre okula karşı tutumda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir.

Okul-çevre ilişkisi değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik ve evrenselcilik değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (sırasıyla, $r = ,133$; $r = ,121$; $r = ,129$; $r = ,188$; $r = ,122$; $p < ,05$). Buna göre okul-çevre ilişkisinde pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir.

Okul kültürel normları değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrenselcilik, öz yönelim, uyarılım ve hazcılık değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (sırasıyla, $r = ,193$; $r = ,260$; $r = ,282$; $r = ,226$; $r = ,258$; $r = ,185$; $r = ,162$; $r = ,216$; $p < ,05$). Buna göre okul kültürel normlarına karşı tutumda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir.

Okula aidiyet duygusu değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik ve evrenselcilik değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (sırasıyla, $r = ,270$; $r = ,300$; $r = ,294$; $r = ,316$; $r = ,288$; $r = ,171$; $r = ,160$; $r = ,111$; $p < ,05$). Buna göre okula aidiyet duygusunda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir.

BÖLÜM V: SONUÇ

5.1. Yargı

1. Ortaokul öğrencilerinin ön plana çıkardıkları değer tercihleri sırası ile evrenselcilik, güvenlik, uyarılım, iyilikseverlik, hazcılık, öz yönelim, geleneksellik, başarı ve güç 'tür.

2. Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, öğrencilerin cinsiyetlerine göre; *öğretmene karşı tutum, okula karşı tutum, okulun kültürel normları, okul değerleri, okul çevre ilişkisi, okul kültürel normları ve okula aidiyet duygusu* boyutlarında farklılık göstermemektedir. Erkek ve kız öğrenciler okul kültürünü aynı düzeyde algılamaktadırlar. Öğrencilerin bulunan analiz sonuçlarına göre okul kültürü içerisinde yer alan öğelerin tam olarak çoğunun yerine getirildiği konusunda hem fikir oldukları şeklinde yorumlanabilir. Okul kültürüne karşı olumlu bir tutum geliştirmektedirler.

3. Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri anne eğitim düzeyine göre yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarında tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğretmene karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Varılan sonuçlara göre anneleri ilkokul veya ortaokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. *Okul değerleri* değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. *Okula karşı tutum* değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre anneleri ilkokul veya ortaokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. *Okula-çevre ilişkisi* değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre

anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul-çevre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul kültürel normları değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul kültürel normlarına karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür

Okula aidiyet duygusu değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise veya üniversite mezunu olan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha az aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür.

4. Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri baba eğitim düzeyine göre tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre öğretmene karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Varılan sonuçlara göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul değerleri değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları ortaokul veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul değerlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sonuçlara göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula-çevre ilişkisi değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre babaları ilkokul mezunu olan

öğrencilerin, babaları lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul-çevre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. **Okul kültürel normları değişkenine** göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır, **Okula aidiyet duygusu değişkenine** göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ulaşılan sonuçlara göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları ortaokul, lise veya üniversite mezunu olan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha çok aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra, babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin, babaları okur-yazar olan veya ortaokul mezunu olan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha az aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür.

5. Öğrencilerin *okul kültürünü algılama düzeyleri*, *okul kültürel normları*, *okul değerleri* değişkenlerine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. **Okula karşı tutum değişkenine** göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuş, elde edilen sonuçlara göre 8. sınıf öğrencilerinin, 6. ve 7. sınıf öğrencilerine göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür. **Okul çevre ilişkisi** değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, 6. sınıf öğrencilerinin, 8. sınıf öğrencilerine göre okul-çevre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. **Okula aidiyet duygusu** değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, 6. sınıf öğrencilerinin, 7. ve 8. sınıf öğrencilerine göre okula anlamlı bir şekilde daha fazla aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür.

6. Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri öğrenim gördükleri okul türüne göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Okul değerleri değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilerin, diğer

okullarda okuyan öğrencilere göre okul değerlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. **Okula karşı tutum değişkenine** göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sonuçlara göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür. **Okula-çevre ilişkisi değişkenine** göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, alınan sonuçlara göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre **okul-çevre ilişkisine** karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür. **Okul kültürel normları değişkenine** göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilere göre okul kültürel normlarına karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra, resmi ortaokulda okuyan öğrencilerin, imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilere göre **okul kültürel normlarına** karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür

Okula aidiyet duygusu değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Alınan veriler ışığında özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha az aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür.

7. Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, cinsiyetlerine göre; **güç, başarı değeri, geleneksellik** boyutunda farklılık göstermemektedir. Erkek ve kız öğrenciler; **güç, başarı değeri, geleneksellik** değerlerine aynı düzeyde önem ve anlam yüklemektedirler.

Hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik boyutlarında ise farklılık gösterdiği bulunmuştur. Farklılık olan tüm boyutlarda farklılaşma kız öğrencilerin lehinedir. Kız öğrencilerin **hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik** değerlerine erkek öğrencilerden daha fazla önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonuçlar ışığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla **hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik** değerlerine önem verdikleri söylenebilir. Bu durumun sosyolojik açıdan Türk kültüründe kız çocuklarını

yetiştirirken anne babaların daha korumacı bir şekilde yetiştirmelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Öğrencilerin değer tercihleri *evrenselcilik, yönelim, güvenlik, uyarılım, iyilikseverlik, hazcılık, özyönelim, geleneksellik, başarı ve güç* şeklinde bulunmuştur. Öğrencilerin en fazla önem yükledikleri değer boyutu *evrensellik*, en az önem yükledikleri değer boyutu *güç*, değeri olarak bulunmuştur.

8. Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, anne eğitim düzeyine göre yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarında *güç, başarı, iyilikseverlik, evrenselcilik, öz yönelim ve hazcılık* değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. *Geleneksellik değişkenine* göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Bulunan görülen sonuçlara göre annesi ilkököl mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan, ortaokul mezunu veya lise mezunu olan öğrencilere göre geleneksellik değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. *Uyarılım değişkenine* göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Bulunan görülen sonuçlara göre anneannesi lisansüstü mezunu olan öğrencilerin, annesi ilkököl, lise veya üniversite mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha az önem verdiği söylenebilir. Bunun yanı sıra, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan veya lise mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. Son olarak, annesi ilkököl mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan veya ortaokul mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, baba eğitim düzeyine göre yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarında *güç, başarı, iyilikseverlik, evrenselcilik, geleneksellik, iyilikseverlik, güvenlik ve hazcılık* değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Öz yönelim değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında

olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin, babası lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öz yönelim değerine anlamlı bir şekilde daha az önem verdiği söylenebilir.

9. Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre; *güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrensellik, özyönelim, uyarılım ve hazcılık* boyutlarında farklılık göstermemektedir. *Güç ve başarı* boyutlarında ise farklılık gösterdiği bulunmuştur. *Güç değeri boyutunda* öğrenim gördüğü okul türü imam hatip ortaokulu olan öğrencilerin, özel ortaokulda okuyan öğrencilere göre güç değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. *Başarı boyutunda*, öğrenim gördüğü okul türü İmam Hatip Ortaokulu olan öğrencilerin, özel ortaokulda okuyan öğrencilere göre başarı değerine anlamlı bir şekilde daha fazla önem yükledikleri bulunmuştur.

10. Öğrencilerin bireysel değerler ölçeği alt testi sonuçları ile okul kültürü alt testleri sonuçları arasında *öğretmene karşı tutum değişkeni* ile *başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrenselcilik, öz yönelim, uyarılım ve hazcılık* değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur.

Okul-çevre ilişkisi değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik ve evrenselcilik değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur. Buna göre okul-çevre ilişkisinde pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir. *Okul kültürel normları* değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrenselcilik, öz yönelim, uyarılım ve hazcılık değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur. Buna göre okul kültürel normlarına karşı tutumda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir. *Okula aidiyet duygusu* değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik ve evrenselcilik değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur. Buna göre okula aidiyet duygusunda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir.

5.2. Tartışma

1. “*Ortaokul öğrencilerinin ön plana çıkardıkları değerler nelerdir?*” sorusu Portre Değerler Ölçeğine ait alt boyutlarından aldıkları puanlar betimsel analiz yöntemiyle incelendiğinde öğrencilerin değer tercihleri sırası ile *evrenselcilik, güvenlik, uyarılım, iyilikseverlik, hazcılık, öz yönelim, geleneksellik, başarı ve güç* 'tür.

Güngör'e göre (1998) bir kimsenin değer sıralamasında birinci veya en üst sırada bulunan değer, onun *temel değeri* sayılabilir. Bireylere kurumsal olarak bütün değerleri sunduğumuzda ve bir sıralamasını yapmasını istediğimizde en üste konulan değer onları en fazla etkileyen değerdir. Diğer değerler ise bireyin psikolojik ve sosyal açıdan mutluluğu ve huzuru için aracı konumundadır. Bu bilgiler ışığında 6.7. ve 8.sınıf öğrencilerinin sahip oldukları temel değer **"evrensellik değeri"** olduğu söylenebilir. Bu bağlamda yeni kuşakların değerleri önceleme noktasında birinci plana aldığı değerler sosyal adalet, barış içinde bir dünya, erdemli olmak, güzel bir dünya için çevreyi korumak, açık fikirli olmak, eşitlik, doğayla bütünlük ve iç huzur değerlerini kapsamaktadır.

Başol, O., Bilge, E., ve Kuzgun, Ş. (2012). Öğrencilerin Kariyer Değerlerini Etkileyen Unsurların Tespitine Kırklareli Üniversitesi, Lüleburgaz Meslek Yüksek Okulu'nda sosyal ve teknik programlarda öğrenim gören öğrencilerin arasında yaptığı araştırma sonucunda, öğrencilerin en kuvvetli bireysel değerinin “evrensellik” olduğu, bu da öğrencilerin hoşgörülü, açık fikirli ve erdemli olmaya daha fazla önem verdiklerini ve toplumsal adalete olan inançlarının daha fazla olduğunu göstermektedir. Ayrıca evrensellik değerinin kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha, erkek öğrencilerin ise kız öğrencilere göre “olumlu olma” değerine daha fazla önem verdikleri sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin yaşları artıkça başarı değerini daha fazla önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Başaran (1993), “Üniversite Eğitim Süresi içinde Öğrencilerin Değer Tercih Sıralamalarında Değişme” adlı araştırmasında, üniversite öğrencilerinin değer tercihlerini araştırmış ve değer tercih sıralamasında yıllara göre değişmeler tespit etmiştir. Rokeach'ın Değerler Ölçeğini 1 'inci sınıflara 1985'te, 4'üncü sınıflara ise

1985'te ve 1989'da uygulanmıştır. Ankara Üniversitesinden, farklı fakültelerde okuyan 4 öğrenci grubuna uygulanan bu ölçek verilerinin sonuçlarına göre, dört yıllık üniversite eğitimi süresince gençlerin değer tercih sıralamalarında bazı değişmelerin olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda “ iç huzur”, “kendine saygı”, “mutluluk” gibi bireysel değerlerin önemlerinin arttığı; “aile güvenliği”, “barış içinde bir dünya”, ulusal güvenlik” gibi toplumsal değerlere verilen önemin azaldığı tespit edilmiştir.2017 yılında öğrencilere uygulanan Portre Değerler Anketi'nin sonuçlarına göre ise evrenselcilik ve güvenlik değerleri ön plana çıkarken, geleneksellik, başarı ve güç değerlerinin öneminin giderek azaldığını ifade etmek mümkündür.

2. **“Ortaokul öğrencileri okul kültürünü nasıl algulamaktadır”** sorusu okul kültürü ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlar betimsel analiz yöntemiyle gösterilerek incelendiğinde, öğrencilerin öğretmeni algılama konusundaki görüşleri şu şekilde özetlenebilir.

Öğrencilerin öğretmenleri, okulun daha güvenli bir ortam olması çaba gösterdikleri, yeni fikirleri öğrenmeleri için öğrencileri cesaretlendirdikleri, her türlü problemlerinde yardımcı oldukları, her konuda yardım ettikleri, tüm öğrencilerin sınıf etkinliklerine katılmaları için çoğu kez eşit fırsat sundukları, eleştirel düşünme konusunda öğrencileri cesaretlendirdikleri ve kendilerinden beklenenden fazlasını çoğu kez yapan bireyler olarak algıladıkları sonucuna varılmıştır.

Öğrencilerin okul değerleri konusundaki görüşleri şu şekilde özetlenebilir. Öğrencilerin sırası ile öğrenim gördükleri okullarda farklı görüş ve inançlara çoğu kez saygı gösterildiği, dürüst olmaya, ahlaki değerlere çoğu kez önem verildiği, öğrencilerin kendilerini ve başkalarını çoğu kez önemsediklerini, saygı ve sevgiye çoğu kez önem verdiklerini, öğrencilerin çoğu kez sorumluluk bilincine sahip olduklarını, rekabetten çok yardımlaşmaya çoğu kez önem verdikleri belirlenmiştir.

Öğrencilerin okulu algılama konusundaki görüşleri şu şekilde özetlenebilir. Öğrenciler sırasıyla öğrenim gördükleri okulların, öğrenciler için güvenli bir ortam sunduklarını, öğrencilerin başarıları için yeni teknolojilerin getirildiğini, ihtiyaç duydukları tüm eğitim materyallerinin sahip olduklarını, sürekli değişim ve gelişim atmosferinde

olduklarını, öğrencilerin akademik gelişimi için yüksek standartların çoğu kez sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin okul çevre ilişkisi konusundaki görüşleri şu şekilde özetlenebilir. Öğrenciler sırasıyla öğrenim gördükleri okulların, alanında uzman kişileri bazen okula getirerek konferans vermelerini sağladıkları, bazende sağlayamadıkları, boş zamanları değerlendirecek etkinliklerin bazen yapıldığını, bazen de yapılmadığını, okulun yerel basın aracılığı ile bazen halka tanıttıklarını, bazen tanıtılmadığını, bazen ünlü kişilerin okula getirilerek öğrencilerle tanıştırıldıklarını bazen de tanıştırılmadığını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin okul kültürel normları konusundaki görüşleri şu şekilde özetlenebilir. Öğrenciler sırasıyla öğrenim gördükleri okulların, okul başarılarının sergilendiği bir bölümün olduğunu, okullarının kendilerine özgü sembolleri olduğunu, öğrencilerin törenlere ve kutlamalara çoğu kez aktif olarak katıldıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin okula aidiyet duygusu konusundaki görüşleri şu şekilde özetlenebilir. Öğrenciler sırasıyla öğrenim gördükleri okulların kendilerine değer verdiklerini, okulun başarılarının kendilerini sevindirdiklerini, okullarıyla gurur duyduklarını, kendilerinin öğrenim gördükleri okuldan dolayı çoğu kez farklı hissettiklerini belirtmişlerdir.

Resmi ilköğretim okulu öğrencileri en yüksek puanı okula adanmışlık boyutuna verirken yönetici- öğrenci ilişkisi ile öğretmen adaleti boyutlarına ilişkin özellikleri en düşük düzeyde algıladıklarını belirtmişlerdir. Resmi ilköğretim okulu öğrencilerinin ölçekte gösterilen özelliklere katılma derecelerinin okul kültürü ölçeği genelinde ve okula adanmışlık ile arkadaş ilişkileri boyutlarında çok iyi düzeyde; okulunu değerli görme, yönetici- öğrenci ilişkisi ile öğretmen adaleti boyutlarında iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Özel ilköğretim okulu öğrencilerinin en yüksek puanı arkadaş ilişkileri boyutuna vermişler; en düşük puanı ise öğretmen adaleti boyutuna vermişlerdir. Özel ilköğretim okulu öğrencilerinin ölçekte gösterilen özelliklere katılma derecelerinin okul kültürü ölçeği genelinde ve tüm boyutlarında iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Okul kültürü boyutları açısından resmi ve özel ilköğretim okulları karşılaştırılırsa, hem resmi hem özel okulda en düşük puanlar **“öğretmen adaleti”** ile **“yönetici- öğrenci ilişkisi”** boyutlarına verilirken en yüksek puanlar resmi ilköğretim okulunda **“okula**

adanmışlık” boyutuna, özel ilköğretim okulunda “*arkadaş ilişkileri*” boyutuna verilmiştir. Resmi ilköğretim okulu öğrencilerinin okul kültürüne ilişkin algıları özel ilköğretim okulu öğrencilerinin algılarından daha yüksektir.

Okul kültürüne ilişkin özellikleri, resmi ilköğretim okulu öğrencileri, özel ilköğretim okulu öğrencilerinden daha fazla önemsemektedirler. Resmi ilköğretim okulu öğrencilerinin okul kültürüne ilişkin özellikleri çok iyi düzeyde, özel ilköğretim okulu öğrencilerinin okul kültürüne ilişkin özellikleri iyi düzeyde önemli görüyor olması öğrenciler açısından önemli bulunmaktadır.

Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, öğrencilerin cinsiyetlerine göre; *öğretmene karşı tutum, okula karşı tutum, okulun kültürel normları, okul değerleri, okul çevre ilişkisi, okul kültürel normları ve okula aidiyet duygusu* boyutlarında farklılık göstermemektedir. Erkek ve kız öğrenciler okul kültürünü aynı düzeyde algılamaktadırlar. Öğrencilerin bulunan analiz sonuçlarına göre okul kültürü içerisinde yer alan öğelerin tam olarak çoğunun yerine getirildiği konusunda hem fikir oldukları şeklinde yorumlanabilir

Yavuz, Y., ve Yılmaz, E. (2012), **Resmi ve Özel İlköğretim Okullarının Okul Kültürü Üzerine Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri** üzerine yaptığı araştırmanın sonucunda resmi ilköğretim okulu öğrencilerinin okul kültürü ölçeğinden alınan verilerin ışığında *okula adanmışlık ile arkadaş ilişkileri* boyutlarında çok iyi düzeyde; *okulunu değerli görme, yönetici- öğrenci ilişkisi ile öğretmen adaleti* boyutlarında iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Özel ilköğretim okulu öğrencilerinin en yüksek puanı arkadaş ilişkileri boyutuna vermişler; en düşük puanı ise öğretmen adaleti boyutuna vermişlerdir.

Okul kültürü boyutları açısından resmi ve özel ilköğretim okulları karşılaştırılırsa, hem resmi hem özel okulda en düşük puanlar “*öğretmen adaleti*” ile “*yönetici- öğrenci ilişkisi*” boyutlarına verilirken en yüksek puanlar resmi ilköğretim okulunda “*okula adanmışlık*” boyutuna, özel ilköğretim okulunda “*arkadaş ilişkileri*” boyutuna verilmiştir. Resmi ilköğretim okulu öğrencilerinin okul kültürüne ilişkin algıları özel ilköğretim okulu öğrencilerinin algılarından daha yüksektir.

Okul kültürüne ilişkin özellikleri, resmi ilköğretim okulu öğrencileri, özel ilköğretim okulu öğrencilerinden daha fazla önemsemektedirler. Resmi ilköğretim okulu

öğrencilerinin okul kültürüne ilişkin özellikleri çok iyi düzeyde, özel ilköğretim okulu öğrencilerinin okul kültürüne ilişkin özellikleri iyi düzeyde önemli görüyor olması öğrenciler açısından önemli bulunmaktadır. Yavuz, Y., ve Yılmaz, E. araştırma sonuçları ile elde edilen araştırma bulguları paralellik göstermektedir.

3. ***Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, cinsiyetlerine, farklılaşmakta mıdır?"*** şeklinde ifade edilen en üçüncü alt problemle ilgili okul kültürü ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlar betimsel analiz yöntemiyle gösterilerek incelendiğinde, ***öğretmene karşı tutum, okula karşı tutum, okulun kültürel normları, okul değerleri, okul çevre ilişkisi, okul kültürel normları ve okula aidiyet duygusu*** boyutlarında erkek ve kız öğrenciler okul kültürünü aynı düzeyde algılamaktadırlar.

Göldağ B. (2015), araştırmasında, öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, öğrencilerin cinsiyetlerine göre "***öğretmeni algılama, okulu algılama ve okulun kültürel normları***" boyutlarında farklılık göstermemekte; "***okul değerleri, okul çevre ilişkisi ve okula aidiyet duygusu***" boyutlarında ise farklılık göstermektedir sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmalar ışığında ulaşılan araştırma sonuçlarıyla aynı paralellik gösterdiği sonucuna varılmıştır.

4. ***Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, anne eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?"*** şeklinde ifade edilen en üçüncü alt problemle ilgili okul kültürü ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlar betimsel analiz yöntemiyle incelendiğinde, anneleri ilkokul veya ortaokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul değerleri değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Okula karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre anneleri ilkokul veya ortaokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula-çevre ilişkisi değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul-çevre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul kültürel normları değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul kültürel normlarına karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür

Okula aidiyet duygusu değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre anneleri ilkokul mezunu olan öğrencilerin, anneleri lise veya üniversite mezunu olan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha az aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür. Göldağ B. (2015), “*Orta Öğretim kurumlarında okul kültürü yoluyla değerler eğitimi*” araştırmasında anne eğitim düzeyi okuryazar olan öğrenciler ve okuryazar olmayan öğrenciler ile anne eğitim düzeyi üniversite olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulgulara dayanılarak anne eğitim düzeyi arttıkça öğretmeni daha olumlu algıladıkları söylenebilir.

Aktaş'ın (2010), **İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerleri Edinme Düzeyleri (Erzincan Örneği)** isimli yüksek lisans tezinde cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu, baba mesleği, aylık gelir düzeyi ve televizyonda en çok izlenen program türü değişkenlerine göre öğrencilerin değerleri edinim düzeylerinde pozitif anlamda farklılıklar bulunmuş, eğitim seviyesi arttıkça değer edinme düzeyi arttığı tespit edilmiştir. Bulunan araştırma bulgularını destekler yöndedir.

5. “*Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, baba eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?*” şeklinde ifade edilen en üçüncü alt problemle ilgili okul kültürü ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlar betimsel analiz yöntemiyle incelendiğinde,

Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri baba eğitim düzeyine göre tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre

Öğretmene karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Varılan sonuçlara göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul değerleri değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları ortaokul veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul değerlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sonuçlara göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula-çevre ilişkisi değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre okul-çevre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul kültürel normları değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır,

Okula aidiyet duygusu değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ulaşılan sonuçlara göre babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin, babaları ortaokul, lise veya üniversite mezunu olan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha çok aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra, babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin, babaları okur-yazar olan veya ortaokul mezunu olan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha az aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür.

Göldağ B. (2015), *Öğretmeni algılama ve okula aidiyet duygusu* boyutlarında ise öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin okula aidiyet duyguları artmaktadır sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

6. **“Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?”** şeklinde ifade edilen en üçüncü alt problemle ilgili okul kültürü ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlar betimsel analiz yöntemiyle incelendiğinde, 6. sınıf öğrencilerinin, 8. sınıf öğrencilerine göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri, okul değerleri, okul kültürel normları değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı, okula karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu, 8. sınıf öğrencilerinin, 6. ve 7. sınıf öğrencilerine göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Bulunan farklılığın öğrencilerin yaş seviyelerinden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Savi (2008) yılında yaptığı **“12–15 yaş arası ilköğretim öğrencilerinin davranış sorunları ile aile işlevleri ve anne-baba kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi”** adlı araştırma sonucunda ilköğretim ikinci kademesine devam eden ergenlerin 6. sınıftan itibaren öngörülen dönemini yaşadıkları, bazı öğrencilerin bu döneme daha erken girdiği ve bazılarının girmek üzere olduğu düşünüldüğünde, 7. ve 8. sınıfa devam eden ergenlerin 6. sınıfa devam eden ergenlere göre daha çok davranış sorunu yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır. Varılan bu sonuçlar araştırma bulgularını destekler yönündedir.

Okula-çevre ilişkisi değişkenine öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. 6. sınıf öğrencilerinin, 8. sınıf öğrencilerine göre okul-çevre ilişkisine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür. *Okula aidiyet duygusu* değişkenine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, 6. sınıf öğrencilerinin, 7. ve 8. sınıf öğrencilerine göre okula anlamlı bir şekilde daha fazla aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür.

7. "**Öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri, okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?**" şeklinde ifade edilen en üçüncü alt problemle ilgili okul kültürü ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları puanlar betimsel analiz yöntemiyle incelendiğinde, öğrencilerin okul kültürünü algılama düzeyleri öğrenim gördükleri okul türüne göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Okul değerleri değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okul değerlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula karşı tutum değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sonuçlara göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula-çevre ilişkisi değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, alınan sonuçlara göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre *okul-çevre ilişkisine* karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okul kültürel normları değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, sonuçlara göre özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilere göre okul kültürel normlarına karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra, resmi ortaokulda okuyan öğrencilerin, imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilere göre *okul kültürel normlarına* karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Okula aidiyet duygusu değişkenine göre öğrencilerin okudukları okul türleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Alınan veriler ışığında özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okula anlamlı bir şekilde daha az aidiyet duygusu hissettikleri görülmüştür.

Pehlivanoglu (1999) tarafından gerçekleştirilen, **“özel öğretim kurumlarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin örgüt kültürü oluşturmaya yönelik yeterlik algularının değerlendirilmesi”** adlı araştırmada özel öğretim kurumlarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin örgüt kültürü oluşturmaya yönelik yeterlik algılama düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmış, araştırma sonucunda; özel öğretim kurumlarında eğitim-öğretim etkinliklerinin düzenlenmesi ve hayata geçirilmesinde var olan ve oluşturulan okul kültürünün etkili olduğu, yönetici ve öğretmenlerin kurum kültürü oluşturulmasında kendilerini yetkin ve yeterli görmektedirler. Fakat bu araştırma sonucuna göre özel okul öğrencileri diğer okullarda okuyan öğrencilere göre öğretmenlerine karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

İpek, C. (1999), **Resmi Liseler İle Özel Liselerde Örgütsel Kültür ve Öğretmen-Öğrenci İlişkisi konusunda** yaptığı araştırma sonuçlarına göre örgütsel kültür ve öğretmen-öğrenci ilişkisi boyutlarında resmi ve özel liseler arasında farklılıklar tespit etmiştir. Özel liseler okul kültür boyutlarını daha üst düzeyde algılamışlardır. Öğretmen – öğrenci ilişki boyutunu resmi liseler otoriter ve başıboş ilişki boyutu algı düzeyleri üst değer alırken, özel liselerde demokratik ilişki boyutu algı düzeyleri daha üst düzeydedir.

Yavuz, Y, ve Yılmaz, E. (2012), tarafından gerçekleştirilen **resmi ve özel ilköğretim okullarının okul kültürü üzerine öğretmen ve öğrenci görüşleri araştırması** sonucunda resmi ilköğretim okulu öğrencilerinin “okula adanmışlık” ile “arkadaş ilişkileri” boyutlarına tamamen katılıyorum düzeyinde, “okulunu değerli görme”, “yönetici- öğrenci ilişkisi” ile “öğretmen adaleti” boyutlarına çoğunlukla katılıyorum düzeyinde puan verdikleri görülmektedir. Öğrenciler en yüksek puanı “okula adanmışlık” (4.45) boyutuna vermişler; bunu “arkadaş ilişkileri” (4.24), “okulunu değerli görme” (4.16), “yönetici- öğrenci ilişkisi” (4.06) ve “öğretmen adaleti” (4.06) boyutları izlemiştir. Ölçeğin geneline bakıldığında öğrencilerin okul kültürüne ilişkin görüşleri (4.24) tamamen katılıyorum düzeyinde değerlendirdikleri görülmektedir. Özel ilköğretim okulu öğrencilerinin okul kültürünün tüm boyutlarına çoğunlukla katılıyorum düzeyinde puan verdikleri görülmektedir. Öğrenciler en yüksek puanı “arkadaş ilişkileri” (4.13) boyutuna vermişler; bunu “okula adanmışlık” (4.08), “okulunu değerli görme” (3.84), “yönetici- öğrenci ilişkisi” (3.73) ve “öğretmen adaleti” (3.50) boyutları izlemiştir. Ölçeğin geneline bakıldığında özel ilköğretim okulu

öğrencilerinin okul kültürüne ilişkin görüşleri (3.92) tamamen katılıyorum düzeyinde değerlendirdikleri görülmektedir.

Yavuz, Y. ve Yılmaz, E. (2012) yaptığı araştırma sonuçlarına paralel olarak yapılan araştırmada *Okula karşı tutum, Okula-çevre ilişkisi, Okul kültürel normları değişkenlerine göre* özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre okula karşı anlamlı bir şekilde daha olumsuz bir tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra, resmi ortaokulda okuyan öğrencilerin, imam hatip ortaokulunda okuyan öğrencilere göre *okul kültürel normlarına* karşı anlamlı bir şekilde daha olumlu bir tutum sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Yavuz, Y. ve Yılmaz, E. (2012) yaptığı araştırma sonuçlarına göre özel okul öğrencileri en düşük puanı "okulunu değerli görme" (3.84) boyutuna vermiştir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre ise *Okula aidiyet duygusu değişkenine* özel ortaokulda okuyan öğrencilerin, diğer okullarda okuyan öğrencilere göre daha düşük puan vermişlerdir. Bu sonuçlar araştırma bulgularını destekler yöndedir.

8. "**Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?**" şeklinde ifade edilen dördüncü alt problemle ilgili verilerden elde sonuçlara göre, cinsiyetlerine göre; **güç, başarı değeri, geleneksellik** boyutunda farklılık göstermemektedir. Erkek ve kız öğrenciler; **güç, başarı değeri, geleneksellik** değerlerine aynı düzeyde önem ve anlam yüklemektedirler.

Hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik boyutlarında ise farklılık gösterdiği bulunmuştur. Farklılık olan tüm boyutlarda farklılaşma kız öğrencilerin lehinedir. Kız öğrencilerin **hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik** değerlerine erkek öğrencilerden daha fazla önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonuçlar ışığında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla **hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik** değerlerine önem verdikleri söylenebilir. Bu durumun sosyolojik açıdan Türk kültüründe kız çocuklarını yetiştirirken anne babaların daha korumacı bir şekilde yetiştirmelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Öğrencilerin değer tercihleri **evrenselcilik, yönelim, güvenlik, uyarılım, iyilikseverlik,**

hazcılık, özyönelim, geleneksellik, başarı ve güç şeklinde bulunmuştur. Öğrencilerin en fazla önem yükledikleri değer boyutu *evrensellik*, en az önem yükledikleri değer boyutu *güç*, değeri olarak bulunmuştur. Schwartz (1994), bireylerin yetiştirilme tarzlarının bireylerin değerlerinin şekillenmesinde etkin bir rol oynadığını ifade etmiştir. Başçıftçi, Yanpınar ve Ergül (2012) tarafından yapılan, öğretmenlerin değer tercihleri isimli araştırmasında, bayan öğretmenlerin evrensellik, yardımseverlik, uyum ve güvenlik boyutlarının puan ortalaması erkek öğretmenlerin puan ortalamasından anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur. Bütün bu bulgular araştırma verilerini destekler niteliğindedir.

Kadınların bu özellikleri onlarda bağışlayıcı olmak, sadık olmak, itaatkâr olmak, kibar olmak, toplumsal düzen gibi değerleri kapsayan evrensellik, iyilikseverlik, uyma ve güvenlik değer boyutların erkeklere göre daha fazla tercih etmelerini sağlayabilir (Yılmaz, 2009).

Polat ve Çalışkan'ın (2013) ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada cinsiyet değişkenine göre kız öğrencilerin *güç, hazcılık, geleneksellik ve uyarılım* boyutları dışındaki diğer boyutlarda puan ortalaması erkek öğrencilerin puan ortalamasından anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu bulmuşlardır (Polat ve Çalışkan, 2013, s. 393). Araştırma bulguları incelendiğinde, cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmüş, bu farklılaşma kız öğrencilerin lehine olduğu görülmüştür. Hazcılık, uyarılım, özyönelim, evrenselcilik, gelenekselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik değerlerine, erkek öğrencilere göre daha fazla önem verdikleri şeklinde bulunan sonuçla Polat ve Çalışkanın çalışmasıyla aynı paralellikte olduğu söylenebilir.

Gömlüksiz'in (2007) yılında Elazığ İl merkezinde lise öğrencilerine yönelik çalışmasında kız öğrencilerin çevre, konularına daha hassas oldukları, sorumluluk sahibi olmak ve dürüstlük gibi değerleri daha fazla benimsedikleri sonucuna varmıştır. İnsan hakları konularında cinsiyetler arası anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Bu araştırma sonucunda ise geleneksel değerlerin kız öğrenciler tarafından daha çok benimsendiği sonucuna varılmıştır. Araştırma bulgularını destekler yönündedir.

Fırat (2007) "Okul kültürü ve öğretmenlerin değer sistemlerini araştırdığı doktora çalışmasında okul müdürlerinin en çok önem atfettikleri değer boyutlarının sırasıyla "Evrensellik", "İyilikseverlik" ve "Özyönelim" değer boyutları olduğunu, öğretmenlerin

en çok benimsedikleri üç değer boyutu sırasıyla "Evrensellik", "Özyönelim" ve "Güvenlik"; en benimsemedikleri üç değer boyutu ise en sondan başlayarak "Güç", "Geleneksellik" ve "Başarı" olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma sonucu ışığında yapılan çalışmanın sonuçları da diğer araştırma verileriyle örtüşmektedir.

Schwartz (1994), *Evrensellik* ve *Güvenlik* değerler tiplerinde cinsiyetler arasında farklılık olmayacağını; *Güç*, *Başarı*, *Hazcılık*, *Uyarılım* ve *Özyönelim* değer tiplerini erkeklerin; *İyilikseverlik*, *Uyma* ve *Geleneksellik* değer tiplerini ise bayanların daha fazla önemseyeceğini ifade etmişlerdir. Bu bilgilerle araştırma veri sonuçları paralellik göstermektedir.

9. "**Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, anne eğitim düzeyine, göre farklılaşmakta mıdır?**" şeklinde ifade edilen dördüncü alt problemle ilgili verilerden elde edilen veriler ışığında öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, anne eğitim düzeyine göre yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarında **güç, başarı, iyilikseverlik, evrenselcilik, öz yönelim ve hazcılık** değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Geleneksellik değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Bulunan görülen sonuçlara göre annesi ilkökul mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan, ortaokul mezunu veya lise mezunu olan öğrencilere göre geleneksellik değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

Uyarılım değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sonuçlara göre annesi lisansüstü mezunu olan öğrencilerin, annesi ilkökul, lise veya üniversite mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha az önem verdiği söylenebilir. Bunun yanı sıra, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan veya lise mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir. Son olarak, annesi ilkökul mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan veya ortaokul mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

Polat ve Çalışkan'ın (2013) ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada anne eğitim düzeyi değişkenine göre yapılan istatistiksel çözümler kapsamında, öğrencilerin değer tercihlerinde *özyönelim, geleneksellik ve uyma boyutlarında* anlamlı bir farklılaşma gözlenmiştir. Bu sonuca göre annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması özyönelim ve uyma boyutunda, annesi lisans ve ortaöğretim mezunu olan öğrencilerin puan ortalamasından anlamlı bir şekilde düşüktür. Bununla birlikte geleneksellik boyutunda, annesi ortaöğretim mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması, annesi hem lisans mezunu hem de ilköğretim mezunu olan öğrencilerden anlamlı bir şekilde yüksektir. (Polat ve Çalışkan, 2013, s. 395).

Yapılan araştırma sonuçları ışığında öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, ***güç, başarı, iyilikseverlik, evrenselcilik, öz yönelim ve hazcılık*** değişkenine göre öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamış, ***geleneksellik ve uyarılım*** boyutlarında anlamlı bir farklılaşma gözlenmiştir.

Polat ve Çalışkan'ın araştırmasında ise farklılık gösteren aynı boyutlar fazladan özyönelimdede farklılaşma vardır. Geleneksellik değişkenlerinin sonuçları her iki çalışmada da paralellik göstermektedir. Uyarılım (uyma) değişkeninde ise farklılık vardır. Polat ve Çalışkan'da annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması özyönelim değeri annesi lisans ve ortaöğretim mezunu olan öğrencilerin puan ortalamasından anlamlı bir şekilde düşüktür, yaptığımız çalışmada ise, annesi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin, annesi okur-yazar olan veya ortaokul mezunu olan öğrencilere göre uyarılım değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

Ural ve Sağlam (2011), tarafından gerçekleştirilen araştırma bulguları yapılan araştırma bulgularını destekler niteliğindedir. Ural ve Sağlam annesi ilköğretim, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olan öğrencilerin değer tutumları, annesi okuma yazma bilmeyen öğrencilere göre anlamlı bir şekilde yüksek çıktığı sonucuna ulaşmıştır. Bu durum araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Türk ve Nalçacı'nın (2011, s.52) yaptığı araştırma sonucunda annelerin öğrenim durumu arttıkça kazandıkları deneyimlerini, bilgi birikimlerini, kültürel düzeylerini çocuklarına aktarabilmeleri

neticesinde çocuklarının da değerleri edinim düzeyleri artmış olabilir yorumu yapılan araştırma bulgularını destekler.

10. "**Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, baba eğitim düzeyine, göre farklılaşmakta mıdır?**" şeklinde ifade edilen dördüncü alt problemle ilgili verilerden elde edilen veriler ışığında öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, baba eğitim düzeyine göre yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarında **güç, başarı, iyilikseverlik, evrenselcilik, gelenekselcilik, iyilikseverlik, güvenlik ve hazcılık** değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Öz yönelim değişkenine göre öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bulunan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit edebilmek amacıyla LSD Post-hoc testi uygulanmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin, babası lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öz yönelim değerine anlamlı bir şekilde daha az önem verdiği söylenebilir.

Türk ve Nalçacı'nın (2011) İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin değer tercihlerinin edinme düzeyini araştırdığı çalışmasında baba öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin değerleri edinim düzeyi de arttığını, babaların öğrenim durumu arttıkça kazandıkları deneyimlerini, bilgi birikimlerini, kültürel düzeylerini çocuklarına aktarabilmeleri neticesinde çocuklarının da değerleri edinim düzeyleri artmış olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yapılan araştırmada sadece özyönelim değerinde farklılaşma tespit edilmiş. Babanın eğitim seviyesi arttıkça yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak değerlerine öğrencilerin daha fazla önem verdiğini göstermektedir. Bu sonuçta Türk ve Nalçacı'nın (2011, s. 48) nın sonucuyla paralellik göstermektedir. Göldağ (2015) lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, öğrencilerin baba eğitim düzeyine göre "**yardımseverlik, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik ve güvenlik**" boyutlarında farklılık göstermemekte; "**güç, başarı, hazcılık, geleneksellik ve uyma**" boyutlarında ise farklılık göstermektedir.

Baba eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin "**güç, başarı, hazcılık, geleneksellik ve uyma**" değerlerine daha fazla anlam ve önem yükledikleri sonucuna ulaşmıştır.

Polat ve Çalışkan'ın (2013) ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada baba eğitim düzeyi değişkenine göre yapılan istatistiksel çözümlenmeler kapsamında, öğrencilerin değer tercihlerinde özyönelim, güç, güvenlik, uyarılım ve uyarılım (uyma) boyutlarında anlamlı bir farklılaşma gözlenmiştir. Bu sonuca göre babası ilköğretim mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması özyönelim, güç, güvenlik ve uyarılım (uyma) boyutlarında, babası lisans ve ortaöğretim mezunu olan öğrencilerin puan ortalamasından anlamlı bir şekilde düşüktür. Bununla birlikte uyarılım boyutunda ise babası lisans mezunu olan öğrencilerin puan ortalamasının, babası ortaöğretim mezunu olan öğrencilere kıyasla anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu görülmektedir.

Polat ve Çalışkan'ın (2013) çalışmasının aksine bu çalışma sonucunda öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, baba eğitim düzeyine göre yapılan analiz sonuçlarında **güç, başarı, iyilikseverlik, evrenselcilik, gelenekselcilik, iyilikseverlik, güvenlik ve hazcılık** değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Sadece *özyönelim* değişkeninde anlamlı bir fark bulunmuş babası ortaokul mezunu olan öğrencilerin, babası lise, üniversite veya lisansüstü mezunu olan öğrencilere göre öz yönelim değerine anlamlı bir şekilde daha az önem verdiği söylenebilir. Sadece bu veri Polat ve Çalışkan'ın (2013) verileriyle paralellik göstermektedir.

11. **"Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?"** şeklinde ifade edilen dördüncü alt problemle ilgili verilerden elde edilen sonuçlara göre güç, başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrensellik, öz yönelim, uyarılım ve hazcılık değişkenlerine göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Polat ve Çalışkan'ın ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada sınıf düzeyi değişkenine göre 8.sınıf öğrencilerin puan ortalaması başarı, evrensellik, iyilikseverlik, özyönelim, geleneksellik ve güvenlik boyutunda; 5. 6. ve 7.sınıf öğrencilerinin puan ortalaması göre anlamlı bir şekilde düşüktür. Güç ve hazcılık boyutunda 6.sınıf öğrencilerinin puan ortalaması, 7.sınıf öğrencilerinin puan ortalamasından anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Uyma boyutunda ise 8.sınıf öğrencilerinin puan ortalaması, hem 5. hem de 6.sınıfların puan ortalamasından anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu görülmektedir (Polat ve Çalışkan, 2013,s.395). Polat ve Çalışkan'nın araştırma verilerinin aksine yapılan

araştırma sonucunda öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

12. **"Öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, öğrenim gördükleri okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?"** şeklinde ifade edilen dördüncü alt problemle ilgili verilerden elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin değerleri algılama düzeyleri, öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türlerine göre; **güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrensellik, özyönelim, uyarılım ve hazcılık** boyutlarında farklılık göstermemektedir. **Güç ve başarı** boyutlarında ise farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Güç değeri boyutunda öğrenim gördüğü okul türü imam hatip ortaokulu olan öğrencilerin, özel ortaokulda okuyan öğrencilere göre güç değerine anlamlı bir şekilde daha çok önem verdiği söylenebilir.

Schwartz'ın (1994) değer kuramında, "Güç" değerleri sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntümü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek değerlerini içermektedir. Daha alt gelir grubu ailelerin çocuklarının öğrenim gördüğü imam-hatip okullarındaki öğrencilerin hayata bakışlarını ve arzularını ifade eden sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Başarı boyutunda, öğrenim gördüğü okul türü İmam Hatip Ortaokulu olan öğrencilerin, özel ortaokulda okuyan öğrencilere göre başarı değerine anlamlı bir şekilde daha fazla önem yükledikleri bulunmuştur. Göldağ (2015) Araştırma sonucunda İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören öğrencilerin öğrenim gördükleri okulun okul değerlerine ve okula aidiyet duygusuna daha fazla önem verdikleri şeklindeki yorum araştırma sonuçlarını destekler niteliğindedir.

13. **"Öğrencilerin bireysel değerler ölçeği alt testi sonuçları ile okul kültürü alt testleri sonuçları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?"** şeklinde ifade edilen beşinci alt problemle ilgili verilerden elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin bireysel değerler ölçeği alt testi sonuçları ile okul kültürü alt testleri sonuçları arasında **öğretmene karşı tutum değişkeni** ile **başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrenselcilik, öz yönelim, uyarılım ve hazcılık** değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur

Okul-çevre ilişkisi değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik ve evrenselcilik değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur. Buna göre okul-çevre ilişkisinde pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir.

Okul kültürel normları değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik, evrenselcilik, öz yönelim, uyarılım ve hazcılık değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur. Buna göre okul kültürel normlarına karşı tutumda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir.

Okula aidiyet duygusu değişkeni ile başarı, güvenlik, iyilikseverlik, geleneksellik ve evrenselcilik değerleri arasında anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur. Buna göre okula aidiyet duygusunda pozitif bir değişim olduğunda belirtilen portre değerler de pozitif bir şekilde artış göstermektedir.

Sağnak'ın (2007) 2003–2004 öğretim yılında Erzincan merkez ilçesinde ortaöğretim de bulunan öğrenciler arasında yaptığı araştırmada “öğrencilerin okulun örgütsel değerlerine ilişkin algıları ile kişisel değerleri arasındaki uyum düzeylerini belirleme”yi amaçlamış sonucunda ise öğrencilerin örgütsel değerlere ilişkin sırasıyla itaat, formellik, düzenlilik, ekonomi ve ahlakî tutarlılık değerlerinin ilk beş sırada; düşüncelilik, nezaket, sosyal eşitlik, neşe ve otonomi değerlerini son beş sırada algıladıkları nı tespit etmiştir. Bu bilgiler ışığında öğrenciler okullarını statüko yönelimli örgütler olarak algıladıkları sonucuna ulaşmıştır. Kişisel değer sistemlerinde sırayla adil olmak, ahlaki tutarlılık, açıklık, düşüncelilik ve açık görüşlülük değerlerinin ilk beş sırada; ekonomi, tedbirlilik, denemeye açıklık, itaat ve formellik değerlerinin son beş sırada tercih edildiği sonucuna varılmıştır. Bireysel değerlerde ise ilişki yönelimli değerler birinci sırada iken statüko yönelimli değerler ise gerilerde kalmaktadır.

Seki (2004), "Okulların Güçlü Okul Kültürü Özelliklerine Sahip Olma Düzeyleri" adlı araştırmasında güçlü okul kültürü özelliklerine sahip olan okulların okul yöneticilerinin güçlü okul kültürüne sahip olma okullardaki başarı göstergeleri aynı paralel oranında arttığını tespit etmiştir. Güçlü okul kültürünün öğrencilerin başarı, öğretmene karşı olumlu tutum değerlerinin aynı oranda arttığını ifade etmektedir. Bu araştırma bulgularıyla aynı paralellik göstermektedir.

5.3. Öneriler

1. Okul kültürü öğrencilerin değerlerinin inşasında ve korunmasında önemli bir etkiye sahiptir. Değerlerin oluşumunda tiyatro, yarışma, panel ve gezi gibi etkinliklere yer vermek, öğrencilerin aktivitelerin temel unsurları haline getirmek ve örnek modelleri öne çıkarmak ortak kültürel değerlerin oluşmasında, okul kültürü ile bireysel değerlerin uyumunda aktif rol oynayacaktır.

2. Geleneksellik değerinin öğrencilerin değer sıralamasında daha ön sıralara çıkarmaları için okullardaki değerler eğitimi faaliyetlerini artırmak gerekmektedir. Değerler eğitimi tek bir zümrenin görevi olmamalı bütün zümreler eş zamanlı etkinliklerde bulunmalıdır.

3. Değerler eğitimi programları yaş gruplarına göre düzenlenmeli, her yaş grubuna verilecek değerler ayrıştırılmalı ve sarmal bir eğitim anlayışıyla ortaöğretimin sonuna kadar bu program gerçekleştirilmelidir. Kavratılması istenen değerler bütün derslerde etkinlikler şeklinde işlenmeli, ortak bir dil kullanılmalı ve programa ailelerde dahil edilmeli, değerler alışkanlık ve meleke haline gelene kadar tekrar edilmelidir.

4. Başarı değerinin bu kadar alt sınıflarda olması öğrencilerin başarıma isteğinin azlığı şeklinde yorumlamamız mümkündür. Bu hususta okullarda rehberlik servisinin çalışmalar yapması gerekmektedir. Başarılı kişiler okula davet edilerek ya da kariyer sahibi mezunlarla söyleşiler düzenleyerek öğrencilerin başarılı olmaya daha fazla önem vermeleri sağlanabilir.

5. Öğrencilerin sınıf seviyeleri artıçça okula aidiyet ve olumlu tutum geliştirme süreçleri negatif yönde artmaktadır. Bu husus dikkate alınarak okullarda özellikle 7. ve 8. Sınıflarda rehberlik servisi ve okul idaresinin çalışma yapması gerekmektedir. Öğrencileri sosyal aktivitelerin içerisine alarak, sportif etkinliklere yönlendirerek okula

aidiyet duygusunu güçlendirilmeli, bu sayede okula karşı olumlu tutum geliştirilmesi sağlanmış olacaktır.

6. Özel okullarda öğretmenin saygınlığını ve değerini artırıcı çalışmaların oluşturulması gerekir. Öğretmenine saygı duymayan ve değersiz gören bir nesilin değer tahsisinde başarıya ulaşamaz. Bu konuda okul yönetimlerine büyük işler düşmektedir, öğretmenlerinin değerini yükseltecek çalışmalar içerisinde olmalıdır. Ayrıca öğrencilerin öğretmene ve okula karşı olumlu bir tutum geliştirmesini sağlayacak okul kültürünün oluşturulması başarı değerinin oluşturulmasına ve geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

7. Çocuğun ahlaki gelişiminde anne-baba ,arkadaş ve yakın çevresi aktif rol oynamaktadır. Bu nedenle anne ve baba eğitimleri çok önemlidir, ana –baba okullarının okullar tarafından düzenlenmesi, yaygınlaştırılması ve sürekli hale getirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akdemir, D. A. (2007). *Yönetici Değerlerinin, Eğitim Örgütleri Karar Sürecine Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fırat Üniversitesi. Elazığ.
- Akıncı, B. (1997) *Kurum Kültürü Ve Örgütsel İletişim*, İstanbul, İletişim Yayınları,
- Akyol, Ş. (2010). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Akın, M. (2013) *Okul Değerleri İle Okul Başarısı Arasındaki İlişkinin Analizi* Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya
- Aktaş, N. Ve Nalçacı, A. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri (Erzincan örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 121–144
- Aydın, M. (2010). *Eğitim Yönetimi* (9. Baskı). Ankara, Hatiboğlu.
- Aydoğan, Z. F. (2004). Örgüt Kültürü ve İklimi. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 203–215.
- Bağcı, E. (2013). *Çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuklar için yazılmış eserlerin değerler eğitimi bağlamında karşılaştırılması*. Celal Bayar Üniversitesi: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Balcı, A. (2002). *Etkili Okul ve Okul Geliştirme*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Balcı, A. (2007). *Etkili Okul. Okul Geliştirme-Kuram Uygulama ve Araştırma*. Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Barker, C. Pistrang, N. ve Elliot, R. (2002). *Research methods in clinical psychology (2nd ed.)*. Chichester: John Willey ve Sons
- Başaran, F. (1993). Üniversite eğitim süresi içinde öğrencilerin değer tercih sıralamalarında değişme. VII. *Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, 22, 25.
- Başaran, İ. E. (2000). *Örgütsel Davranış. İnsanın Üretim Gücü*. Ankara: Feryal Matbaası.
- Başaran, İ. E. (2008). *Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi*. Ankara: Ekinoks.
- Başçıftçı, F. Yanpınar, O. ve Ergül, M. (2012). Öğretmen adaylarının değer yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi: Selçuk Üniversitesi Örneği, *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 3, 4, 1–13.
- Başol, O., Bilge, E., ve Kuzgun, Ş. (2012). Öğrencilerin Kariyer Değerlerini Etkileyen Unsurların Tespitine Yönelik Bir Araştırma: Bireysel Değerler.
- Baştürk, R. (2011). *Bütün yönleriyle spss örneklili nonparametrik istatistiksel yöntemler (2. Baskı)*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Başyayla, Y. (2016). *Lise Öğretmenlerinin Bireysel ve Örgütsel Değerlerinin Uyumu (Antalya Örneği)*. Akdeniz Üniversitesi: Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya
- Baytok, A. (2006). *Hizmet İşletmelerinde Örgüt Kültürünün Oluşturulmasında Liderin Rolü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Buluç, B. (2013). *Eğitim yönetiminde kuram ve uygulamalar (S. Özdemir, Ed.)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bursahioğlu, Z. (2000). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı Ve Davranış*. Ankara: Pegem.
- Büyüköztürk, Ş. Çakmak, E. K.Akgün, Ö. E. Karadeniz, Demirel, F.(2008).*Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: PegemAkademi.

- Cameron, K. S. ve Quinn R. E. (2006). *Diagnosing and Changing Organizational Culture Based on the Competing Values Framework* Revised Edition. San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Imprint
- Coşkun, B. (2010), “*Yönetim ve Organizasyon Alanında Seçilmiş Bazı Konuların Değerlendirilmesi*”, Yüksek lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya. Daft, R.L. (2006). *New Era of Management*. Student Edition. Ohio: Thomson Corporation
- Çelik, V. (2002) *Okul Kültürü ve Yönetimi*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Çelik, V. (2012). *Okul Kültürü ve Yönetimi* (5. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çelik, V. (2013). *Eğitimsel Liderlik*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Çelikten, M. (2006). *Okul kültürünün şekillendirilmesinde müdürün rolleri*. Eğitim ve Bilim, 31(140).
- Çetin, M. Ö. (2004). *Örgüt Kültürü ve Örgütsel Bağlılık*. Ankara: Nobel Yayın.
- Daft (2004). *Organization Theory and design*, Dryden Pres,Cincinnati.
- Demirtaş, H. (1997) *Etkili Eğitim Yöneticisi Davranışları*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirutku, K. ve Sümer, N. (2010). *Temel Değerlerin Ölçümü: Portre Değerler Anketinin Türkçe Uyarlaması*. Türk Psikoloji Yazıları,13(25),17-25
- Demircioğlu, İ. ve Tokdemir M., *Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik, Değerler Eğitimi Dergisi*, C. 6, S. 15,2008.
- Dilmaç, B. (2007). *Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitimin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*.
- Doğan, D. (2011). *İlköğretim Okullarındaki Örgüt İkliminin Yönetici ve Öğretmenlerin Değer Sistemleri Bakımından İncelenmesi*. Selçuk Üniversitesi: Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya

- Doğan, İ. (2007). *Değerler ve Eğitimi*. (1. baskı). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Doğan, İ. (2008). *Sosyoloji. Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara: PegemAkademi
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsanî Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (1),79-96.
- Eren, E. (2008). *Örgütsel davranış ve örgüt psikolojisi*, 11. Baskı. İstanbul: Beta Basım
- Eren, E. (2010). *Örgütsel davranış ve psikolojisi*. (12. Basım). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Eren, E. (2001), *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*, İstanbul, 7.baskı.
- Erdem, A. R. (2003). *Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler*. Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (4), 55–72.
- Fidan, M. (2015). Öğretmen algılarına göre ilköğretim kurumlarındaki örgütsel değerler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2).
- Fırat, N. (2007).*Okul Kültürü ve Öğretmenlerin Değer Sistemleri* Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- Fichter, J. (2011). *Sosyoloji Nedir*. Çeviren: Nilgün Çelebi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Göldağ B. (2015). *Orta Öğretim kurumlarında okul kültürü yoluyla değerler eğitimi (Malatya ili örneği)* Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya
- Gömlüksiz, M. N. (2007). *Lise Öğrencilerinin Toplumsal Değerleri Benimseme Düzeyleri ve Bu Değerlerin Kazandırılmasında Karşılaşılan Güçlükler* (Elazığ ili Örneği), R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M Zengin (Editörler). *Değerler ve Eğitimi*. İstanbul. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 717–741.

- Güçlü, N. (2003). Örgüt kültürü. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 147- 159.
- Gümüş, M. (1996). *Örgütsel değerler sistemi işletme başarısının temelleri ve etik yönetim kararları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi
- Gümüş, Ö. D. (2009). *Kültür, Değerler, Kişilik ve Siyasal İdeoloji Arasındaki İlişkiler: Kültürlerarası Bir Karşılaştırma (Türkiye-ABD)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Güngör, E. (1998). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken yayınları
- Hasanoğlu, M. (2004). *Türk Kamu Yönetiminde Örgüt Kültürü ve Önemi*. Sayıştay Dergisi. 52, 43–60.
- Hallett, T. (2003). *Symbolic Power and Organizational Culture*. *Sociological Theory*, 21(2), 128–149.
- Handy, C. (1985). *Understanding organizations*, Penguin,Harmond-Sworth.,
- Herdem, K. (2016). *Yedinci sınıf fen bilimleri dersi konularıyla bütünleştirilmiş değerler eğitimi etkinliklerinin öğrencilerin değer gelişimine etkisi*. Adıyaman Üniversitesi: Yüksek Lisans Tezi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Adıyaman
- Hökekleli, H. (2011). *Değerler Psikolojisi ve Eğitimi* (1. baskı). İstanbul, Timaş Yayınları.
- Hökekleli, H. ve Gündüz T. (2007). *Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğilimleri*, R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökekleli, Z. Ş. Arslan, M Zengin (Editörler). Değerler ve Eğitimi. İstanbul. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 371–396.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Kuşdil, M.E. (2000). Türk öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45) 59–76.
- Kara, H. (2007). *Yönetimsel Değerlerin Olumsuzunu Etkileyen Etkenler Ve Bunların Sorun Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Bir Araştırma* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dumlupınar Üniversitesi. Kütahya.

- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: NobelBasımevi.
- Kaplan, İ. (2009). *Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi* (5. baskı). İstanbul, İletişim Yayınları.
- Kılıç, F. (2012),”Ortaöğretim Okulları Yöneticilerinin Değerlerle yönetime İlişkin Algıları” Fırat Üniversitesi, Elazığ
- Kozlu, C. (1986). Kurumsal Kültür. İstanbul: *Bilkom Yayınları*.
- Kuşçu, P. (2011), “Örgüt Kültürü ve İş yeri Zorbalığı: İşkur ve ORS Örneği”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- McCoy, P. (2011). *Urban youth culture: finding engagement in city school spaces by Ustening to youths' education values*. Unpublished Doctoral Thessis, New York University, New York.
- Merter, F. ve Akbulut, E. (2011). *İlköğretimde Örtük Programın Saptanması*. Malatya: Serhat Kitap-Kırtasiye veMatbaacılık.
- Merter, F., Doğar, Y. ve Filiz, B. (2011). *Örtük Program*. (Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Sınıf İçi ve Sınıf Dışı Davranışları). Malatya: Serhat Kitap-Kırtasiye ve Matbaacılık.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). *T.C. Resmi Gazete*, 14574, 24 Haziran1973.
- İpek, C. (1999). Resmi Liseler İle Özel Liselerde Örgütsel Kültür ve Öğretmen-Öğrenci İlişkisi (). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 19(19), 411–442.
- Özdemir, S. (2012). İlköğretim okullarında okul kültürü ile örgütsel sağlık arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 18(4), 599–620.
- Özcan H. (2012). *Birey-Örgüt Değerleri Arasındaki Uyumun Örgütle Özdeşleşme ile İlişkisi* Türk psikoloji Yazıları, 15 (29), 25–39,Haziran 2012

- Pehlivanoğlu, K.(1999).*Özel Ortaöğretim Kurumlarındaki Yönetici ve Öğretmenlerin Örgüt Kültürü Oluşturmadaki Yeterlilik Derecesi*. Yayınlanmamış yüksek Lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Peker, Ö. (1995). *Yönetici Eğitimi*. TODAİE Yayınları No: 257.
- Polat, S., ve Çalışkan, M. (2013). Ortaokul öğrencilerinin değer yönelimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(2).
- Poyraz, H. (2007). Değerlerin kuruluşu ve yapısı, R. Kaymakcan, S. Kenan, H.Hökelekli, Ş.aslan ve M.Zengin(Ed).*Değerler Eğitimi Uluslar arası Sempozyumu içinde* (81–88), İstanbul: Dem Yayınları
- Sabuncuoğlu, Z. ve Tüz, M. (2001). *Örgütsel Psikoloji*. Bursa: Alfa Yayınları.
- Sabuncuoğlu, Z., Tüz, M. (2005), *Örgütsel Psikoloji*, Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Sağnak, M. (2003). *İlköğretim Okullarında Görevli Yönetici ve Öğretmenlerin Örgütsel Değerlere İlişkin Alguları İle Kişisel Değerleri Arasındaki Uyum Düzeyleri*. Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Bolu.
- Sağnak, Ş. (2007). Orta öğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin okulun örgütsel değerlerine ilişkin alguları ile kişisel değerleri arasındaki uyum düzeyleri. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Aralan ve M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu içinde* (s. 715-726). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Sargut A. S. (2001). *Kültürler Arası Farklaşma ve Yönetim*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri, Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 73–88.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek "Okul Yaşam Kalitesi"ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Saphier, J. and King M. (1985). Good Seeds Grow in Strong Culture. *Educational Leadership*. 42(6), 67–74.
- Sargut, A.S. (2001). *Kültürler Arası Farklılaşma ve Yönetim* (2. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Savaş, A. C. ve Demirkol, A.Y. (2012). Okul müdürlerinin örgüt kültürü algılarının incelenmesi. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (25), 259272.
- Savi,F. (2008).*12-15 yaş arası ilköğretim öğrencilerinin davranış sorunları ile aile işlevleri ve anne-baba kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Schein, E. H. (2004). *Organizational Culture and Leadership*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Schwartz, S. (1994). Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1–65.
- Seki, H. Ö. (2004). *Okulların güçlü okul kültürü özelliklerine sahip olma düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Seymen, A.O. (2008), *Örgütsel Bağlılığı etkileyen Örgüt Kültürü Tipleri Üzerine bir Araştırma*, Ankara: Detay yayıncılık.
- Sevinç, M. (2006). Evrensel ve yerel Değerlerin Eğitime Yansıması, Yurdagül Mehmedoğlu, Ali Ulvi Mehmedoğlu (Editörler). *Küreselleşme Ahlak ve Değerler*. İstanbul. Litera Yayıncılık, s. 205–239.
- Sezgin, F. (2006). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin bireysel ve örgütsel değerlerinin uyumu*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Shell, T. E. (2010). *Impact of Student Behavior on a School Culture from the Teacher's Perspective*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of North central, Arizona.

- Silah, M. (2005). *Sosyal Psikoloji Davranış Bilimi* (2. baskı). Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Şahin- Fırat, N. (2010). Okul Müdürü ve Öğretmenlerin Okul Kültürü ile Değer Sistemlerine İlişkin Algıları. *Eğitim ve Bilim*.35(156),71–83
- Şimşek, Y.(2005). *Okul Müdürlerinin İletişim Becerileri ile Okul Kültürü Arasındaki İlişki*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. Yayın No: 1620.
- Şimşek, N., Fidan, M.(2005), Kurum Kültürü ve Liderlik, Sebat ofset Matbaacılık, Konya.
- Şimşek, Y. (2003). *İlköğretim okulu yöneticilerinin iletişim becerileri ile okul iklimi arasındaki ilişki (Eskişehir ili örneği)* (Yayımlanmamış doktora tezi), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Şirin, F. (2012). Okul ve özellikleri. İçinde S. Özdemir, (Ed.). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* (ss. 49–77). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Şişman, M. (1994). *Örgüt Kültürü*. Anadolu Üniversitesi Yayınları. No: 732
- Şişman, M. (2002). *Örgütler ve Kültürler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Şişman, M. (2007). *Örgütler ve kültürler*. (2. Basım). Anara: PegemA Yayıncılık.
- Şişman M. ve Turan, S. (2005). Eğitim ve okul yönetimi, içinde Y. Özden, (Ed.). *Eğitim ve okul yöneticiliği el kitabı* (ss. 99–146). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Şişman, M. ve Turan, S. (2004). *Örgütsel Semboller ve Eğitimde Sembolik Liderlik*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 10 (37), 96–117.
- Şişman, M. (2007). *Örgütler ve kültürler*. (2. Basım). Anara: PegemA Yayıncılık.
- Taşçıoğlu, H. (2010). *Örgüt Kültürünün Örgütsel Adalete Etkisi: Bir Örnek Olay*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- Taşdan, M. (2010). Türkiye'deki Resmi ve Özel İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Bireysel Değerleri İle Okulun Örgütsel Değerleri Arasındaki Uyum Düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 16(1), 113-148.
- Terzi, A. R. (2000), *Örgüt Kültürü*, Nobel Yayın Dağıtım.
- Tezcan, M. (1987). *Kültür ve Kişilik*. Ankara: Olgaç Matbaası
- Tiktaş, G. (2012) .*Örgüt Kültürü, Örgütsel Özdeşleşme ve Örgütsel Sessizlik İlişkisine Yönelik Bir İnceleme* Dokuz Eylül Üniversitesi: Yüksek Lisans Tezi.Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul Hayatında Var Olan ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 227-259.
- Tutar, H. (2013), *Davranış Bilimleri Kavramlar ve Kuramlar*, Birinci Baskı, Ankara, Ocak.
- Türk, N. ve Nalçacı Ö, A. (2011). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri (Erzincan örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 39-56
- Türk Dil Kurumu (2017) . *Güncel Türkçe Sözlük*. <http://www.tdk.gov.tr>
- Ural, S., N. ve Sağlam, H., İ. (2011) . İlköğretim öğrencilerinin demokratik tutum düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9,(22), 161–180.
- Ünal, S. ve Erciş, A. (2006). *Tüketicilerin Kişisel Değerlerinin Satın Alma Arzları Üzerindeki Etkisi*. Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, s.23–48.
- Varol, M. (1993). *Halkla İlişkiler Açısından Örgüt Sosyolojisine Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları. No:2
- Veugelers, W. (2000). Different ways of teaching values. *Educationalreview*, 52 (1), 37–46.

Vural, B. A. (2003). *Kurum Kültürü*. İstanbul: İletişim Yayınları

Vurgun, L. ve Öztop, S. (2011). Yönetim ve Örgüt Kültüründe Değerlerin Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(13),217-230.

Yaman, E. (2012). *Değerler Eğitimi* (2. baskı). Ankara, Akçağ Yayınları

Yavuz, Y. ve YILMAZ, E. (2012). Resmi ve Özel İlköğretim Okullarının Okul Kültürü Üzerine Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science*

Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499–522.

Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *TSA Dergisi*, 11(2), Erişim: 28.07.2009 tarihinde <http://www.tsadergisi.org/arsiv/agustos2007/05.pdf> internetten indirilmiştir.

Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin değer tercihlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Değerler Eğitimi Dergisi Cilt 7,(17)*, 109- 128.

Yılmaz, M. (2014). *Değerler eğitimi ve okul etkinlikleri*. İstanbul: Ensar Neşriyat.

Yığittir, S. ve Öcal, A. (2010). *İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24, 407–416

EKLER

Ek 1: Kişisel Bilgi Formu

Sizinle ilgili kutucuklarda verilen bilgilerin uygun olanını kutucuğa **[X]** ile işaretleyin.

Cinsiyetiniz	☐ Bay	☐ Bayan				
Sınıf Düzeyi	☐ 6.sınıf	☐ 7.sınıf	☐ 8.sınıf			
Okul Türünüz	☐ Resmi Ortaokul	☐ Özel Ortaokul	☐ İmam hatip ortaokulu			
Annenizin Eğitim Düzeyi	☐ Okur Yazar	☐ İlkokul	☐ OrtaOkul	☐ Lise	☐ Üniversite	☐ LisansÜstü (YüksekLisans, Doktora)
Babanızın Eğitim Düzeyi	☐ Okur Yazar	☐ İlkokul	☐ OrtaOkul	☐ Lise	☐ Üniversite	☐ LisansÜstü (YüksekLisans, Doktora)
Annenizin Mesleği	☐ Ev hanımı	☐ İşçi	☐ Memur	☐ Küçük Esnaf	☐ Serbest Çalışan (Kendine ait işyeri olan Eczacı,Avukat,Mühendis vb.)	☐ Diğer (Yazınız).....
Babanızın Mesleği	☐ Mevsimlik işçi	☐ İşçi	☐ Memur	☐ Küçük Esnaf	☐ Serbest Çalışan (Kendine ait işyeri olan Eczacı,Avukat,Mühendis vb.)	☐ Diğer (Yazınız).....

Ek 3: Okul Kültürü Ölçeği

OKUL KÜLTÜRÜ ÖLÇEĞİ (Öğrenci)		Tamamen Yanlış	Çoğu kez Yanlış	Bazen doğru bazen yanlış	Çoğu kez Doğru	Tamamen Doğru
Okulunuzdaki durumunuzu göz önüne alarak aşağıdaki ifadelerin sizin için ne ölçüde doğru ya da yanlış olduğunu belirtmeniz istenmektedir. Lütfen, kendinize uygun kutucuğu işaretleyiniz.						
1	Öğretmenler, öğrenciler için kendilerinden beklenenden fazlasını yapar.	①	②	③	④	⑤
2	Öğretmenler, yeni fikirleri öğrenmeleri için öğrencileri cesaretlendirir.	①	②	③	④	⑤
3	Öğretmenler öğrencilere her konuda yardım eder.	①	②	③	④	⑤
4	Öğretmenler, tüm öğrencilerin sınıf etkinliklerine katılmaları için eşit fırsat sunar.	①	②	③	④	⑤
5	Öğretmenler, öğrencileri eleştirel düşünme konusunda cesaretlendirir.	①	②	③	④	⑤
6	Öğretmenler, her türlü problemlerinde öğrencilere yardımcı olur.	①	②	③	④	⑤
7	Öğretmenler, okulun daha güvenli bir ortam olabilmesi için çaba gösterir.	①	②	③	④	⑤
8	Okulumda dürüst olmaya önem verilir.	①	②	③	④	⑤
9	Öğrenciler kendilerini ve başkalarını önemserler.	①	②	③	④	⑤
10	Okulumda ahlaki değerlere önem verilir.	①	②	③	④	⑤
11	Okulumda saygı ve sevgiye önem verilir.	①	②	③	④	⑤
12	Okulumda farklı görüş ve inançlara saygı gösterilir.	①	②	③	④	⑤
13	Okulumda rekabetten çok yardımlaşmaya önem verilir.	①	②	③	④	⑤
14	Öğrenciler sorumluluk bilimine sahiptir.	①	②	③	④	⑤
15	Okulum, sürekli değişim ve gelişim atmosferine sahiptir.	①	②	③	④	⑤
16	Okulum, öğrencilerin başarıları için yeni teknolojileri getirmeye çalışır.	①	②	③	④	⑤
17	Okulum, ihtiyaç duyduğumuz bütün eğitim materyallerine sahiptir.	①	②	③	④	⑤
18	Okulum, öğrencilerin akademik gelişimi için yüksek standartlara sahiptir.	①	②	③	④	⑤
19	Okulum, öğrenciler için güvenli bir ortam sunar.	①	②	③	④	⑤
20	Okulumda boş zamanları değerlendirecek etkinlikler yapılır. (Spor müsabakaları, bilgi yarışmaları, tiyatro gösterisi vb.)	①	②	③	④	⑤
21	Alanında uzman kişiler okula getirilerek konferans verilmektedir.	①	②	③	④	⑤
22	Ünlü kişiler okula getirilerek öğrencilerle tanışılmaktadır. (Futbolcu, müzisyen vb.)	①	②	③	④	⑤
23	Okulumuz yerel basın aracılığı ile halka tanıtılmaktadır. (Fiziki imkânlar, okulun tarihi vb.)	①	②	③	④	⑤
24	Okulumda başarıların (ödül, kupa, madalya, plaket vb.) sergilendiği bir bölüm yer almaktadır.	①	②	③	④	⑤
25	Okulumun kendine özgü sembolleri vardır. (Logo, arma, amblem vb.)	①	②	③	④	⑤
26	Okulumda öğrenciler törenlere aktif olarak katılırlar.	①	②	③	④	⑤
27	Okulumda öğrenciler kutlamalara aktif olarak katılırlar.	①	②	③	④	⑤
28	Öğrenci olarak okulum için değerliyimdir.	①	②	③	④	⑤
29	Okulumla gurur duyuyorum.	①	②	③	④	⑤
30	Okulumun başarıları (spordaki, eğitimdeki vb.) beni sevindirir.	①	②	③	④	⑤
31	Kendimi bu okulda öğrenim gördüğüm için farklı hissediyorum.	①	②	③	④	⑤

Ek 4: Okul Kültürü Ölçeği İzin Belgesi

Subject: OKUL KÜLTÜRÜ ÖLÇEĞİ

From: battal.goldag@inonu.edu.tr

To: alpilkay@yahoo.com

Date: Monday, December 19, 2016, 3:01:00 PM GMT+3

İyi günler hocam, Öğrenciler için olan Okul Kültürü ölçeğini kullanabilirsiniz. Çalışmanız yayınlandıktan sonra bana da bilgi vererseniz sevinirim. Yaptığınız atıfı kullanmak için.

Yrd. Doç. Dr. Battal GÖLDAĞ

İnönü Üniversitesi Malatya MYO

Bilgisayar Teknolojileri Bölümü